Békés Vármegye Integrált Területi Programjának félidei értékelése

2021-2025

Értékelésért felelős szervezet:	Békés Vármegye Önkormányzata
Értékelésért felelős szervezet kapcsolattartó:	*Méhi Gabriella, területfejlesztési és területrendezési osztályvezető* *email: mehi.gabriella@bekesmegye.hu, telefon: 66/441-141*
Értékelésért felelős szervezet címe:	*5601 Békéscsaba; Árpád sor 18.*
Elfogadásról szóló közgyűlési határozat száma:	*54/2026.(IX.)KGY.sz. határozat*

BÉKÉSCSABA, 2026. JÚLIUS 23.

Források:

Békés Vármegye Területfejlesztési Koncepciója 2021-2027 (2020)

Békés Vármegye Területfejlesztési Programja 2021-2027 (2021)

Békés Vármegye Integrált Területi Programja 5.0 (2024)

HÉTFA Kutatóintézet, MultiContact Consulting Kft.: Az integrált területi programok értékelése (2026)

Tartalomjegyzék

1 Az ITP módosítási folyamatának bemutatása 4

2 A támogatások felhasználásának értékelése 9

2.1 A forrásabszorpció elemzése a monitoring adatok alapján 9

2.2 Az ITP végrehajtásának hozzájárulása a TOP Plusz Operatív Program elvárásaihoz. 55

3 Az eredményességet befolyásoló folyamatok értékelése 60

3.1 Az indikátorvállalások nyomonkövetése 60

Békéscsaba FVS indikátorok teljesülésének értékelése 77

Gyula FVS indikátorok teljesülésének értékelése 79

3.2 A partnerség értékelése 82

3.3 A megvalósítást befolyásoló egyéb tényezők 89

4 Megállapítások, javasolt beavatkozások, a következő programozási időszak előkészítése 95

4.1 Megállapítások, javasolt beavatkozások – félidei összegző értékelés 95

4.2 Javaslatok a 2028-2034 programidőszak területfejlesztési szakpolitikai tervezéséhez 105

5 Önellenőrzési lista - félidei értékelés ellenőrzéséhez 109

6 Mellékletek 110

1 Az ITP módosítási folyamatának bemutatása

1. táblázat- ITP módosítások

Elfogadott ITP verziószáma	Vármegyei közgyűlési határozat száma	Kormányhatározat száma
v 1.0	9/2021.(VI.23.) KGY.sz. határozat	1658/2021. (IX. 24.) Korm. határozat
v 2.0	47/2022. (V. 26.) KGY.sz. határozat	nem volt
v 3.0	14/2023 (III.28) KGY.sz. határozat	1196/2023. (V. 15.) Korm. határozat
v 4.0	33/2024.(V.16) ill. 41/2024.(VI.20.) KGY.sz. határozat	1274/2024. (IX. 12.) Korm. határozat
v 5.0	94/2024. (XI.29.) KGY.sz. határozat	1044/2025. (III. 5.) Korm. határozat
v 6.0	28/2026.(V.28.)KGY.sz.határozat	még nincs, folyamatban

Előzetes ITP

A TOP Plusz első támogatási felhívásai már 2021-ben megjelentek, ugyanis a Kormány döntése értelmében tagállami kockázatra megindultak a kifizetések, még az operatív program Európai Bizottsággal folytatott tárgyalásainak lezárása előtt. A 2022 évben lezajlott egyeztetések során a Bizottság több lényeges módosítást és kiegészítést kért, amelyek eredményeként az OP végleges változatát 2022 decemberében fogadták el. Az elfogadást követően szükségessé vált a végleges programtartalomhoz illeszkedő kiválasztási kritériumok kidolgozása és a végleges ITP elkészítése. Mivel a jóváhagyás során jelentős tartalmi kiegészítések történtek, az elszámolhatóság biztosítása érdekében a benyújtott támogatási kérelmek újbóli értékelésére került sor. Azon támogatási kérelmek esetében, amelyek a Monitoring Bizottság döntését megelőzően meghirdetett felhívások keretében korábban támogatásban részesültek, azonban az újraértékelés során elért pontszámuk alapján - az új sorrend figyelembevételével - egyébként

nem részesülhettek volna támogatásban, a támogatási szerződések uniós finanszírozásból hazai finanszírozású támogatásra kerültek átterelésre, tekintettel arra, hogy a támogató részéről már hatályos támogatási szerződéssel rendelkeztek és több esetben a projektek már meg is valósultak vagy megvalósítás alatt álltak.

Tekintettel arra, hogy jelen elemzés kizárólag az uniós forrásból megvalósuló projekteket tartalmazhatja, nem vizsgáljuk a hazai költségvetési forrás terhére átterelt projekteket.

1.számú módosítás

2022. májusában a TOP Plusz forráskerete és a finanszírozó alapok (ERFA, ESZA+) egymáshoz viszonyított arányának változása, valamint az első pályázati időszakban beérkezett települési igények tették indokolttá a 1658/2021. (IX. 24.) sz. a Terület- és Településfejlesztési Operatív Program Plusz keretében megvalósuló Előzetes Integrált Területi Programok jóváhagyásáról szóló kormány határozattal elfogadott ITP 1.0 módosítását.

Békés vármegye vonatkozásában a TOP Plusz keretösszeg 94,798 Mrd Ft-ra növekedett, ebből az ERFA alapból nyújtott támogatás 83,332 Mrd Ft, az ESZA alapból nyújtott 11,466 Mrd Ft.

A forrásbővülés eredményeként 2,577 Mrd Ft-tal több jut a 4-5 számjegyű utak felújítására*;* az aktív turizmus fejlesztése új elemként jelenik meg a vármegyei keretben 3,248 Mrd Ft forrás felhasználásának lehetőségével; valamint 2,577 Mrd Ft-os többletforrás került elkülönítésre a helyi gyógyfürdők energetikai korszerűsítésére; továbbá a vármegyei források átcsoportosításával jelentősen, 3,174 Mrd Ft-tal megnőtt a köznevelési intézmények fejlesztésére fordítható összeg is, aminek 100%-át a tankerületek kapják meg állami fenntartású intézményeik fejlesztésére.

Előzőek mellett a foglalkoztatási paktum és a helyi humán fejlesztési programok kerete csökkent, aminek oka részben az Európai Bizottság kérése (országos paktum-allokáció mérséklése), részben pedig az, hogy a felszabaduló forrásokat az iskolák fejlesztésére csoportosíthassuk át.

Összességében tehát az 1.számú módosítás során az Irányító Hatóság által meghatározott mértékben és célra közel 8,4 Mrd Ft forrás került a vármegyei TOP Plusz-ba beemelésre és belső átcsoportosítások árán, területi hatáskörben 3,174 Mrd Ft forrás került ráemelésre a köznevelési intézmények fejlesztése célú felhívásra. Ez a verzió nem került Kormány által elfogadásra, ezért nem lépett hatályba.

2. számú módosítás-

2023. februárban a TOP Plusz operatív program 2022. végi elfogadása és szerkezeti változásai tettek szükségessé az újabb ITP-módosítást.

Főbb változások: az Alaptörvény módosításával összhangban a „megye" elnevezést a „vármegye" váltotta fel; a TOP Plusz 1.1 intézkedésből önálló prioritás jött létre TOP Plusz 6. prioritási tengelyként; több járás (pl. Mezőkovácsházi, Békési, Szarvasi) kezdeményezésére a fel nem használt forrásokat (főként turisztikai és élhető települések keretéből) más célokra vagy szomszédos járások javára csoportosítottunk át; az energetikai fejlesztések terén megjelentek a kombinált (visszatérítendő és vissza nem térítendő) finanszírozási módok a Békéscsabai és a Gyulai várostérségeinknél; valamint frissült a dokumentum a partnerségi tevékenységek bemutatásával, a hátrányos helyzetű (komplex programmal fejlesztendő) járások speciális fejezetével és az új indikátor-tervértékekkel. A vármegyei forrásütemezés alapvetően a korábbi ütemtervre alapozva, de már az új felhívások és tématerületek beemelésével került meghatározásra.

A TOP Plusz véglegesítésével számos módosítás történt a forrástábla adataiban, amelyek megjelennek egyrészt az ITP Excel mellékletében, másrészt az ITP Word dokumentumában is. A forrásokat érintő legfontosabb változások:

- A TOP Plusz 1.1 intézkedésből önálló prioritás jött létre TOP Plusz 6. prioritási tengelyként. A prioritások új megnevezése: 1. prioritás: Élhető vármegye; 6. prioritás: Versenyképes vármegye. Utóbbi tartalmazza a korábbi „Helyi gazdaságfejlesztés", „4 és 5 számjegyű utak fejlesztése", „Helyi és térségi turizmusfejlesztés", „Aktív turizmus fejlesztése" felhívásokat, valamint a „Fenntartható versenyképes városfejlesztés" felhívást.
- A 2.1 Klímabarát vármegye intézkedés kapcsán megjelentek a kombinált forrásfelhasználást lehetővé tevő felhívások a költségtáblában (2.1.3 Önkormányzati épületek energetikai korszerűsítése (kombinált), egyelőre lehetőségként, forrás nélkül és 2.1.4 Fenntartható energiahatékonyság (kombinált).

Összességében a 2.számú módosítás során cc. 1,2 Mrd Ft forrás alulról jövő igények szerinti átcsoportosítását tervezte meg a területi szereplő.

3.számú módosítás

2023.december 15-én az Irányító Hatóság kezdeményezte az ITP módosítását a vármegyékben, mivel az ITP hatályos verziójának Kormány általi elfogadása óta több változás is történt. A módosítás a frissített ITP 2021-27 Útmutatóval, sablonnal és a módosított XLS melléklettel történt.

A módosítás legfőbb indokai: az előző módosítás óta IH által engedélyezett területi igények átvezetése, a 2. prioritáson betervezett új kombinált felhívások bevezetése, az FVS városok indikátorvállalásainak rögzítése, a TOP Plusz Monitoring Bizottság (TOP Plusz MB) által elfogadott kiválasztási kritériumok beillesztése.

Főbb tartalmi változások: Az Irányító Hatóság (IH) új útmutatója alapján frissültek a munkalapok, bekerültek a Monitoring Bizottság által elfogadott kiválasztási kritériumok és a városok (FVS) indikátorvállalásai. Kis összegű forrásátcsoportosítások történtek a támogatói döntések kapcsán, amikor minimális összegeket (pár tízezer forinttól pár százezerig) mozgattunk át egyes járási keretek között, hogy a már folyamatban lévő, kerettúllépés közeli projektek befogadhatóak legyenek. Technikai korrekciókat hajtottunk végre, melynek során 1 forintos kerekítési javítások és adminisztratív pontosítások történtek a teljes keretösszeg pontos rögzítése érdekében. Történtek szakpolitikai módosítások is: a Békéscsabai FVS a fenntartható energiahatékonysági forrásaiból 772 millió Ft-ot a kombinált hiteltermék helyett tiszta támogatási formába csoportosított át. Mivel egy korábban tervezett vármegyei épületfelújítás (Békéscsaba, Gyulai úti épület) kikerült a programból, az így felszabadult forrást (442 millió Ft) fürdők energetikai korszerűsítésére (Orosháza, Szarvas, Füzesgyarmat, Tótkomlós) kívánjuk fordítani. 0,8 Mrd Ft-ot csoportosítottak át kiemelt kedvezményezett forrásfelhasználás alá az aktív turizmus fejlesztése érdekében.

Összességében ez a módosítás a források finomhangolását, a kerekítési hibák javítását és a megváltozott helyi igényekhez (főként energetika és turizmus) való igazodást szolgálta cc 2 Mrd Ft-os keretösszeget érintve.

4.számú módosítás

2024. október 22-én az Irányító Hatóság kezdeményezte az Integrált Területi Programok módosítását a vármegyékben, mivel azok hatályos verziójának Kormány általi elfogadása óta több változás is történt.

A 4. számú módosításának lényege: szükséges volt átvezetni az operatív program 1. számú módosításának célérték változásait az ITP dokumentum 12.13.,14.táblázatán; a Gyulai és a Békéscsabai Tankerületi Központ kezdeményezésére összesen mintegy 2 Mrd Ft került átcsoportosításra a „Köznevelési infrastruktúra" felhívás keretéből a „Fenntartható humán infrastruktúra" sorra. Ez lehetővé teszi, hogy a tankerületi intézmények fejlesztései a várostérségi programokon belül valósuljanak meg; az „Aktív turizmus fejlesztése" keretéből több mint 2,1 Mrd Ft átcsoportosítása történt meg a vármegyei önkormányzathoz, mint kiemelt kedvezményezetthez, hogy a helyi igények alapján hatékonyabban valósulhassanak meg a beruházások.

Összességében tehát a 4.számú módosítás során a kedvezményezettek igényeit követve került sor cc.4,1 Mrd Ft átcsoportosítására.

5.számú módosítás

Az Irányító Hatóság 2025.december végén kezdeményezte a vármegyei integrált területi programok (ITP) módosítását, amelyet a TOP Plusz 2. számú módosítása miatt módosított ITP Útmutató, sablon és a kapcsolódó excel tábla alapján szükséges elvégezni és az értékelés pillanatában még folyamatban van, annak minőségbiztosítása. .

Okai: A TOP Plusz módosítások során megváltozott az indikátorok köre és 2029-es célértéke a TOP Plusz 2. számú módosítása miatt, továbbá az év folyamán jelentős mértékű felhíváson belüli és felhívások közötti forrásátcsoportosításokra került sor országszerte.

A módosítások bemutatása:

1. Források meghirdetése és átcsoportosítások

A programelfogadás miatt a támogatási kérelmeket újra kellett értékelni. Az újraértékelt projektek pontszámában bekövetkezett változások miatt több konstrukció esetében is sorrendváltozás történt, amely a korábban már támogatott, de az újraértékelést követően az ITP-ben meghatározott keretből kiszoruló kérelmek esetében hazai forrás bevonását tette szükségessé vármegyénkben cc. 11,9 Milliárd Ft összegben. Ezt a hazai finanszírozást az Útmutató alapján az ITP dokumentum nem tartalmazza, mivel ezek a projektek nem elszámolhatóak az Európai Unió felé, de az ERFA maradványforrás számításánál figyelembe kell venni a hazaira átterelt projektek nagyságát. Egy 9,8 milliárd Ft-os szakasznyitási csomag keretében számos járási keretek közötti átcsoportosítás történt főként útfejlesztés, szociális

infrastruktúra és turizmus területeken. A vármegyei keretből további kb. 3,8 milliárd Ft maradványforrás meghirdetését tervezzük (pl. városrehabilitáció és gazdaságfejlesztés céljára).

2. Indikátorok és célértékek

A 2029-es vállalásokat a program félidei felülvizsgálatához igazították.

A módosítás során 15 indikátor értéke változatlan maradt, 36-ot csökkentettünk a realitásokhoz mérten, 3-at növeltünk, 2-t pedig töröltünk.

Az 5.számú módosítás elfogadása esetén cc.0,7 Mrd Ft átcsoportosítása történik meg a maradványforrások minél hatékonyabb felhasználása érdekében.

2 A támogatások felhasználásának értékelése

2.1 A forrásabszorpció elemzése a monitoring adatok alapján

2.1.1. Az értékelés módszertanának bemutatása

- Útmutató

A Nemzeti Fejlesztési Központ 2026.január 13-án hivatalosan felkérte a vármegyéket a félidei értékelési kötelezettségük teljesítésére, melyet a 2025.december 2-i workshop-on bemutatott „**Útmutató a vármegyék Integrált Területi Programjainak félidei értékeléséhez**” című útmutató (továbbiakban Útmutató) alapján szükséges 2026.április 30-ig a minőségbiztosítást megkezdeniük. .

- Adatbázis

Az elemzés alapjául szolgáló EUPR-ből származó adatokat az Irányító Hatóság 2026 február 9-én küldte meg a vármegye számára. Ezek **az adattáblák 2026.január 8-ra vonatkozóan tartalmazzák valamennyi, a TOP Plusz keretében a vármegyei forráskeretre benyújtott projekt adatait** (projektazonosító és projekt címe, FFM, releváns esetben tématerület, kedvezményezett(ek), megvalósulási helyszín, igényelt, támogatói döntésben és az aktuális támogatási szerződésben szereplő források, a kifizetési kérelmekben benyújtott, kifizetett és elszámolt költségek, a támogatói döntés időpontja, támogatási szerződés módosítások, a projekt futamideje, indikátorvállalások stb.). Az adatbázis a megküldést követően az Irányító Hatóság által márciusban 2 alkalommal kiegészítésre került, majd áprilisban 2 alkalommal javításra került az útmutató és az adatszolgáltatás, így az elemzés az április 10-én véglegesített adatbázist használta.

A vármegyei értékelés - néhány kiemelt eljárásrendű projekt kivételével- az útmutató alapján **nem megy le projekt mélységig, hanem a különböző elemzési dimenziók** (pl. felhívások, forrásfelhasználási módok, település-differenciáláshoz kialakított településcsoportok stb.) **mentén kumulált adatok szintjén történik**. Fontos továbbá, hogy **a projektek** - néhány kiemelt eljárásrendű projekt kivételével, melyek vármegyei lefedettségük miatt kihagyásra kerültek az elemzésből- **az elsődleges megvalósítási helyszínhez és a fő kedvezményezetthez került besorolásra**, mivel a források szétosztása a különböző helyszínek és projektmegvalósítók (konzorciumi tagok) között nem lehetséges.

Módszertanilag az Irányító Hatóság által adott állásfoglalás alapján jártunk el azon projekteknél, ahol a területi támogatásfelosztást a vámegye nem tartja lehetségesnek, helyesnek, vagy indokoltnak. Ezeket a vármegyék kihagyhatják az elemzésből, illetve térképes ábrázoláshoz előkészített adattáblából, de az érintett projektállományt minden esetben szükséges feltüntetni. A **területi elemzésekből** - előzőeket figyelembe véve - **kihagyásra kerültek azon projektek, amelyek** többmilliárdos forráskeretei minden vármegyében a vármegyeközponthoz, mint **egyetlen megvalósítási helyszínhez lettek rendelve**, hiszen a felhívás kedvezményezettjei a vármegyei A TOP_PLUSZ-3.1.1 és a TOP_PLUSZ-3.1.3-23 felhívásban szereplő projekteknek a valóságban számos megvalósítási helyszíne van és közvetlenül vagy közvetett módon a vármegye településeinek többségére kifejtik hatásukat, ezért sem lehet őket a területi mintázatok vizsgálata során érdemben figyelembe venni.

- Kimutatások készítése

Elvégeztük az IH-által szolgáltatott EUPR adatok rendszerezését: amelynek során az adattáblákból kimutatásokat készítettünk, amelyek bizonyos értékelési szempontokból **összegző adatokat** (pl. darabszámokra, összegekre, átlagokra**) tartalmaznak egy-egy vizsgált kategóriára vonatkozóan** a következők szerint:

- projektstátuszok szerint;
- felhívásonként, intézkedésenként és prioritásonként;
- FFM-enként;
- tématerületenként (releváns esetben);
- a forráskihelyezés és -felhasználás átlagos időigényére vonatkozóan[1];

- a szabálytalansági eljárásokban érintett projektekre vonatkozóan.

➢ Segédtábla készítése a térképes elemzéshez

Az EUPR adattáblát ki kellett egészíteni egy, **a térképes elemzés előkészítésére szolgáló segédtáblával is, amely képes volt a kiválasztott térképes megjelenítési rendszerrel, a Q-GIS-sel kommunikálni**. Ebben a forrásallokáció területi mintázatának, jellegzetességeinek vizsgálatára érdekében az összes vármegyei település bekategorizálásra került az alábbiak szerint:

- jogállása (község-város-vármegyei jogú város);
- népességszám (A lakónépességre vonatkozó legfrissebb adatokat javasoljuk a KSH Tájékoztatási Adatbázisából, annak a területi statisztikai adattáblájából, az „Éves településstatisztikai adatok 2024-es településszerkezetben" adatbázisból leszűrni. A „lakónépesség száma az év végén" mutató a népszámlálásból továbbvezetett legfrissebb adatot tartalmazza. Az elemzésben az egy főre eső fajlagos adatok számításához kell az adatsort használni, melynek során fel kell tüntetni, hogy mely adatbázis, melyik évre vonatkozó adati szolgáltatták a viszonyítási alapot);
- amennyiben releváns, akkor az elemezni kívánt népesség-kategóriába tartozását pl. 500 fő alatti kistelepülés, csökkenő népességű település stb., ha a vármegye egyébként operált ilyen kategóriákkal;
- települési és járási kedvezményezetti besorolást (ld. 105/2015. (IV. 23.) Korm. rendelet a kedvezményezett települések besorolásáról és a besorolás feltételrendszeréről és 290/2014. (XI. 26.) Korm. rendelet a kedvezményezett járások besorolásáról – akár külön oszlopokban szerepeltetve az egyes kategóriákat);
- területfejlesztési szempontból kiemelt térséghez való tartozás (ld. 2023. évi CII. törvény a területfejlesztésről);
- ITP-ben definiált funkcionális (város)térséghez való besorolás, amennyiben releváns,
- FFM-hez tartozás (Ehhez lásd az ITP-ben szereplő térkép, amely a vármegyét hézagmentesen lefedő FFM-eket ábrázolja);
- egyéb település-differenciálási szempontokhoz való tartozás (pl. településdinamika, rászorultság, felzárkózás, gazdasági húzóerő, azaz minden olyan település-differenciálási szempont, amit az ITP-ben a vármegye alkalmazott).

- Térképek előállítása

A kimutatásokból térképeket készítettünk Q-GIS szoftver segítségével a következő dimenziók szerint:

- a településekre jutó támogatások volumene és fajlagos (egy főre jutó) értéke;
- a települések pályázási aktivitása: a benyújtott pályázatok száma, esetleg az igényelt támogatás mértéke; valamint az elnyert pályázatok száma és azok támogatási összege;
- a városi és a vidéki jogállású településekre jutó források nagysága;
- a település-differenciálási kategóriákban érintett települések elkülönítése a térképen;
- az FFM-kre jutó támogatások nagysága.

A térképek és háttértáblázatok külön fájlként nem kerültek becsatolására, azok az értékelési anyagba minden részletében jól olvasható képként kerültek beszúrásra a szöveges elemzés részeként.

- Szöveges elemzések

A fenti lépéseket az adatok, kimutatások és a térképek szöveges elemzése követi az Útmutató 2.1. fejezetében felsorolt szempontok szerin. A félidei értékelést az adatszolgáltatás első részének megküldését követően 2026 februárban kezdtük el készíteni a hatályos ITP 5.0 figyelembevételével és a munka nagy része -az adatelemzés- március végéig elkészült. Az ITP 6.0 január 30-án indult el minőségbiztosításra, a folyamat május 14-én került IH által lezárásra, Közgyűlés elé május 28-án került. Előzőek miatt fenn kívánjuk tartani, hogy az értékelésben a készítéskor hatályos ITP 5.0-hoz viszonyítsuk a adatokat.

2.1.2. A forrásfelhasználás TERÜLETI vizsgálata terv és a tényadatok mentén

a.) FFM-ek szerinti vizsgálat

Tervezés

Békés vármegye a fejlesztési célterületek kijelölése során a releváns útmutatóban meghatározott forrásfelhasználási módok közül három alkalmazása mellett döntött: a fenntartható városfejlesztés forrásfelhasználási mód, a földrajzi célterület forrásfelhasználási mód és a kiemelt kedvezményezetti forrásfelhasználási mód mellett. Később, az 1.számú ITP-módosítás keretében bevezettük a fejlesztési cél forrásfelhasználási módot is.

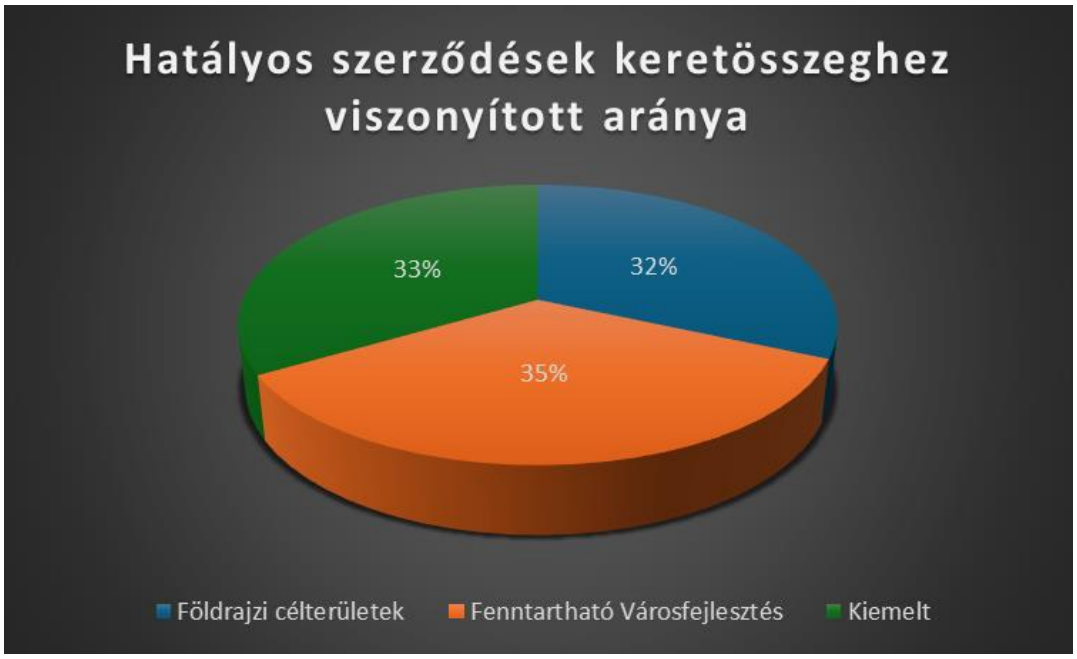
A vármegyei forráskeret megosztása az egyes forrásfelhasználási módok között az ITP 5.0-ban az alábbiak szerint alakul:

2. táblázat- A vármegyei forráskeret megosztása az egyes forrásfelhasználási módok között (ITP 2021-2027 5.0)

Forrásfelhasználási mód	Allokált forrás (Mrd Ft)	Forrás aránya a megyei forráskereten belül (%)
I. A fenntartható városfejlesztés forrásfelhasználási mód	**24,405**	**26%**
Békéscsabai járás	16,772	18%
Gyulai járás	7,633	8%
II-VIII. Földrajzi célterület forrásfelhasználási mód	**48,563**	**51%**
II. Békési járás földrajzi célterület	6,947	7%
III. Gyomaendrődi járás földrajzi célterület	5,235	6%
IV. Mezőkovácsházai járás földrajzi célterület	9,117	10%
V. Orosházi járás földrajzi célterület	10,504	11%
VI. Sarkadi járás földrajzi célterület	5,386	6%
VII. Szarvasi járás földrajzi célterület	5,510	6%
VIII. Szeghalmi járás földrajzi célterület	5,864	6%
IX. Kiemelt kedvezményezett forrásfelhasználási módja	21,83	**23%**
X. Fejlesztési cél forrásfelhasználási mód – aktív turizmus fejlesztése	0	**0%**
	94,798	**100%**

Tényállapot

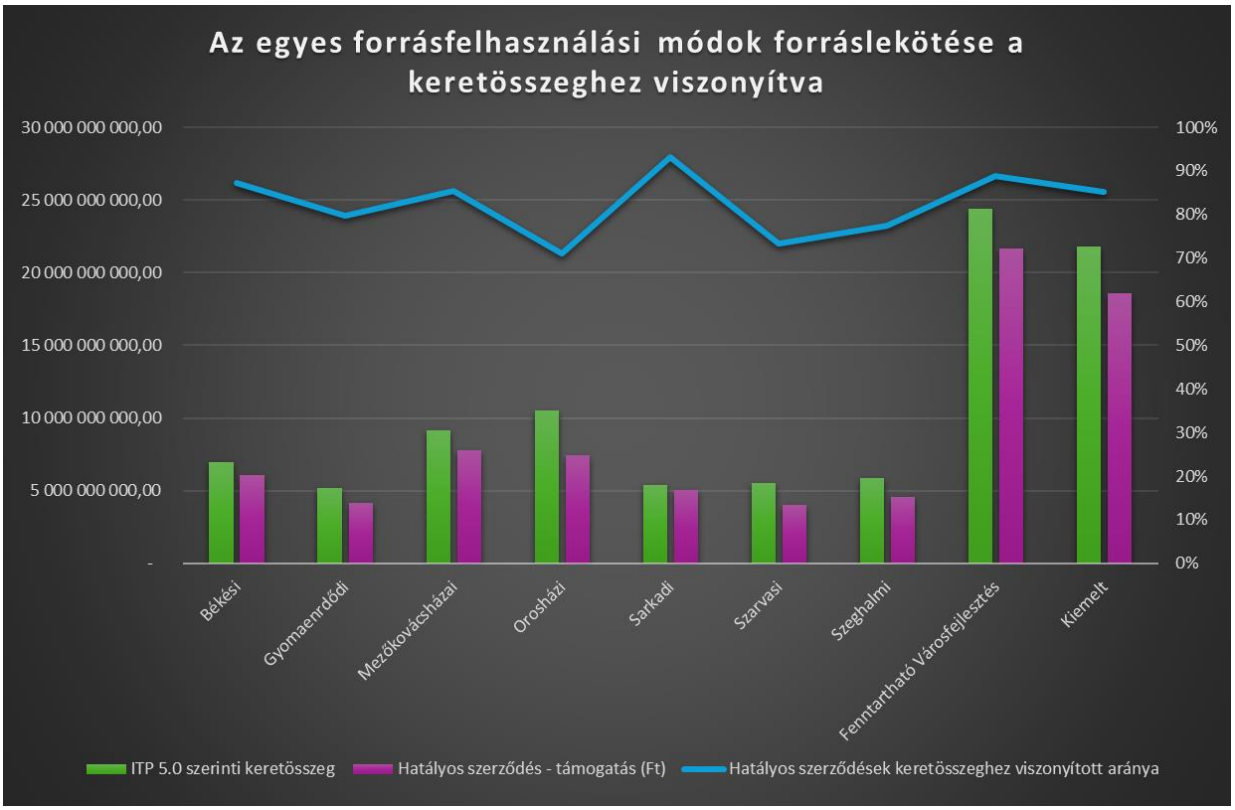
A tervezettekhez képest a **szerződött forráskeret fő ffm-kategóriákra jutó nagyságát vizsgálva megállapítható,** hogy 2026 januárban nincs érdemi különbség a fenntartható várostérségek, a kiemelt kedvezményezettek és a földrajzi célterület alá sorolt kedvezményezettek abszorpciójában.

1. ábra- A hatályos szerződésekben szereplő támogatási összegek keretösszeghez viszonyított aránya (saját szerkesztés az IH 2026.01.08-i adatai alapján)

Ugyanakkor, ha fő ffm kategórián belül végzünk elemzést, már láthatóvá válnak a területi különbségek.

2026 elején a **földrajzi célterület** alá sorolt kedvezményezettek mindenhol legalább 70%-át felhasználták a keretüknek, de kiemelkedve élen járnak a komplex programmal fejlesztendő térségeink (93%-os a Sarkadi, 85%-os Mezőkovácsházai ffm), őket követik a Békési, Gyomaendrődi és a Szeghalmi térségeink, míg az Orosházi és a Szarvasi térségekben 70% közeli a felhasználás intenzitása. Szükséges megjegyezni, hogy az országos adatokkal összehasonlítva a vármegyénkben gyengének minősített 70%-os arány országosan a jól teljesítő térségekre jellemző.

2. ábra-Az egyes forrásfelhasználási módok forráslekötése a keretösszeghez képest (saját szerkesztés az IH 2026.01.08-i adatai alapján)

A **fenntartható várostérségeink** 89%-os magas átlag-abszorpciója mögött is heterogén a kép, ugyanis a Békéscsabai várostérség 90%-os értéken áll, míg a Gyulai várostérség 86%-on.

Az ITP útmutatóban megfogalmazott elvárás szerint a „**kiemelt kedvezményezett”** kizárólag olyan fejlesztések esetében alkalmazható forrásfelhasználási mód, amelyek kapcsán a kiemelt kedvezményezett a projekt végrehajtója, illetve a projekt megvalósításában koordinációs feladatokat lát el több, a TOP Plusz tartalma alapján jogosult kedvezményezett között (pl. paktumok), illetve a projekt közvetlen megvalósításában érdekelt”. A fenti elveknek megfelelően vármegyénkben az alábbi szereplők kerültek nevesítésre kiemelt kedvezményezettként:

- A vármegye önkormányzata: jellemzően a foglalkoztatási paktum és a vármegyei szintű ESZA+ típusú programok és aktív turisztikai projektek megvalósításában;
- A Magyar Közút NZrt., amely, mint kizárólagos építtető vezető szerepet tölt be a 4 és 5 számjegyű utak fejlesztésének megvalósításában;
- A Klebelsberg Központ adott vármegyét érintő Tankerületei.

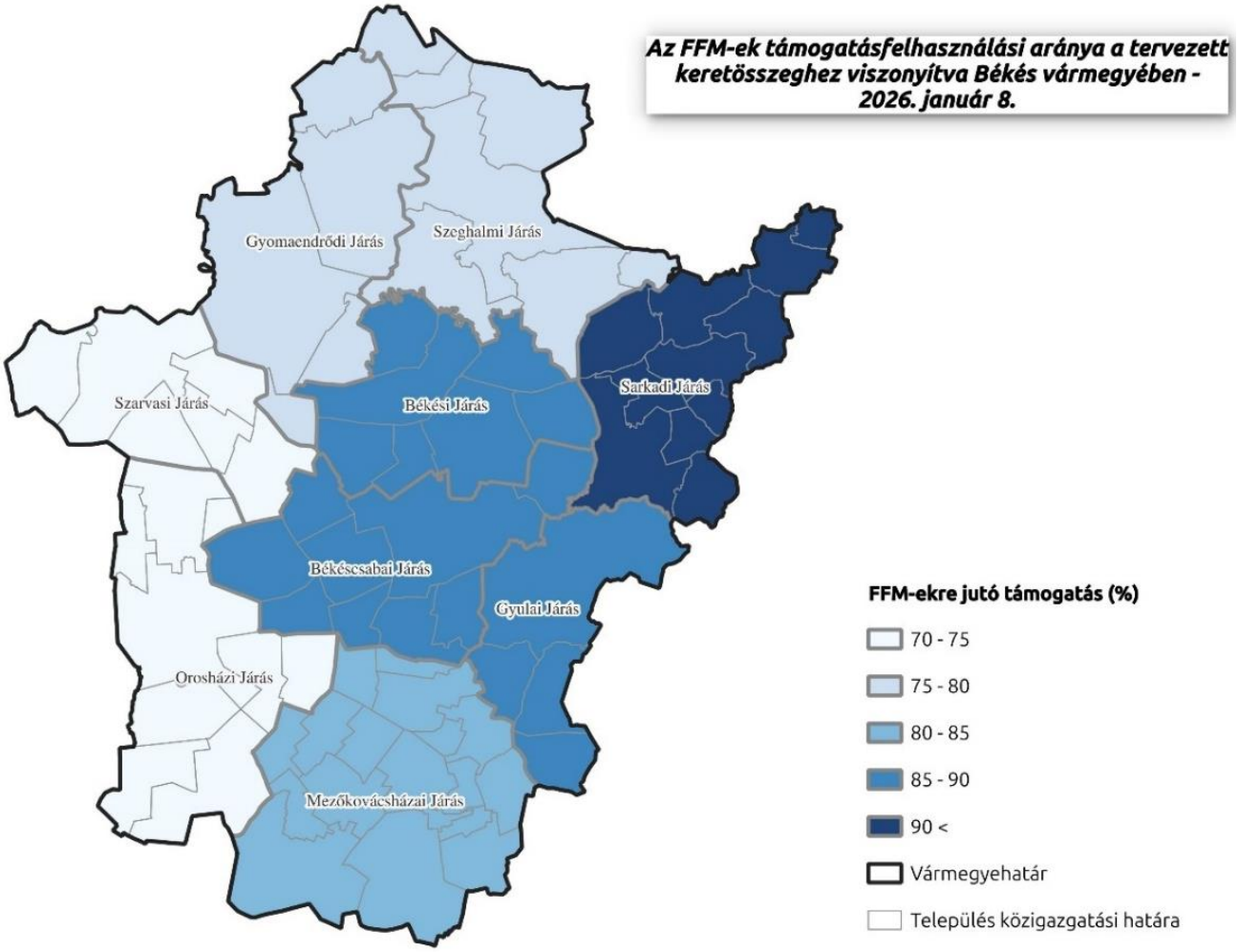
A kiemelt kedvezményezetti ffm-en a kedvezményezettek 80% körüli forráslekötést értek el 2026. elejéig.

A 3.számú ábra a földrajzi célterület és a fenntartható várostérség forrásfelhasználási módokhoz (FFM) kapcsolódó támogatások felhasználási arányát mutatja be a tervezett keretösszeghez viszonyítva Békés vármegye járásaiban 2026. január 8-i állapot szerint. A színskála azt jelzi, hogy az adott térségben a tervezett forráskeret mekkora arányban került lekötésre: a világosabb árnyalatok alacsonyabb, a sötétebb kék árnyalatok magasabb forrásfelhasználási arányt jelölnek.

A térképen jól látható a **forrásfelhasználás területileg differenciált mintázata**. A magas, felhasználási arány legfőképp a vármegye keleti részén figyelhető meg. A Sarkadi járás tartozik a legsötétebb színnel jelölt osztályba, itt a felhasználási arány elérte vagy akár meg is haladta a 90%-ot. A Békési, Gyulai és a Békéscsabai járás világosabb árnyalattal jelenik meg a térképen, ami az alacsonyabb, jellemzően 85-90% közötti forrásfelhasználási arányt mutat. A vármegye déli részén 80-85% közötti, az északin 75-80%-os, míg a nyugati ffm-ekben 75% alatti a felhasználási arány.

Megállapítások, következtetések

- A **programvégrehajtás előrehaladott** állapotban van (átlag 82% feletti lekötöttség), de a fennmaradó forrás mihamarabbi szerződéssel való lekötése kritikus fontosságú, különösen a lemaradó járásokban (Orosháza, Szarvas), annak érdekében, hogy elkerüljék a forrásvesztést vagy a projektcsúszásokat.
- **Hatékonyság szempontjából a Sarkadi járás és a Békéscsabai FVS járnak élen**, ahol a keretösszeg 90-93%-ára már leszerződtek. A kimagasló arányszám arra enged következtetni, hogy ezen térségek tervezése pontos, humán kapacitása elégséges és felkészült, projekt-előkészítésük hatékony volt.

3. ábra- A forrásfelhasználási módokhoz kapcsolódó támogatások felhasználási aránya (saját szerkesztés az IH 2026.01.08-i adatai alapján)

- Szembeötlő az **Orosházi járás gyenge eredménye**, ugyanis itt a legalacsonyabb a szerződöttségi arány (71%), annak ellenére, hogy ez a legnagyobb kerettel rendelkező földrajzi célterület (10,5 milliárd Ft), ráadásul jelentős, közel 3 milliárd forintnyi még le nem kötött forrást is látunk náluk. A lemaradás háttérében vélhetően a bonyolultabb, több szereplős projektek vagy a közbeszerzési/szerződéskötési folyamat egyéb (szervezeti, erőforrásbeli) akadályai állhatnak.
- Az **FVS várostérségeinknél a forráskihelyezés időben lassabban haladt** a térségi tervezésből következő tervezési komplexitás és a felhívások későbbi meghirdetése miatt. Előzőeken túl megállapítható, hogy a **megyei jogú város** 2014-2020-as ciklusban szerzett programtervezési és végrehajtási tapasztalata révén (TOP 6.prioritás és Modern Városok Program) **rutinosabban vette a tervezési és megvalósítási akadályokat** a

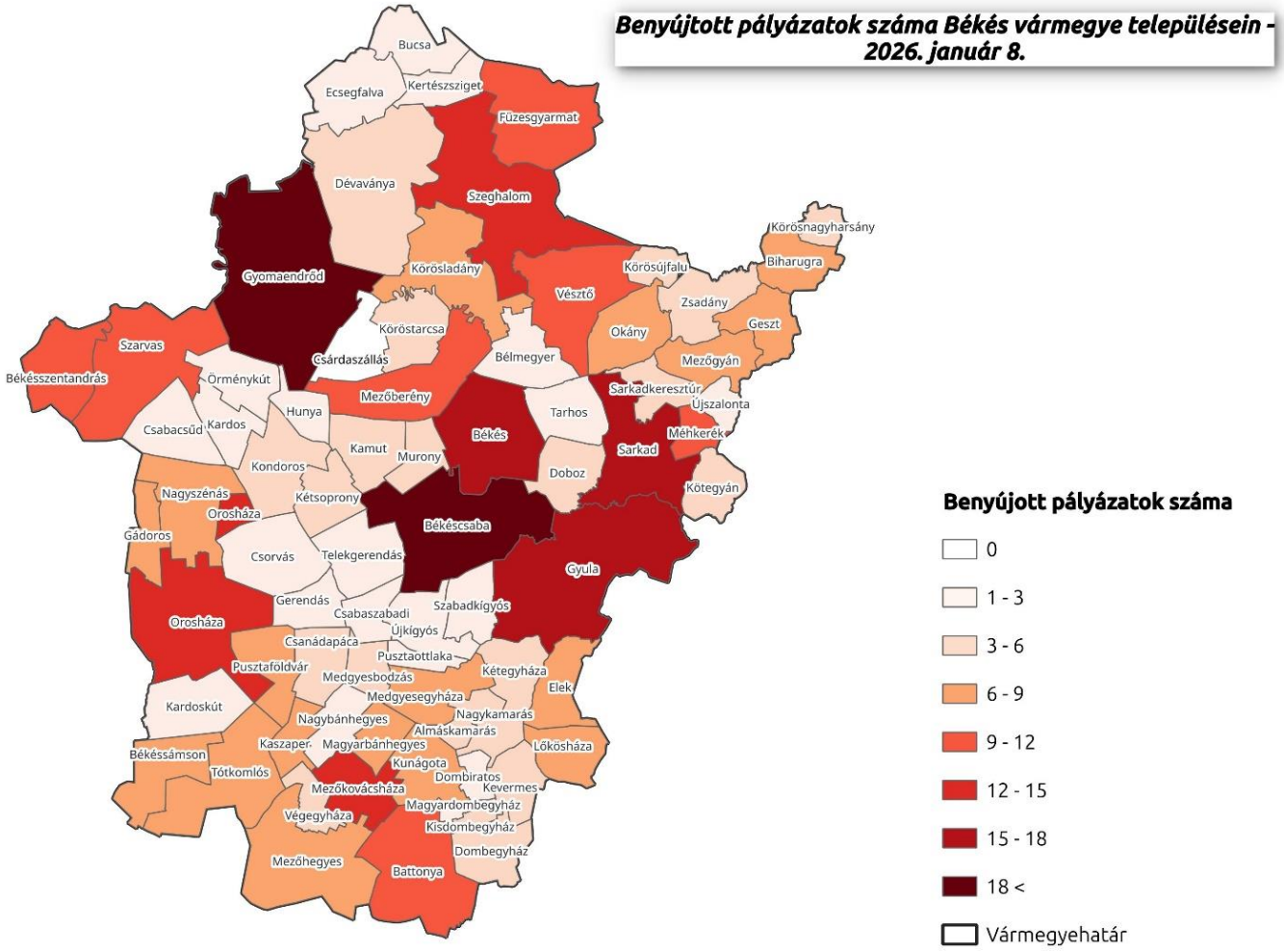
térségi tervezésben kevés tapasztlattal bíró másik várostérségünkhöz képest**Az FVS-ek kapcsán megállapítható, hogy a pályáztatási és bírálati folyamatok támogató általi, előre nem látható felgyorsítása (2025.december 31-ről 2025.március 31-re módosultak a benyújtási határidők) érdemben befolyásolta a pályázatok előkészítésének folyamatát**. Az FVS-ek forrásfelhasználás tervezése kapcsán fontos megjegyezni, hogy több átcsoportosítási kezdeményezésről tudunk, amelyek a programmódosítás és a források blokkolása miatt ezidáig nem kerültek jóváhagyásra, de a későbbiekben javíthatják a sikeres FVS-projektek statisztikáját

- **Jól kirajzolódik a kiemelt eljárásrendű és/vagy kiemelt kedvezményezetti körű felhívások 100%-os abszorpciója**, ami megerősíti az ebbe az irányba mozduló tervezési törekvésünket. A kiválóan teljesülő területek (90-100%) sikeressége több tényező együttes eredményeként könyvelhető el, de a kiemelt eljárásrend előnyei és a kiemelt kedvezményezetti kör precíz, tudatos tervezése biztosan kedvezett a forráslehívás hatékonyságának. A foglalkoztatás javítása terén a Kormányhivatalok és Vármegyei Önkormányzatok célszerű feladat-, és forrásmegosztása, a 4 és 5 számjegyű utak fejlesztésében a Magyar Közút Nonprofit Zrt., a köznevelés fejlesztésében a tankerületek jártassága és projekt-tapasztalata semmihez nem fogható előnyt jelentett.
- Fontos megjegyezni, hogy a kiemelt kedvezményezett ffm alatt az adatigénylés idejében zajlott egy közel 3 Mrd Ft-os szerződéskötés az aktív turizmus tématerületen, ami jelentős abszorpciós növekményt jelent a jövőben.
- Ha megvizsgáljuk vármegyei szinten a keretösszegek és a hatályos szerződések különbségét, látható, hogy még egy jelentős forrástömeg sorsa „bizonytalan", mert nem került felhasználásra és nincsenek lekötve szerződésekkel.

b.) települési szintű adatok vizsgálata

- **Pályázási aktivitás**

A hőtérképes ábrázolás lehetőséget teremt a **pályázási aktivitás** területi összehasonlításához a benyújtott projektek darabszáma alapján.

4. ábra- A benyújtott pályázatok száma Békés vármegye településein (saját szerkesztés az IH 2026.01.08-i adatai alapján)

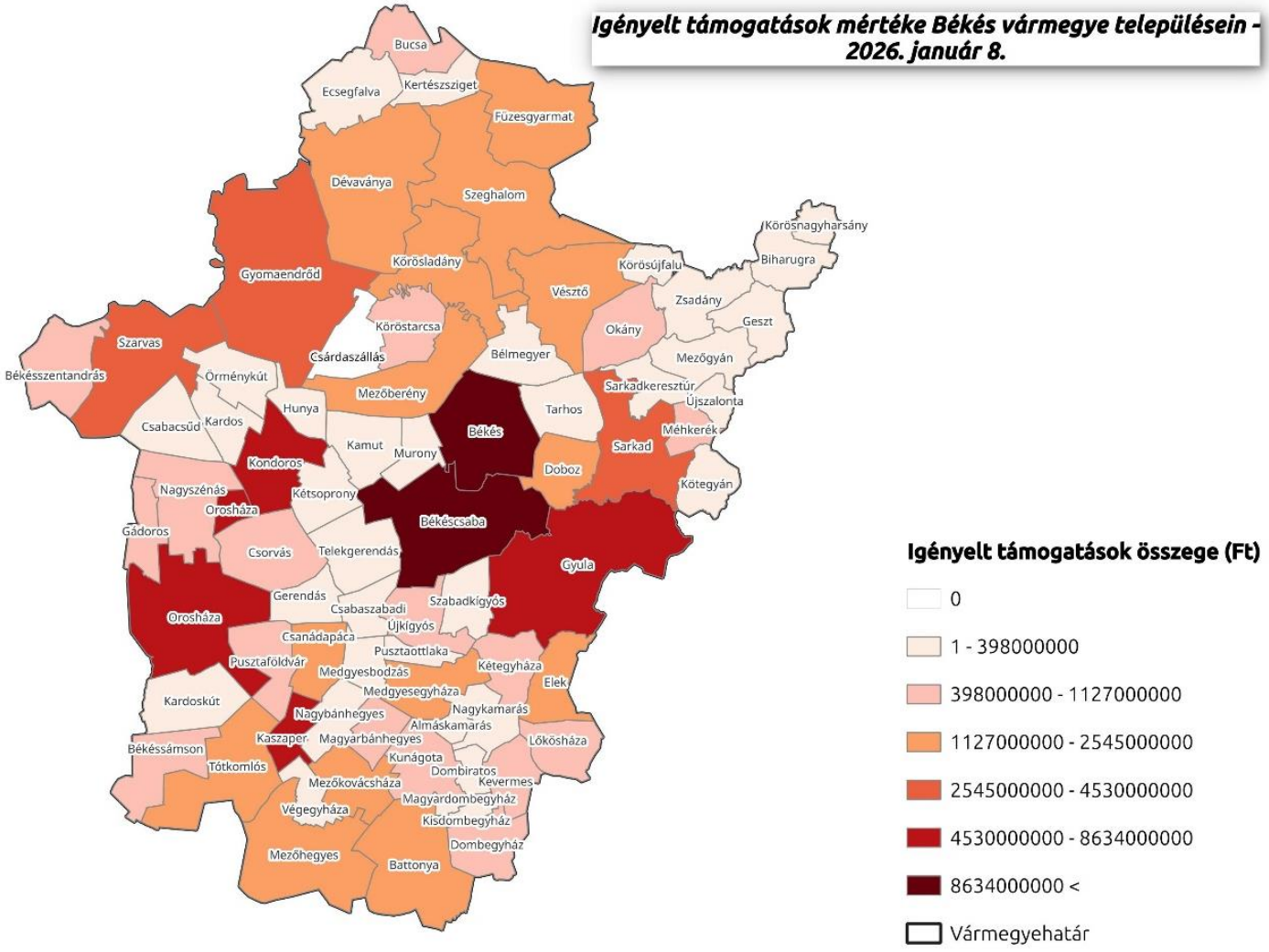
Megállapítások, következtetések

- A 4.számú ábrán a legsötétebb színnel jelzett árnyalatok a nagyobb városi központokra jellemző legmagasabb darabszámokat jelölik (18–22 db pályázat) Békéscsaba és Gyomaendrőd esetén, amely nyilvánvaló összefüggésben áll **az önkormányzatok nagyobb intézményi, valamint szakmai kapacitásával.**
- Jelentős aktivitás figyelhető meg Gyula, Sarkad, illetve Békés esetében is, amelyek **térségi központi szerepkörüknek köszönhetően jelentős számú fejlesztési igényt voltak képesek projektformába önteni.**
- A közepes aktivitású osztályok (9–15 pályázat) leginkább a **járásközpontokhoz vagy nagyobb lélekszámú településekhez** kötődnek, például Orosháza, Mezőkovácsháza és

Szeghalom körzetében. A vármegye közepén kiegyenlített területi részvétel látható, viszont a vármegye déli és északkeleti perifériáin már vegyesebb kép mutatkozik

- Számos kisebb település mindössze 1–3 pályázatot nyújtott be, amely elsődlegesen a kapacitáshiányra vagy forráshiányra utal.
- Külön figyelmet érdemelnek a „**fehér folttal" jelezett települések** (Csárdaszállás) ahol az adatigénylés időpontjáig nem történt pályázatbenyújtás. A gyengébb aktivitás oka lehet a szakmai előkészítési kapacitás hiánya, a társulási együttműködések gyengesége, illetve a pályázati konstrukciókhoz való korlátozott illeszkedés**.** Fontos látni, hogy a kistelepülések önkormányzatai a mindennapos fennmaradással küzdenek, évről évre gazdálkodnak és sokszor plusz állami beavatkozáson múlik a minimális működési költségek finanszírozása is. Így tehát érthető, hogy TOP Plusz fő céljai - pl. a zöld átállás és a megújuló energiák elsődleges hasznosítása- nem talál fogadókészségre ebben a településkategóriában, de a Magyar Falu Program kisbuszaira, járdaépítési, temetőfelújítási, vagy a Versenyképes Járások Program térfigyelő kamerarendszereket és köztéri világítást célzó forrásaira annál nagyobb az igény. (2025. II.né-ben több felhívás került meghirdetésre, melyek közül még nem zárult le minden esetben a döntéshozatal, így nem zárható ki , hogy az inaktív önkormányzatok kikerülnek ebből a körből.)
- Fontos megemlíteni, hogy a vármegye **ún. Közép-Békési városi térsége határozott pályázási aktivitást mutat**, míg a kisebb, perifériás települések aktivitása jóval alacsonyabb. Pozitívum, hogy a **komplex programmal fejlesztendő járások járásszékhelyei a legnagyobb darabszámban pályázatot benyújtók közé tartoznak, ami a kapacitások célzására utal.**

A 5.számú ábra a benyújtott projektekhez kapcsolódó **teljes támogatási igényt** mutatja meg.

5. ábra- Igényelt támogatások mértéke Békés vármegye településein (saját szerkesztés az IH 2026.01.08-i adatai alapján)

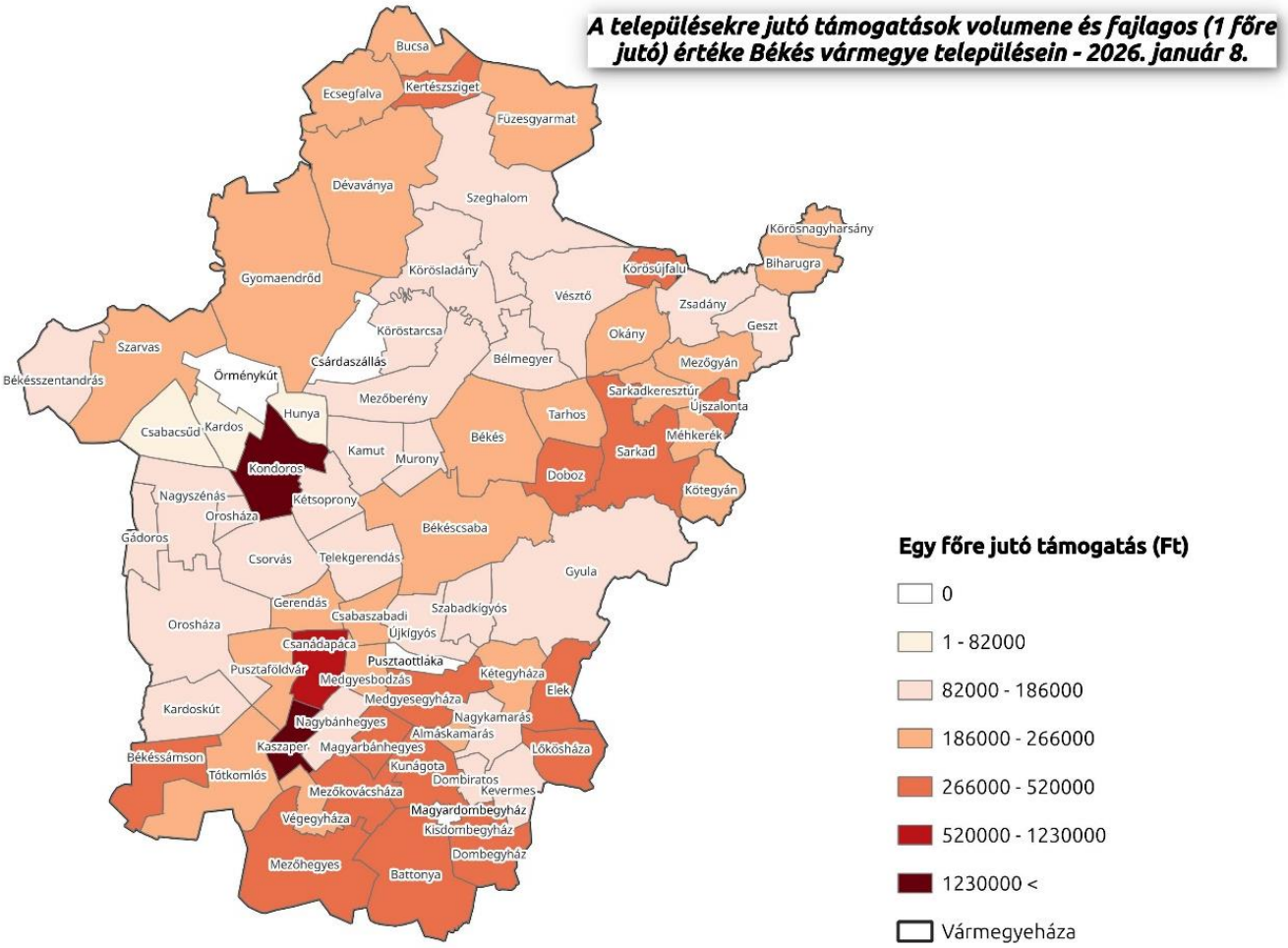
Megállapítások, következtetések

- A **legnagyobb igényelt támogatási összeg Békés és Békéscsaba esetén rajzolódik ki**, őket követi Gyula, Orosháza és Kondoros. Az előző kimutatással összevetve látható, hogy Békésen kevesebb projektből sikerült nagy összegű igényeket összeállítani, azaz koncentrált volt az igénylés, Gyomaendrődön pedig ellenkezőleg, több pályázat került alacsonyabb támogatási igénnyel megfogalmazásra. Kondoros helyzete kitűnik a többi település közül, hiszen a relatíve kevés, 3-6 db pályázat kiemelkedően nagy összegű támogatásért lett benyújtva.

- A déli térségben fordított dinamika látszik a benyújtott darabszámok és az igényelt támogatás összege között. Mezőkovácsháza, Battonya nagy darabszámú pályázatot nyújtott be közepes forrásigénnyel.
- Az 6.ábrán fehér folttal vagy világos színnel látható települések nulla vagy minimális igénye mögött egyértelműen kapacitáshiány, alacsony szintű érdekérvényesítési képesség, projekt-előkészítési nehézségek, illetve a konstrukciókhoz való korlátozottabb illeszkedés állhat. Ezen települések hosszabb távon a forráselosztásból is kimaradhatnak, amennyiben nem történik célzott kapacitásfejlesztés. **A fehér folttal jelölt településeken** -Magyardombegyház, Pusztaottlaka- volt pályázatbenyújtás, de azok nem voltak nyertesek. Magyardombegyház az élhető települések felhívás 2025-ös utolsó szakaszára nyújtotta be egyetlen TOP Plusz-támogatási kérelmét, az megfelelt az értékelésen, de az újraértékelés miatt a döntésre már nem állt rendelkezésre a forrás. Pusztaottlaka szintén az élhető felhívás ezen szakaszában nyújtott be kérelmét, de az az értékelésen nem jutott túl.
- **Összességében a vármegye központi és városi térségeiben összpontosul a legnagyobb forrásigény, míg az északkeleti és egyes délkeleti településeken alacsonyabb aktivitást mutatkozik.** Fontos azonban kihangsúlyozni, hogy az igényelt támogatás összege nem azonos az elnyert forrásokkal.

- **A településekre jutó támogatások volumene és egy főre jutó értéke**

Fejlesztéspolitikai szempontból mélyebb és relevánsabb képet ad, ha a **településekre jutó támogatások volumenét és egy főre jutó értékét** elemezzük. A színfokozatos ábrázolás lehetővé teszi a forrásfelhasználás területi mintázatának gyors felismerését, legfőképpen a fajlagos (egy főre jutó) támogatási kategóriák mentén. A legsötétebb árnyalatok a kiugróan magas, 1 230 000 Ft/fő feletti támogatást mutatják, míg a világosabb színek az ettől alacsonyabb fajlagos értékeket, valamint a fehér szín a támogatás hiányát szemlélteti.

6. ábra-A településekre jutó támogatások volumenét és egy főre jutó értéke Békés vármegyében (saját szerkesztés az IH 2026.01.08-i adatai alapján)

Megállapítások, következtetések

- A 6.ábrán **határozott koncentráció tapasztalható több kis lakosságszámú településen,** például Kondoros, Nagybánhegyes vagy Kaszaper esetében, ahol az egy főre jutó támogatás hatványozottan magas. Ez illeszkedhet azzal a területfejlesztési célkitűzéssel, amely a felzárkózó vagy kisebb lélekszámú települések preferálására törekedik, azonban a fajlagos értékek mögött sokszor egy-egy nagyobb horderejű projekt áll. A dél-békési térségben ugyancsak erőteljesebb támogatási intenzitás mutatkozik meg, mely célzott térségi fókuszra világíthat rá.
- Több központi fekvésű vagy nagyobb lakosságszámú település viszont, (pl. Békéscsaba és Gyula) **közepes fajlagos osztályba** sorolhatóak. Ez azt mutatja, hogy bár abszolút értékben tekintélyes forrásokat vonzhattak be, a magasabb lélekszám miatt az egy főre

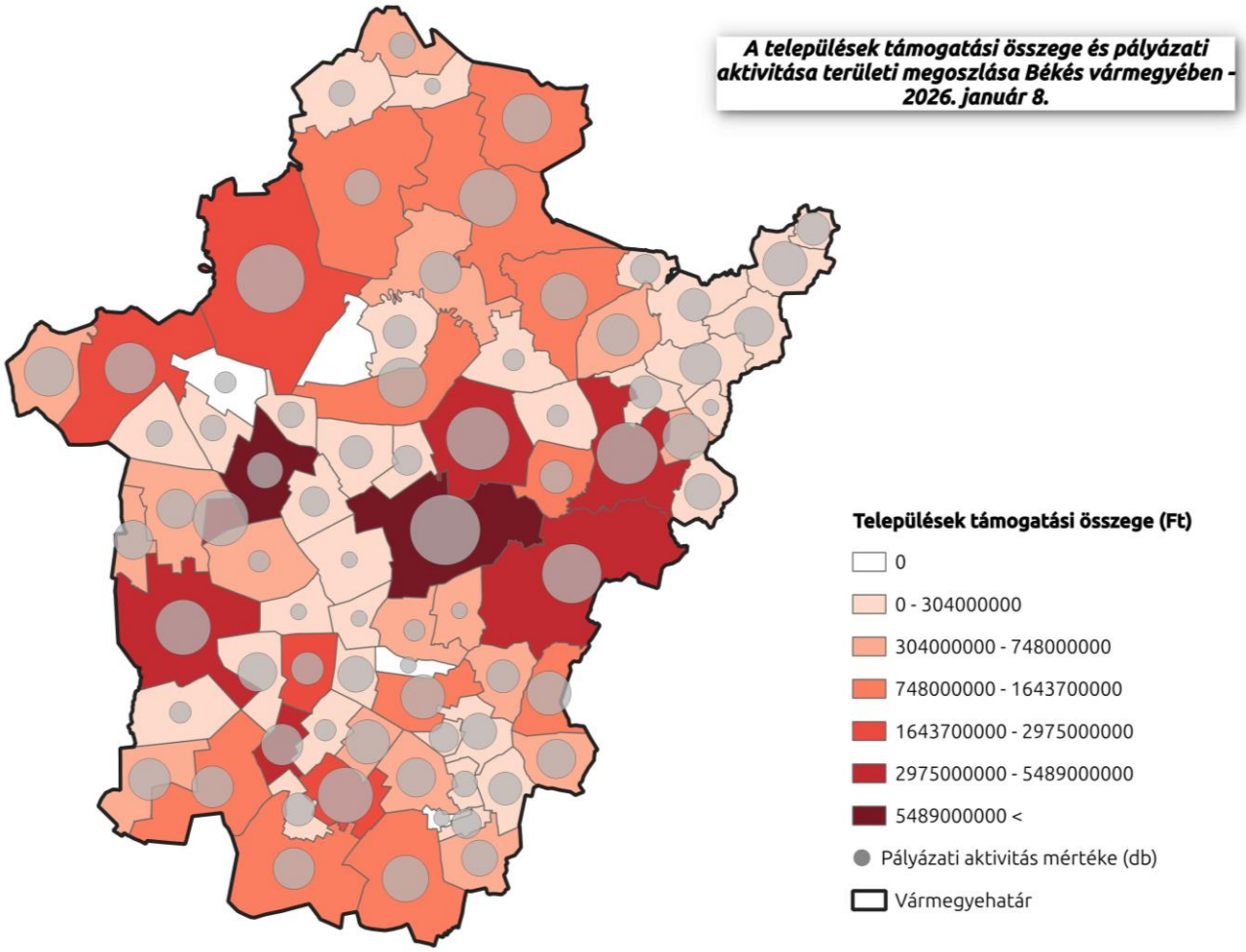
jutó mutató csekélyebb. Az ilyen különbségek értékelésekor fontos és szükséges a volumen és a fajlagos mutató együttes vizsgálata.

- Az északi térségben vegyes kép rajzolódik. ki Több település is **alacsonyabb kategóriába** tartozik, ami gyengébb pályázati aktivitásra vagy szerényebb sikerességre utal. A „**fehér folttal" jelölt településeken** (Pusztaottlaka, Magyardombegyház, és Csárdaszállás) nem történt forráslehívás a vizsgált időpontig. Ezek a települések a korábban leírtak szerint kapacitáshiánnyal, információs vagy partnerségi problémákkal küzdhetnek, alacsony szintű az érdekérvényesítési képességük.
- A forráslekötés mértékében **térszerkezeti kettősség rajzolódik ki: az abszolút forrástömeg és a projektek darabszáma a beruházások tőkeigénye és a népességszám okán a fejlettebb gazdasági centrumokban koncentrálódik, az egy főre vetített támogatási intenzitás a periférikus és hátrányos helyzetű járásokban magasabb**. Ez igazolja a kohéziós politika területi kiegyenlítő szándékát.

Vizsgálandó továbbá a **vármegye településeire eső támogatási összeg és a pályázati aktivitásának viszonya.** A 7.ábra ezt a kétféle információt jeleníti meg: egyrészt a településekre jutó támogatások összvolumenét színskála segítségével, másrészt a pályázati aktivitást a buborékok méretével, amelyek a támogatott projektek számát jelölik. Az ilyen típusú térképek célja a forrásfelhasználás területi mintázatának feltárása, amely lehetővé teszi.

Megállapítások, következtetések

- Megfigyelhető általánosságban, hogy **a támogatási koncentráció** a jelentősebb pályázási aktivitással párosul. A tendencia alól kivétel például Kondoros, ahol a kisebb pályázási aktivitás ellenére lett kimagasló a támogatások összege, míg előfordulnak olyan esetek is, amikor viszonylag nagy buborék jelenik meg világosabb szín mellett, tehát, több pályázat született, de ezek kisebb volumenű támogatásban realizálódtak.

7. ábra-A települések támogatási összege és pályázati aktivitása területi megoszlása Békés vármegyében (saját szerkesztés az IH 2026.01.08-i adatai alapján)

- **Városi és vidéki jogállás vizsgálata**

Békés vármegye 75 településével az ország egyik legritkább településhálózatával rendelkezik. A vármegyében 1 megyei jogú városi és 21 városi rangú település mellett 53 község található, a 2024-es teljes lakosság 60%-a városokban él.

A vármegyében a város-vidék kapcsolatrendszert erőteljesen meghatározza az érvényben lévő közigazgatási rendszerhez kapcsolódó struktúra. A vármegye települései 9 járáshoz kapcsolódnak. Az egyes járások közül csak a Sarkadi járásban található egy városi jogállású település, a többiben 2, 3, vagy 4. A városok közül funkcionális és többnyire egyéb, gazdasági, foglalkoztatási, valamint üzleti és lakossági szolgáltatási szerepkörük révén is kiemelkednek a járásközpontok.

A vármegye legjelentősebb települése, egyben gazdasági, irányítási, szolgáltatási és közlekedési centruma a megyei jogú városi ranggal rendelkező megyeszékhely, Békéscsaba. Bár Békéscsaba a vármegyén belül kiemelt szerepet tölt be, egyes felsőfokú szerepkörei hiányosak (pl. egészségügy, szociális ellátás, felsőoktatás területén), mely funkciókat a vármegye lakosai a környező megyék nagyvárosaiban (Debrecen, Szeged) érhetnek el. Elsősorban Békéscsaba esetében beszélhetünk a vármegyén belül az agglomerációs és szuburbanizációs folyamatok megindulásáról, kialakulásáról.

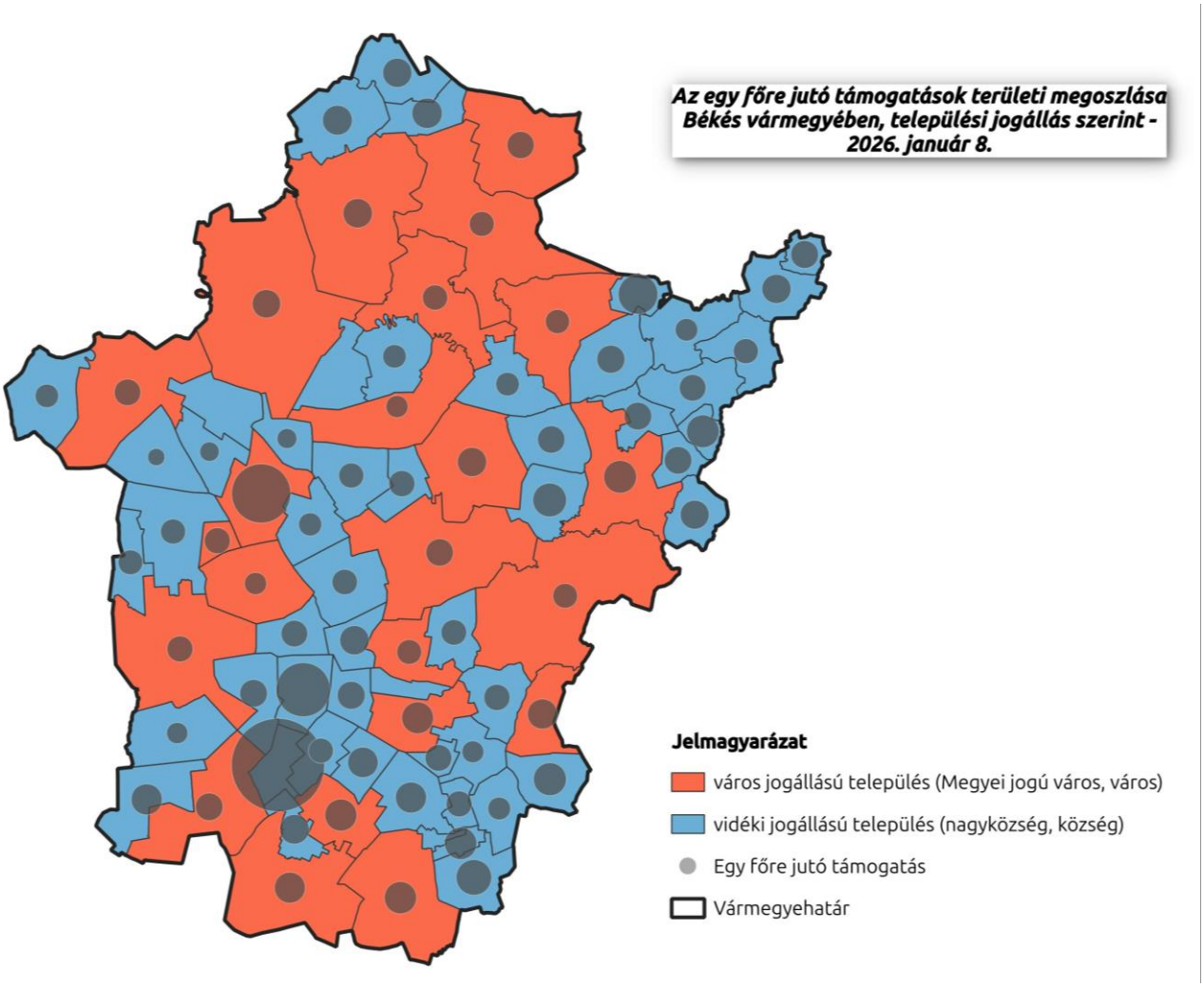
A vármegye 20 ezer fő fölötti városai közül Gyula Békéscsaba közelében, mintegy 20 perces autóútra található, így érthető, hogy a két város szoros funkcionális kapcsolatban áll egymással. A vármegyeszékhely után itt érhető el a legtöbb városi funkció a megyében. Gyula, járásközpont státuszának köszönhetően, igazgatási, oktatási, egészségügyi, turisztikai, gazdasági, közlekedési és kereskedelmi központ is szűkebb térségében. Egyes funkciók tekintetében a saját járásán túlmutató vonzással is rendelkezik (pl. igazgatás, oktatás, kultúra, turizmus, foglalkoztatás, egészségügy stb.).

Békés vármegyében tehát policentrikus várostérségként lett azonosítva a Békés-Békéscsaba-Gyula tengely.

Előzőek tükrében érdemes az **egy főre jutó támogatások területi megoszlását elemezni a települések jogállása szerinti** is. A 8.ábrán a városi jogállású települések piros, míg a községi és nagyközségi jogállású települések kék színnel jelennek meg, a buborékok mérete pedig az egy főre jutó támogatás nagyságát jelzi.

Megállapítások, következtetések

- A 8.ábrán jól megfigyelhető, hogy a legnagyobb fajlagos támogatási érték nem a vármegye legnagyobb településein jelennek meg, hanem egy kisebb népességszámú dél-békési településen. Ez is arra utal, hogy **egy-egy nagyobb horderejű fejlesztési projekt a kisebb népességű településeken jelentősen növelheti az egy főre jutó támogatás mértékét.** A fajlagos mutató tehát nem feltétlenül a teljes támogatási volumen nagyságát, hanem a népességhez viszonyított fejlesztési intenzitást tükrözi vissza.

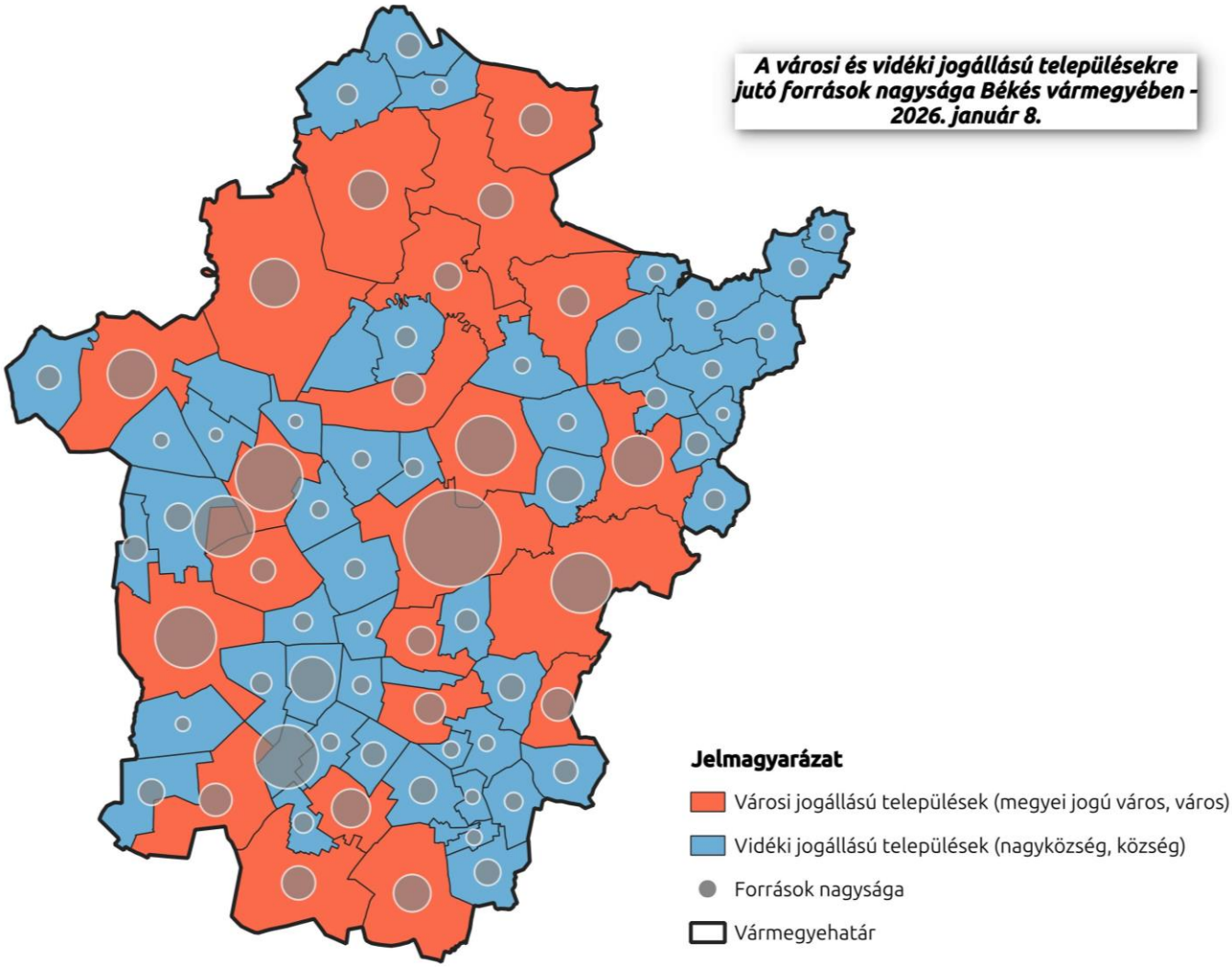
8. ábra- Az egy főre jutó támogatások területi megoszlása (saját szerkesztés az IH 2026.01.08-i adatai alapján)

A városi jogállású települések esetében vegyes összkép figyelhető meg. Egyes városokban közepes vagy magas fajlagos támogatás jelenül meg, míg más településeken jóval alacsonyabb értékek szemlélhetők. Ez azt mutatja, hogy a városi jogállás önmagában nem biztosít magas egy főre jutó forráslehívást, hanem a pályázati aktivitás és a projektméret is kulcs szerepet játszik.

- A vidéki jogállású települések között úgyszintén jelentősebb eltérések tapasztalhatók, hiszen több vidéki jogállású településen is közepes vagy magas fajlagos támogatás mutatkozik meg, ami arra utal, hogy ezen települések aktívan kapcsolódtak be a pályázati rendszer körforgásába, viszont számos kisebb településen alacsony vagy minimális egy főre jutó támogatás tapasztalható.

- A térkép mindent összevetve azt mutatja meg, hogy a forráseloszlás fajlagos értéke nem kizárólag a városi, központi térségekben koncentrálódik, hiszen a kisebb települések között is találhatóak olyanok, ahol jelentős fejlesztési források jelennek meg.

9. ábra -. A városi és vidéki jogállású településekre jutó források nagysága Békés vármegyében (saját szerkesztés az IH 2026.01.08-i adatai alapján)

Vizsgálandó szempont a **városi és vidéki jogállású településekre jutó fejlesztési források abszolút nagysága is**. A 9.ábra a települések jogállását színezéssel jelöli: a városi jogállású települések piros, míg a községi és nagyközségi települések kék színnel jelennek meg. A buborékok mérete az adott településhez kapcsolódó támogatások volumenét szemlélteti.

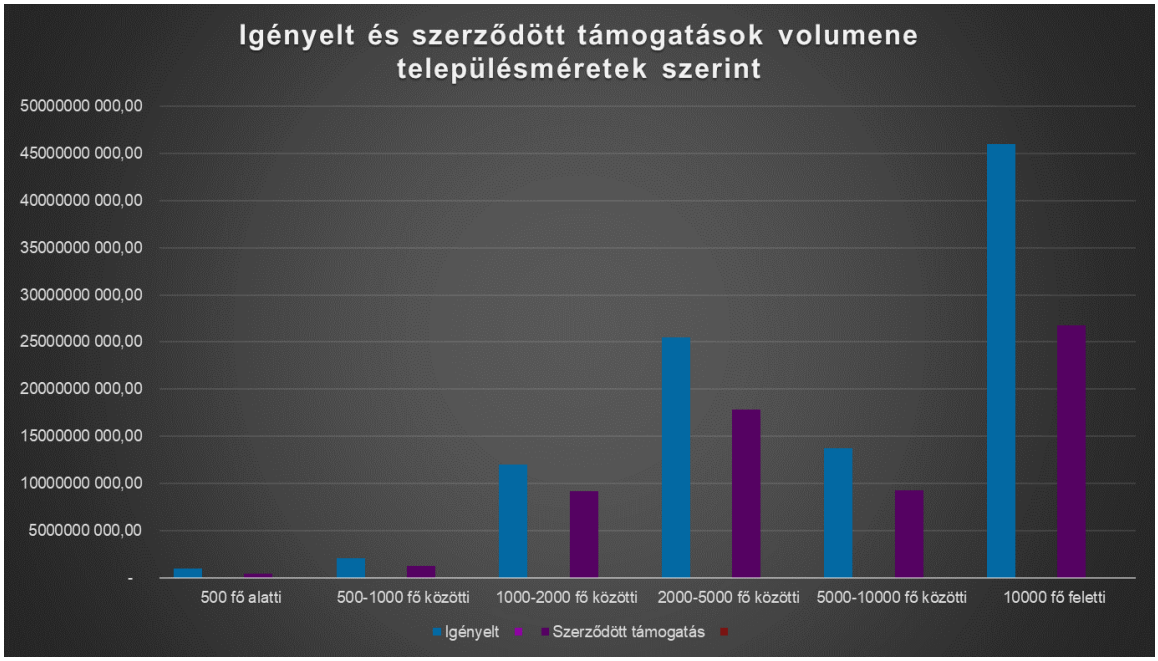
Megállapítások, következtetések

- A 9.ábrán látható, hogy **a nagyobb forrásvolumen elsősorban a városi jogállású, nagyobb lélekszámú településekhez kapcsolódik**. A vármegye nagyobb városai,

különösen a megyei jogú város, Békéscsaba és a járás központok esetében a buborékok mérete nagyobb, ami arra utal, hogy a fejlesztési források volumene ezekben a településekben összpontosulnak. Ez részben ebben az esetben is városok intézményi és szolgáltatási központ szerepével, továbbá a nagyobb léptékű infrastruktúra- és közszolgáltatás-fejlesztési projektek jelenlétével függ össze.

- **A vidéki jogállású települések többségében kisebb buborékok rajzolódnak ki, mely azt vetíti elő számunkra, hogy az egyes vidéki térségekhez kapcsolódó támogatási összegek általában alacsonyabbak.** Azonban több község esetében is megfigyelhető közepes vagy akár viszonylag nagyobb (Kaszaper) forrásvolumen, ami arra utal, hogy egyes vidéki települések is sikeresen kapcsolódtak be a pályázati rendszerbe.

- Ha a város-vidék dimenzión túllépve mélyebben is meg kívánjuk vizsgálni az egyes településkategóriákat, látható egyrészt, hogy lényeges különbség mutatkozik a pályázási sikeresség tekintetében a településkategóriák között. A legkisebb települések 50%-os sikerrátával dolgoznak, az 500-100 fő közöttiek 60%, a 2000-5000 fő és az 5000-10000 fő népességűek 70% körülivel és - **az igényelthez képest a szerződött támogatás összegét viszonyítva - leghatékonyabbnak az 1000-2000 fő közötti lakosságú kistelepülések mondhatók**. Az arányokat a 10. számú ábra szemlélteti.

10. ábra Igényelt és szerződött támogatások volumene településméretek szerint (saját szerkesztés az IH 2026.01.08-i adatai alapján)

- Ez a községeket és nagyközségeket tömörítő kistelepülési kör az egyik legnépesebb településkategória vármegyénkben. A méretből is következik, hogy ezek a települések használják a legcélzottabban a kis önkormányzati kapacitásukat, a hatékonyság érdekében kevesebb pályázatot készítenek és főként olyan pályázatokon indulnak, ahol a településméretük miatt a településdifferenciálási eszköz révén többletpontokat tudnak elérni. **Az 5000 főnél kisebb településeink relatív maga sikerrátáját a felhívásonként és településméret szerint változó, de minimálisan 2-4 többletpontot is biztosító területi kiválasztási rendszer tehát kimutathatóan segíti.**
- A térkép összevetése az egy főre jutó támogatásokat bemutató előző térképpel fontos és látványos differenciákra hívja fel a figyelmet. Míg a jelen térkép az abszolút forrásvolument mutatja, addig az előző ábra a fajlagos, egy lakosra jutó támogatási értéket jelenítette meg. Ennek következtében az ott megjelenő nagyobb buborékok gyakran kisebb népességszámú településeken jelentek meg, ahol egy-egy nagyobb volumenű projekt jelentősen növelhette az egy főre jutó támogatás értékét. Ezzel szemben az utóbb vizsgált térkép azt szemlélteti, hogy **a teljes támogatási volumen inkább a nagyobb városokban koncentrálódik, ahol a projektek léptéke is jellemzően nagyobb.**
- A két térkép együttes értelmezése alapján tehát elmondható, hogy **a fejlesztési források méretükben elsősorban a városi térségekben jelennek meg, ugyanakkor a fajlagos mutatók alapján a kisebb települések között is találhatók kiemelkedőnek mondható értékek. Ez arra utal, hogy a TOP Plusz források területi felhasználása kettős mintázatot mutat: a nagyobb fejlesztések a városi központokban koncentrálódnak, miközben egyes vidéki települések fajlagos értelemben jelentős fejlesztési támogatásban részesülnek.**
- A fejlesztési ciklusban preferált térségi alapon szerveződő fejlesztések a gyakorlatban nem minden felhívás esetén követhetőek le a mintázatokban. **Valódi, rendszerszintű, hálózatos kooperációt és működést lényegében csak az egészségügyi és szociális alapellátás fejlesztés területén tapasztalhatunk, ahol a térségi, kistérségi szintű feladatellátás indokolta a város-vidék kapcsolódást.** A jövőben kiemelt figyelmet érdemes fordítani arra, hogy a fejlesztések a tényleges szolgáltatási és infrastrukturális együttműködéseket szolgálják minél több területen.

- A **leszerződött támogatások abszolút összegei** bár nem a kistelepülések dominanciáját mutatják, de az előzőekkel összefüggésben jelentősnek tekinthetők. A legtöbb támogatást, összesen **55%-ot zömében városok nyerték el, közülük is kiemelkedik a 10 ezer főnél népesebb 6 járásszékhely város teljesítménye**. Látványos, hogy az 5-10 ezer fő közötti mérettartományba tartozó 7 város csupán az összes támogatás 14%-át szerezte meg, pontosan annyit, mint az 1000-2000 fős községek, bár utóbbi kategóriába 20 település tartozik.

11. ábra: Szerződött támogatások volumene településméretek szerint (saját szerkesztés az IH 2026.01.08-i adatai alapján)

- **A 11.ábrán láthatóan a források jelentős része a városi területekre és a járásközpontokba áramlik, ami a városhiányos ún. belső perifériák leszakadásának kockázatát hordozza,** konzerválva ezzel az elmúlt évtizedekben tapasztalt területi különbségeket.

  A helyzet súlyosbodását a következő fejlesztési időszakban a kistelepülések számára saját forrásallokációt és tematikusan súlyozott allokációt szükséges

kialakítani, melyet a saját térségi stratégiájuk alapoz meg. Tehát a tervezés időben el kell kezdődjön a meglevő kapacitások bevonásával.

- **A TOP Plusz-ban tapasztalt város-vidék egyenlőtlenség valójában valamennyi ágazati programra is igazak, hiszen ezek célcsoportja jellemzően nem a falvakban található és céljaik sem esnek egybe a kistelepülések céljaival.** A kistelepülések önkormányzatai a mindennapos fennmaradással küzdenek, évről évre gazdálkodnak és sokszor plusz állami beavatkozáson múlik a minimális működési költségek finanszírozása is. Így tehát érthető, hogy TOP Plusz fő céljai - pl. a zöld átállás és a megújuló energiák elsődleges hasznosítása- nem talál fogadókészségre ebben a településkategóriában, de a Magyar Falu Program kisbuszaira, járdaépítési, temetőfelújítási, vagy a Versenyképes Járások Program térfigyelő kamerarendszereket és köztéri világítást célzó forrásaira annál nagyobb az igény. **Mindez egy kistelepülésekre célzottan kialakított, hazai és az uniós forrásokat mixelő fejlesztési modell szükségességét vetítik előre stratégiai szinten és a megvalósítás segítésével.**
- **Vármegyénk legsúlyosabb problematikájára a népesség csökkenésére, ezen belül az elvándorlásra a város-vidék kapcsolatok megújítása, a forrástervezés során új stratégiák kialakítása lehet a megoldás.** Itt többek között a kistelepülések térségi szempontból hiánypótló funkcióval történő feltöltése, a fiatalok szempontjából vonzó szolgáltatások biztosítása (pl, home office-hoz szükséges minőségű internetkapcsolat), valamint az időseket érintő szolgáltatások helyben történő megszervezése és volumennövelése lehet megoldás, ezzel tematikusan súlyozva a kistelepülésekre kialakított forráselosztást.
- **Sajátos várostérségi tervezés lehetőségét kapta meg ebben a ciklusban a Békéscsabai és a Gyulai várostérségünk.** Kijelölésük mögött a vármegyei településegyüttesek funkcionális és térségi szempontú elemzése állt. A vizsgálatban felmerülő központi városok közül Békéshez és Orosházához képest Békéscsaba és Gyula több szempontból is kiemelkedett: a meglevő gazdasági erő és a térségükre kifejthető gazdasági dinamizálás terén mindenképpen előnyben voltak, ráadásul a 2014-2020-as uniós ciklusban mutatott pályázási teljesítményük és lehatárolt keretük felhasználása terén mutatott tudatosságuk alapján joggal volt várható tőlük az előremutató gondolkodás a térségi tervezés terén is. Mindezek mellett az erőtereik sem fednek át teljesen, sőt több aspektusból inkább komplementerei egymásnak. A

tapasztalt Békéscsabai mellett jó ötletnek tűnt pilot jelleggel egy másik, kisebb, talán könnyebben kezelhető térség bevonása is a fenntartható eszköz alá nem titkoltan azzal a céllal, hogy a megyei jogú városnak és térségének egy ellenpontot adjunk a határ közelében, annak minden lehetőségét és kihívását kihasználva. **A térségi tervezés logikája mindkét városunknak új feladat volt és nagy kihívásnak minősült. Ugyanakkor tapasztalataink szerint már a tervezési szakaszban sikeresen lerakták a partnerség és a térségi gondolkodás alapjait. Az eszköztől elvárható módon valódi térségi kihatású projekteket is terveztek, a helyi adottságokhoz és igényekhez kapcsolódóan több települést összekapcsoló kerékpárhálózati fejlesztéseket.**

- **A település-differenciálási kategóriák vizsgálata**

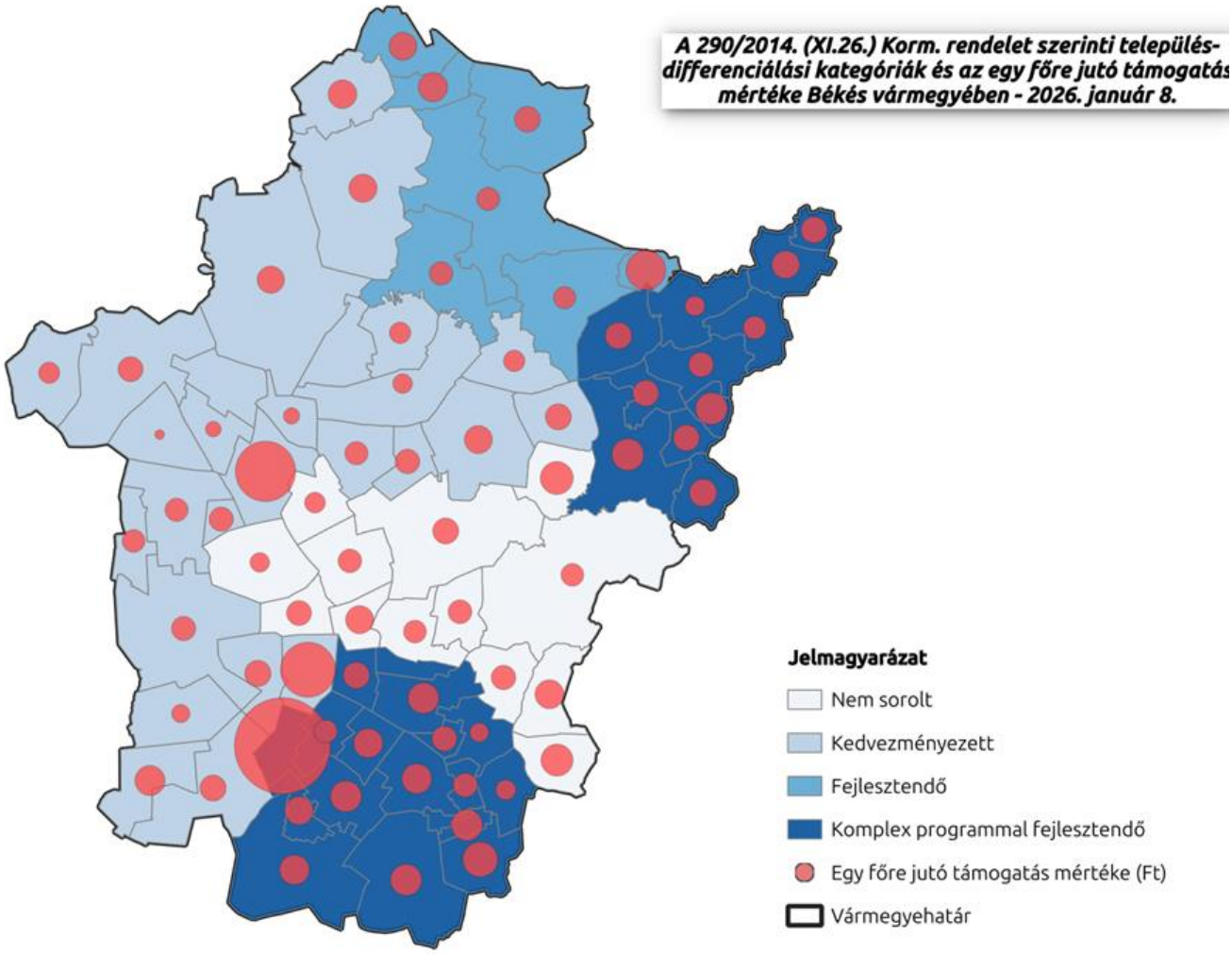
Békés vármegye a területfejlesztési koncepció helyzetelemző és helyzetértékelő dokumentumában feltárta és bemutatta a vármegye leghátrányosabb helyzetű térségeinek helyzetét. A helyzetelemzés kiemeli, hogy a vármegye területén, a releváns jogszabály alapján, két komplex programmal segítendő járás (Sarkadi járás és Mezőkovácsházai járás) található. Ezek esetében a helyi értékekre építő komplex fejlesztési programok, a belső erőforrások mozgósítása jelenthet elmozdulást a kedvezőtlen helyzetből. Ennek megfelelően, a helyzetértékelésre támaszkodva, a területfejlesztési koncepcióban, majd a területfejlesztési programban is megjelenik az érintett járásokhoz kapcsolódó önálló, stratégiai célkitűzés („Társadalmi- és gazdasági kohézió erősítése a komplex programmal fejlesztendő járásokban (KLH)".

Ezt követően a koncepció, majd a program is önálló prioritáson („Prioritás 5: KLH-s járások komplex programjainak megvalósítása") kezeli a Mezőkovácsházai és Sarkadi járások és településeik fejlesztését a 2021-2027-es időszakban, melynek célja, hogy egyértelműen biztosítva legyen a források érintett járásokban történő felhasználása.

Békés vármegye – kapcsolódva a koncepcióban és a programban meghatározott tervezési irányvonalhoz – önálló fejlesztési célterületként kezeli a Mezőkovácsházai és Sarkadi járásokat A két járást – figyelembe véve a fentiekben több megközelítésből is bemutatott kedvezőtlen helyzetüket – a vármegye önkormányzata már az előzetes, térségi szintű forrásmegosztás megalkotásakor pozitív diszkriminációban részesítette. Ennek megfelelően, a vármegyében

alkalmazott járási szintű forrásmegosztás tervezésekor, e két járás esetében a lakosságarányos forrás húsz százalékkal megemelésre került.

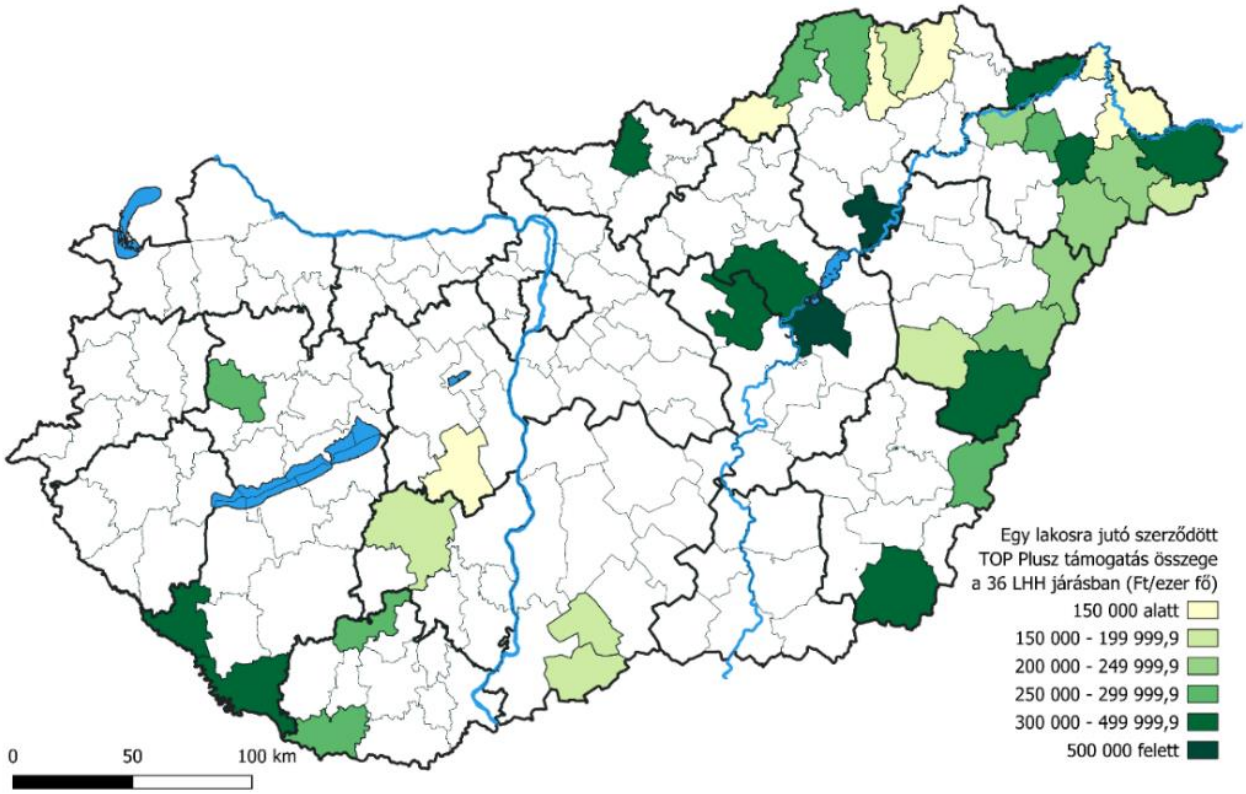
A fejlesztési források területi koncentrációjának elemzése szempontjából érdekes a **290/2014. (XI.26.) Korm. rendelet szerinti település-differenciálási kategóriákat és az egy főre jutó támogatás mértékét** elemezni. A 10.ábra színezése a 290/2014. (XI.26.) Korm. rendelet alapján rögzített fejlesztési kategóriákat jelöli (nem besorolt, kedvezményezett, fejlesztendő, komplex programmal fejlesztendő), míg a piros buborékok mérete az adott településre jutó egy főre jutó támogatás nagyságát mutatja. Az ilyen jellegű térképes vizsgálat célja, hogy feltárja, mennyire érvényesül a kohéziós politika „kompenzációs" mechanizmusa.

12. ábra-A 290/2014. (XI.26.) Korm. rendelet szerinti település-differenciálási kategóriák és az egy főre jutó támogatás mértéke Békés vármegyében (saját szerkesztés az IH 2026.01.08-i adatai alapján)

Megállapítások, következtetések

- A 12.ábrán látható, hogy a komplex programmal fejlesztendő települések, melyek elsősorban a vármegye déli és észak-keleti térségeiben koncentrálódnak, a legsötétebb árnyalattal, színnel jelennek meg, mely a területfejlesztési szempontból leginkább hátrányos helyzetű térségeket szimbolizálja. Ilyen a Sarkadi járás**,** valamint a Mezőkovácsházi járás. **A nagyobb buborékok megléte ezekben a térségekben arra utal, hogy több település esetében is magasnak mondható az egy főre jutó támogatás, ami összekapcsolható a differenciálás legfőbb vármegyei céljával, azaz a hátrányos helyzetű térségek felzárkóztatásának kiemelt támogatásával**. A magas fajlagos értékkel nem szükségszerűen jár a nagy abszolút forrástömeg, sokkal inkább a kedvezményezett térségek alacsonyabb népsűrűségéből adódhat.
- A 2026-ban elkészült *Integrált Területi Programok értékelése* című tanulmányból tudható, hogy a komplex programmal fejlesztendő járások fajlagos támogatási intenzitásai országos összevetésben területileg eléggé differenciáltak. A 14.ábráról az is kiderül, hogy a Békés vármegyei komplex programmal fejlesztendő járások országosan a legmagasabbak intenzitású térségek közé tartoznak közé, ami a területfejlesztési források célzása szempontjából sikernek könyvelhető el.
- A vármegye központi és (keleti) részei, a Békéscsabai járás és a Gyulai járás települései a nem besorolt kategóriába tartoznak. Ezeken a településeken általában kisebb buborékok jelennek meg, ami arra utal, hogy az egy főre jutó támogatás mértéke visszafogottabb. Ezen mintázat megfelel annak a fejlesztéspolitikai logikának, amely szerint a kedvezőbb helyzetű, központi térségek kisebb prioritást élveznek a területi forráselosztásban.
- A kedvezményezett és fejlesztendő települések elsősorban a vármegye nyugati és északi részein jelennek meg. Ezek láthatólag átmenetet képeznek a fejlettebb központi térségek és a komplex programmal fejlesztendő perifériák között. A buborékok mérete ezekben a térségekben jellemzően közepes, hiszen a támogatások mértéke kiegyensúlyozottabb, ugyanakkor nem éri el a leginkább hátrányos helyzetű térségekben tapasztalható értékeket.

13. ábra- A támogatási szerződéssel rendelkező TOP Plusz pályázatok egy lakosra jutó támogatási összege a komplex programmal fejlesztendő járásokban (Forrás: Integrált Területi Programok értékelése)

- Célszerű összevetni ezt a térképet a korábban elemzett egy főre jutó támogatás térbeli megoszlását bemutató térképpel és megállapítható, hogy **a magasabb fajlagos támogatási értékek több esetben valóban a fejlesztendő vagy komplex programmal fejlesztendő kategóriába tartozó településeken jelennek meg**. Azonban nem minden esetben figyelhető meg teljes egybeesés. Jónéhány kedvezményezett vagy kevésbé hátrányos helyzetű településen is viszonylag nagyobb méretű buborékok jelennek meg, mely szerint egyes nagyobb volumenű projektek jelentősen növelik a fajlagos támogatási értéket.

2.1.3. A forrásfelhasználás NEM TERÜLETI vizsgálata a terv és tényadatok mentén

a.) A meghirdetések és a forráskihelyezés vizsgálata

- **A meghirdetések ütemezése**

A felhívások meghirdetését az ITP-ben felhívásonként differenciálva terveztük meg, lényegében három ütemben. Egyes tématerületeknél egy szakaszt, másoknál több szakaszt tartottunk célravezetőnek a térségi kapacitáshiány ismeretében a pályázat előkészítés ütemezhetőségének megteremtése céljából. A fenntartható térségek releváns felhívásait pedig -a tőlük elvárt stratégiai tervezés időigénye miatt- eleve későbbre ütemeztük.

Megállapítások

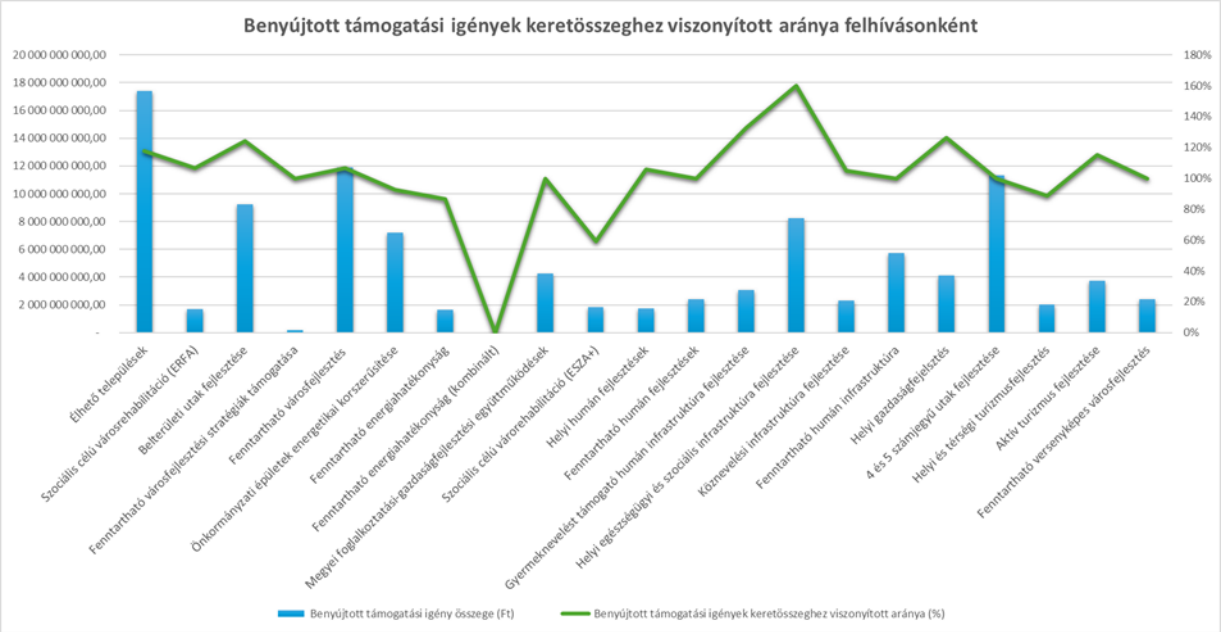
- A valóságban néhány felhívás –a „Helyi humán fejlesztések" és az „Aktív turizmus fejlesztése" címűek- meghirdetése **eleve későbbre tolódott** a tervezetthez képest, mivel később készültek el, számos esetben pedig – az „Élhető települések", a „Helyi gazdaságfejlesztés", valamint a „Helyi és térségi turizmusfejlesztés" című felhívásoknál - **a második vagy harmadik szakasznyitás ütközött akadályba a programmódosítás és az ezzel járó újraértékelési folyamat miatt**.
- A teljes vármegyei keretből ismereteink szerint cc.8,6 Mrd Ft maradványforrás meghirdetését még tervezzük, ugyanakkor az Irányító Hatóság tájékoztatása szerint ez az összeg az eredeti TOP Plusz vármegyei keretösszeg alapján került kiszámításra. A TOP Pluszt érintő, kondicionalitási eljárásból eredő forráscsökkentés összege csökkentheti a jelzett maradványösszeg mértékét.

3.. táblázat- A meghirdetések ütemezése (forrás: ITP 3.0)

		1né	2.né	3.né	4.né	1né	2.né	3.né	4.né	1né	2.né	3.né	4.né
1. PRIORITÁS: ÉLHETŐ VÁRMEGYE	1.1.1 Klímatudatosság, éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodás												
	1.2.1 Élhető települések			9,981		3,852		0,426			0,504		
	1.2.2 Szociális célú városrehabilitáció (ERFA)					1,591							
	1.2.3 Belterületi utak fejlesztése			4,445		3,000							
	1.2.4 Szegregált városi területekről integrált területekre költözés támogatása (PILOT)												
	1.3.1 Fenntartható városfejlesztési stratégiák támogatása			0,160									
	1.3.2 Fenntartható városfejlesztés										11,188		
2. PRIORITÁS: KLÍMABARÁT VÁRMEGYE	2.1.1 Önkormányzati épületek energetikai korszerűsítése			3,903			1,115				2,755		
	2.1.2 Fenntartható energiahatékonyság										1,153		
	2.1.3 Önkormányzati épületek energetikai korszerűsítése (kombinált)												
	2.1.4 Fenntartható energiahatékonyság (kombinált)										1,321		
3. PRIORITÁS: GONDOSKODÓ VÁRMEGYE	3.1.1 Megyei foglalkoztatási-gazdaságfejlesztési együttműködések			4,249									
	3.1.2 Szociális célú városrehabilitáció (ESZA+)			2,135				1,000					
	3.1.3 Helyi humán fejlesztések			1,050							0,600		
	3.2.1 Fenntartható humán fejlesztések (ESZA+)										2,432		
	3.3.1 Gyermeknevelést támogató humán infrastruktúra fejlesztése			2,302									
	3.3.2 Helyi egészségügyi és szociális infrastruktúra fejlesztése			3,598				1,028			0,514		
	3.3.3 Köznevelési infrastruktúra fejlesztése			4,225									
	3.4.1 Fenntartható humán infrastruktúra										3,719		
6. PRIORITÁS: VERSENYKÉPES VÁRMEGYE	6.1.1 Helyi gazdaságfejelsztés			2,114		0,404		0,200			0,540		
	6.1.2 4 és 5 számjegyű utak fejlesztése			6,113		0,947		0,800			3,451		
	6.1.3 Helyi és térségi turizmusfejlesztés			2,134							0,173		
	6.1.4 Aktív turizmus fejlesztése										3,248		
	6.2.1 Fenntartható versenyképes városfejlesztés										2,430		

- **A támogatásigénylés**

Kijelenthető, hogy 2025 év végéig azon felhívások 1 kivétellel meghirdetésre kerültek, ahova az ITP forrást allokált. A benyújtott 496 db támogatási kérelemben a vármegyei keretösszeg 108 %-a erejéig fogalmazták meg a kedvezményezettek a forrásigényüket. Az igénylés mértéke felhívásonként eltérő képet mutat, amit a 14.ábra szemléltet.

14. ábra- Benyújtott támogatási igények keretösszeghez viszonyított aránya felhívásonként (saját szerkesztés az IH 2026.01.08-i adatai alapján)

Megállapítások, következtetések

- **Kiemelkedő** a „Helyi egészségügyi és szociális infrastruktúra fejlesztése” című felhívás **túligénylése**, de **jelentősnek mondható** az „Élhető települések”, a „Belterületi utak fejlesztése”, valamint a „Helyi gazdaságfejlesztés” című felhívásokra irányuló igényszint is.
- Ez nyilvánvalóan tükrözi azt, hogy az önkormányzati kedvezményezettek a háziorvosi rendelők és komplex egészségügyi ellátást biztosító rendelők kialakítását kiemelten fontosnak tartják a települések alapfeladatellátásának biztosítása és annak népességmegtartó hatása miatt.
- Az „Élhető települések” felhívás iránti igény mértékéből az is jól látszik, hogy a települési infrastruktúra és az életminőség javítása a ciklus egyik legfontosabb motorjának bizonyul, hiszen a települések élhetősége és környezeti fenntarthatósága a fennmaradás záloga lehet.
- A „Belterületi utak fejlesztése” felhívás magas mutatója a települések közlekedési infrastruktúra megújítása iránti hatalmas igényét jelzi, ami egyben az elmaradottság elleni küzdelem első és legalapvetőbb lépése.
- A másik oldalon, drasztikus mértékű **aluligénylést mutat** a „Fenntartható energiahatékonyság (kombinált)” című felhívás (ami végül nem jelent meg), de a

keretösszegnek csak 59%-át érte el a „Szociális célú városrehabilitáció (ESZA)” felhívásra beérkezett kérelmek forrásigénye is.

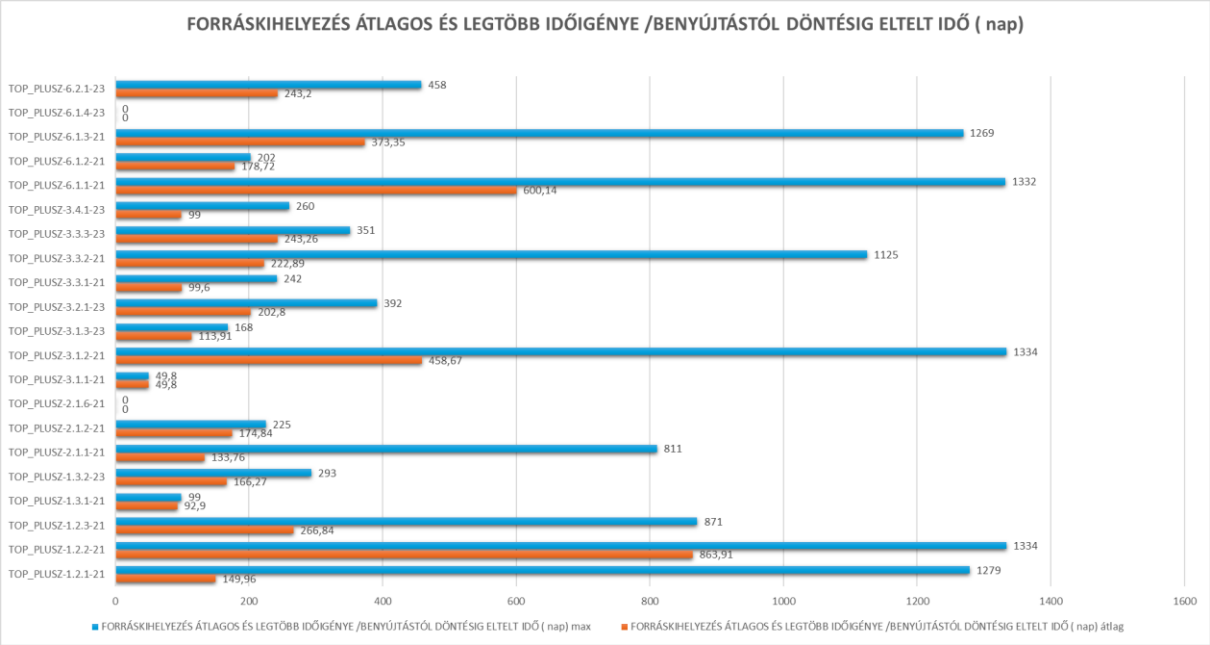
- Az önkormányzatok „Helyi gazdaságfejlesztés” című felhívásokra irányuló igényszintje a gazdaságfejlesztés terén látható azon törekvést tükrözi, amikor a beruházásösztönzéssel igyekeznek munkahelyeket teremteni, a helyi adókat növelni és a helyi terméket piacra vinni.
- Mivel a területi kiegyenlítődés és a hátrányos helyzetű térségek népességmegtartása szempontjából minden előzőekben vázolt települési törekvés érdemi szerepet játszik, **indokolt az érintett felhívások pénzügyi mozgásterét rugalmasabbá tenni** pl. a félidei értékelést követően a prioritások közötti átcsoportosítás lehetőségek biztosításával.

- **A forráskihelyezés**

Az EUPR adatbázis alapján projekt szinten kiszámolható, hogy mennyi idő telt el a pályázat benyújtásától a támogatói döntésig és a felhívásokra kalkulált átlagok vizsgálhatóak. A 15.ábra azt mutatja meg, hogy az egyes felhívásokon **mennyi volt a forráskihelyezés átlagos és legtöbb időigénye.**

Megállapítások, következtetések

- Jelentős különbség mutatkozik az átlagos és a maximális időigények között: Szinte minden kategóriában megfigyelhető, hogy a döntéshozatal legfeljebb igénybe vett ideje (zöld sáv) többszöröse az átlagos időnek (lila sáv). Ez arra utal, hogy míg a projektek egy része viszonylag gyorsan átmegy a rendszeren, vannak olyan egyedi esetek, amelyek extrém módon elhúzódnak.

15. ábra- A forráskihelyezés átlagos és legtöbb időigénye (saját szerkesztés az IH 2026.01.08-i adatai alapján)

- **Kiemelkedően lassú döntéshozatal** jellemezte a "Helyi gazdaságfejlesztés", a "Helyi és térségi turizmusfejlesztés", valamint a "Szociális célú városrehabilitáció" (mind ERFA, mind ESZA+ forrásból) konstrukciókat, ahol **a leghosszabb folyamatok meghaladják az 1300 napot (kb. 3,5 év).** Ez azt jelenti, hogy egyes pályázók a ciklus elején benyújtott igényükre csak évekkel később kaptak választ vélhetően a bonyolultabb, több szereplős vagy nagy volumenű projektjükre vonatkozóan. Hozzá kell fűzni, hogy az OP elfogadása során a helyi gazdaságfejlesztés és a helyi és térségi turizmusfejlesztés konstrukciók az új 6. prioritásba kerültek, így bár az elsők között kerültek megindításra 2021-ben, az OP módosítás miatt az utolsók között került sor az újraértékelésükre.
- A „Megyei foglalkoztatási-gazdaságfejlesztési együttműködések” és a „Fenntartható humán infrastruktúra” felhívások (99 napos átlaggal) a leghatékony
- abb területek közé tartoznak a döntéshozatal sebességét tekintve, ami valószínűleg annak tudható be, hogy kevés darabszámú pályázatot nyújtottak be kiemelt eljárásrendben a delegált kedvezményezettek.
- Az újraértékelések miatt 1000 napot meghaladó döntési idők komoly kockázatot jelentenek a projektek fizikai megvalósíthatóságára. **A ciklus 2027-es végéhez**

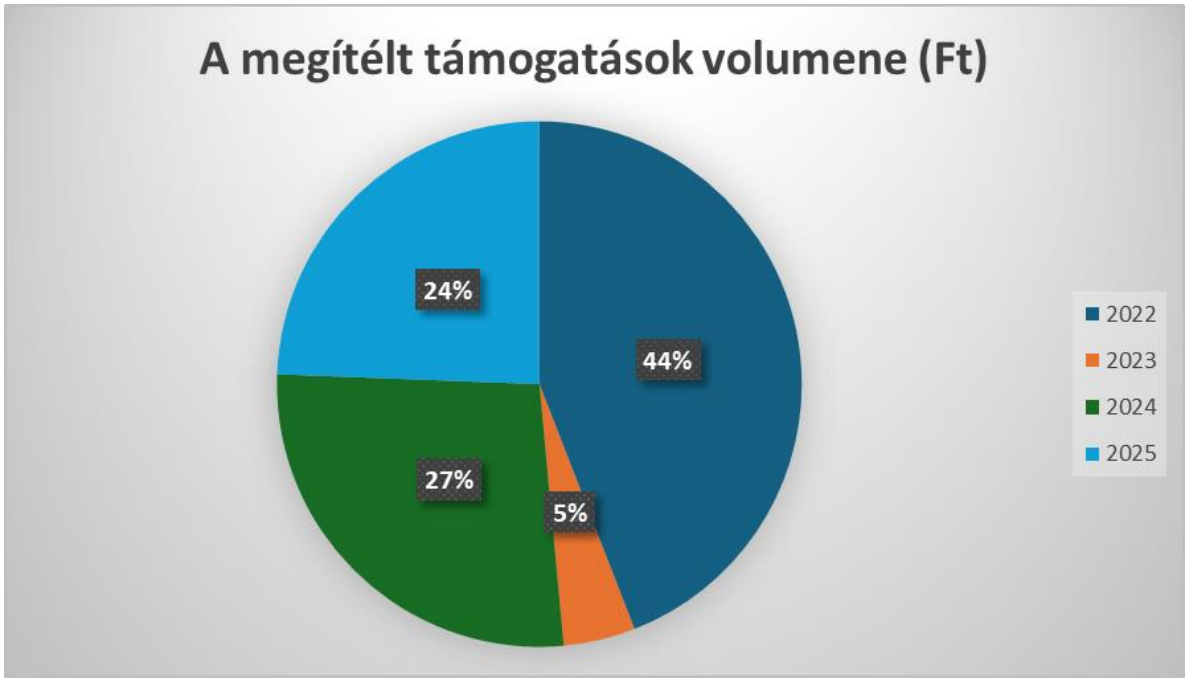
közeledve a késői döntések miatt a kivitelezésre maradó idő drasztikusan lecsökken, ami kapkodáshoz vagy a források elvesztéséhez vezethet.

- A hosszú várakozási idő alatt az építőanyag-árak és munkadíjak jelentősen emelkedhettek. A 3-4 évvel ezelőtt tervezett költségvetések a döntés pillanatában már gyakran nem fedezik a tényleges költségeket, ami plusz forrásigényt vagy a műszaki tartalom csökkentését teszi szükségessé.

➢ A döntéshozatal

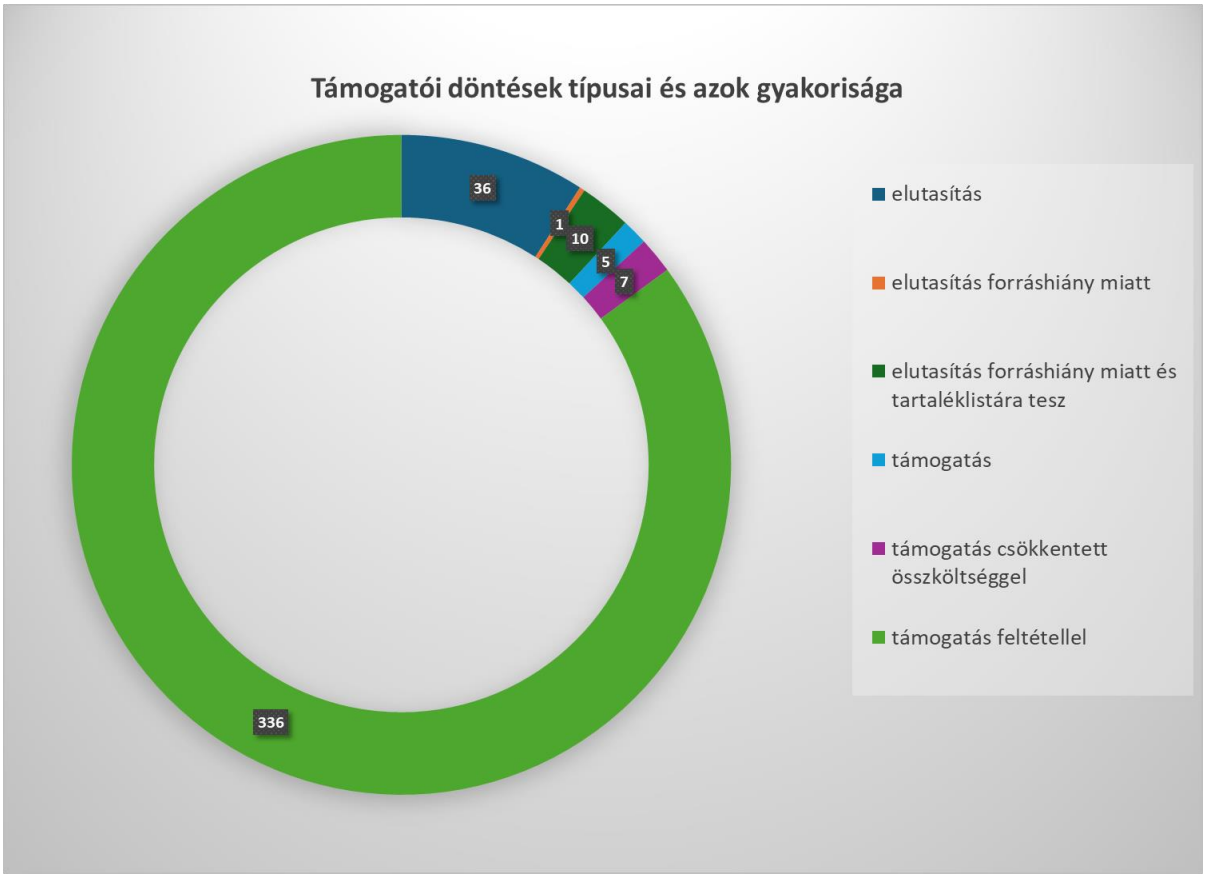
A benyújtott támogatási igények 67%-a kapott támogatási döntést 2022 és 2025 között. 101 db 12,5 Mrd Ft támogatási igényt megfogalmazó projekt nem kapott döntést, melyek projekt státuszuk szerint beküldött, hazaira átforduló, hiánypótlás alatti vagy visszaküldött hiánypótlású, tisztázó kérdést visszaküldött vagy válaszadás alatti, illetve visszavont támogatási kérelmek. Mivel a nyilvántartás ezen esetekben nem kezeli a megszületett támogatói döntést és annak típusát, az elemzés szempontjából státusz nélküli projekttömegnek tekinthetőek.

A támogató **több hullámban** hozta meg döntéseit a 16.ábrán látható időbeliségben: a legnagyobb volumen az első meghirdetési hullámot követően 2022-ben született cc. 40 Mrd Ft-os támogatási összeget érintően, majd a második meghirdetéseket 2024-ben egy kisebb 11,3 Mrd Ft-os döntési csomag követte, végül az újraértékeléseket követően 2025-ben 24,5 Mrd Ft került támogatásra. A hullámzás alapvetően a meghirdetésekkel volt összefüggésben, másrészt az újraértékelések felhívásonként eltérő időigénye, esetlegesen az értékelői kapacitáshiány mutatkozik meg bennük.

16. ábra- A megítélt támogatások volumenének időbeli változása (saját szerkesztés az IH 2026.01.08-i adatai alapján

A **támogatói döntéseknek 5 típusa volt**, ezek gyakoriságát a 17.ábra mutatja be. Látható, hogy a döntések 85%-a támogatás volt feltétellel, aminek során valamilyen, általában felhívásos elváráshoz kötötte a támogató a szerződéskötést. 9% volt az olyan elutasítások aránya, ahol szakmai indokok álltak a döntés hátterében, 3% az olyanoké, ahol az elutasítás forráshiány miatt történt és tartaléklistára került az igény, továbbá 1%-nál kevesebb esetben történt elutasítás forráshiány miatt. A döntések 2 %-ban a támogatást csökkentett összköltséggel hozta meg a döntéshozó, mert valamely tevékenység kapcsán részben támogathatónak ítélte meg a projektet.

17. ábra-A támogatói döntések típusai és azok gyakorisága (saját szerkesztés az IH 2026.01.08-i adatai alapján

Érdemes megvizsgálni az **elutasítások tematikus összefüggéseit**, amit a 18.ábra segítségével szemléltettünk. Szignifikáns a „Belterületi utak fejlesztése”, a „Gyermeknevelést támogató humán infrastruktúra fejlesztése” és a „Helyi egészségügyi és szociális infrastruktúra fejlesztése” című felhívások kiugróan magas aránya, de szót érdemel az „Élhető települések” felhívás is. Utóbbi 2 esetben a komplex felhívások jellegéből fakadó tervezési nehézséget lehet indokként felhozni, előbbi esetekben inkább a túligénylés lehetett a háttérben.

18. ábra-Az elutasítások száma felhívásonként (saját szerkesztés az IH 2026.01.08-i adatai alapján)

Célszerű megnézni azt is felhívásonként, hogy **a benyújtott projektek mekkora aránya került elutasításra és mik voltak az indokok**. E tekintetben a felhívásokat kiválasztási eljárásrendek szerint érdemes csoportosítani. A kiemelt kiválasztási eljárásrend - a vármegyei szintű energetikai, helyi humán, valamint foglakoztatási együttműködéseket és aktív turisztikai fejlesztéseket célzó felhívások esetén- kizárólag a vármegyei önkormányzat számára teszi lehetővé a pályázást, de a területi kiválasztási eljárásrendhez tartozó standard eljárásrendben alkalmazott kiemelt kedvezményezetti kör – a 4 és 5 számjegyű utak fejlesztése terén a Magyar Közút NZrt., a köznevelési tématerületnél a Tankerületek kijelölése- is privilegizált helyzetet teremt a verseny nélküli pályázás lehetősége miatt. Ezen esetekben a pályázóknak a felhívásban meghatározott szakmai megfelelőség esetén tehát már lehet nyertes pályázatuk. Hasonlóan determinált a Városfejlesztési Program alapján pályázatot benyújtó FVS kedvezményezettek esete is, náluk ráadásul még a projektek is le vannak előre modellezve, így a mozgástér a kedvezményezetti és a tematikus oldalról is kötött, ugyanakkor jelentős előny, hogy előre egyeztethető, tervezhető és ütemezhető a pályázatírás folyamata. Ezen előnyök miatt összesen 13 felhívásnál elvileg kis eséllyel vártunk elutasítást, de mégis előfordultak ilyen esetek. Jelentősnek mondható 25 %-os az elutasítások aránya a fenntartható energiahatékonyság felhívás és 33%-os az aktív turizmus felhívás esetén. Előbbi esetben a békéscsabai geotermikus hőhasznosítási projekt kapott felhívásnak nem megfelelőség indoklással elutasítást, utóbbi esetben a standard időszakában fordult elő a felhívásnak nem megfelelő kérelem (utólag, 2024-

ben került beemelésre a kiemelt eljárásrend). A helyi humán felhívás esetén szintén a standard eljárásrendben születtek elutasítások, a Fenntartható városfejlesztés felhívásnál pedig a Gyula és a Kétsoprony csapadékvíz elvezetés érdekében írt pályázataiban a tervezett beruházás nem illeszkedett a Felhívás céljaihoz. Más az alaphelyzet a standard eljárásrendű felhívásoknál, ahol a kérelmek versenyeznek egymással és megfelelő szakmai tartalom mellett sem biztosított a támogatás, hiszen az igények a pontszámok szerinti sorrend szerint kerülnek kitámogatásra a forrás erejéig. Ezen eljárásrenden belül 16 %-os szakmai elutasítási aránnyal kitűnik a Gyermeknevelést támogató humán infrastruktúra fejlesztése, majd 5 felhívás követi 10% körüli aránnyal, a szociális célú városrehabilitáció ERFA és ESZA, a belterületi utak fejlesztése, a helyi humán fejlesztések és a helyi és térségi turizmusfejlesztés. Ezeken felül további 10 kérelem esetén forráshiány miatti elutasítás született támogatói döntésként és e szakmailag megfelelő projektek tartaléklistára kerültek, vagyis többletforrás esetén automatikusan kitámogathatók.

19.ábra: Az elutasítások benyújtott darabszámhoz viszonyított aránya (*saját szerkesztés az IH 2026.01.08-i adatai alapján)*

➢ **Szerződéskötések**

2025 végéig a megítélt támogatás 83 %-ára szerződtek le a kedvezményezettek. Az adatbázisban 66 db pályázat 14,1 Mrd Ft-nyi támogatói döntéséhez nem lett szerződött támogatási összeg rendelve, így az látszik, hogy teljes vármegyei keret70%-a került szerződésekkel lekötésre. A megítélt támogatások 99%-át fedik le a hatályos támogatási szerződések, a 348 db hatályos szerződés támogatási összege eléri a vármegyei keret 84%-át. A megítélt és szerződött támogatási összegek közötti eltérést a folyamatban levő szerződéskötések, a szerződéskötési feltételek nem teljesítése és a forráshiányos támogatói döntés okozhatja, amikor ténylegesen nem kötnek szerződést a felek mindaddig, amíg a szükséges forrás meg nem jelenik a rendszerben. A szerződött és hatályos támogatási összegek különbsége utólagos forrás beemelése miatt állhat elő - pl. költségnövekmény, önerő-, de a nagy darabszám miatt valószínűbb az adminisztratív hiba, amit korrigálni szükséges az adatbázisban.

20. ábra- Az igényelt, támogatott és szerződött projektállomány nagysága (saját szerkesztés az IH 2026.01.08-i adatai alapján)

b.) A TOP Plusz forrásfelhasználás prioritások és felhívások alapján történő elemzése

Tervezés

A vármegyék négy prioritástengely mentén tervezhették a forrásokat. Az 1. prioritástengely (Élhető vármegye) infrastrukturális fejlesztéseket, élhető települési környezetet és fenntartható

városfejlesztést ölel fel. A 2. prioritástengely (Klímabarát vármegye) energetikai és klímavédelmi beruházásokat, önkormányzati épületek korszerűsítését célozza. A 3. prioritástengely (Gondoskodó vármegye) társadalmi-humán fejlesztéseket, foglalkoztatást, bölcsődei/óvodai ellátást és egészségügyi infrastruktúrát támogat. A 6. prioritástengely (Versenyképes vármegye) gazdasági-turisztikai dinamizálásra épül, beleértve a helyi gazdaságfejlesztést, úthálózatot és turizmusfejlesztést.

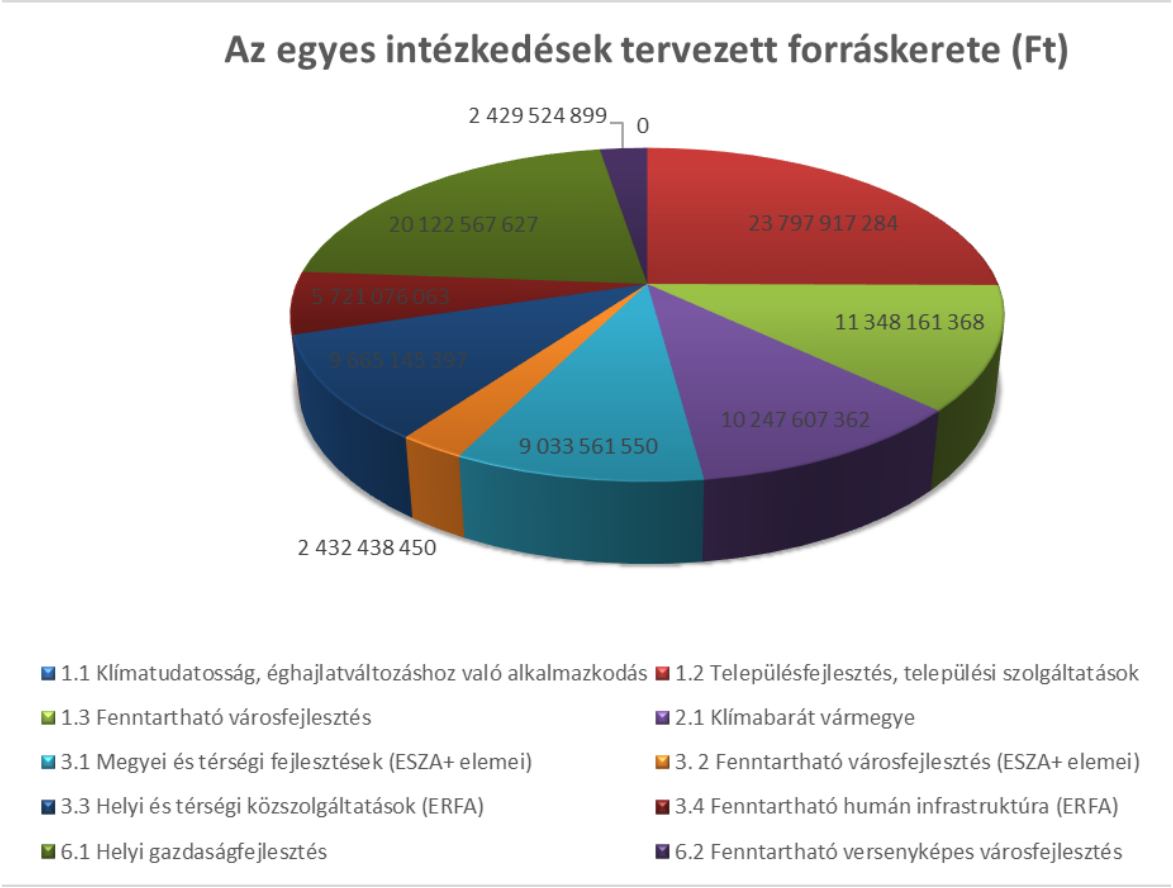
Békés vármegye TOP Plusz forráskeretének 37%-át allokálta az 1. prioritásra, a 2. prioritásra 11%-ot, a 3. és 6. prioritás pedig jellemzően 28–24% közöti arányt terveztünk.

A Terület- és Településfejlesztési Operatív Program Plusz keretében megvalósuló Előzetes Integrált Területi Programok jóváhagyásáról szóló a 1658/2021. (IX. 24.) Korm. határozat Békés vármegye forráskeretét 94,798 Mrd Ft-ban állapította meg, majd a jelenlegi állapotot az 1086/2022. (II. 23.) Korm. határozat rögzítette.

A forráskeret intézkedések közötti megosztását az ITP 2021-2027 5.0 alapján a 5.számú táblázat részletezi, illetve a 21.számú ábra szemlélteti:

4. táblázat- A forráskeret intézkedések közötti megosztása forrás: ITP 5.0)

TOP Plusz intézkedések	Intézkedés forráskerete (Ft)
1.1 Klímatudatosság, éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodás	-
1.2 Településfejlesztés, települési szolgáltatások	23 797 917 284
1.3 Fenntartható városfejlesztés	11 348 161 368
2.1 Klímabarát vármegye	10 247 607 362
3.1 Megyei és térségi fejlesztések (ESZA+ elemei)	9 033 561 550
3. 2 Fenntartható városfejlesztés (ESZA+ elemei)	2 432 438 450
3.3 Helyi és térségi közszolgáltatások (ERFA)	11 667 011 277
3.4 Fenntartható humán infrastruktúra (ERFA)	3 719 210 183
6.1 Helyi gazdaságfejlesztés	20 122 567 627
6.2 Fenntartható versenyképes városfejlesztés	2 429 524 899
Összesen	94 798 000 000

21. ábra- Az egyes intézkedések tervezett forráskerete (saját szerkesztés az ITP 5.0 alapján)

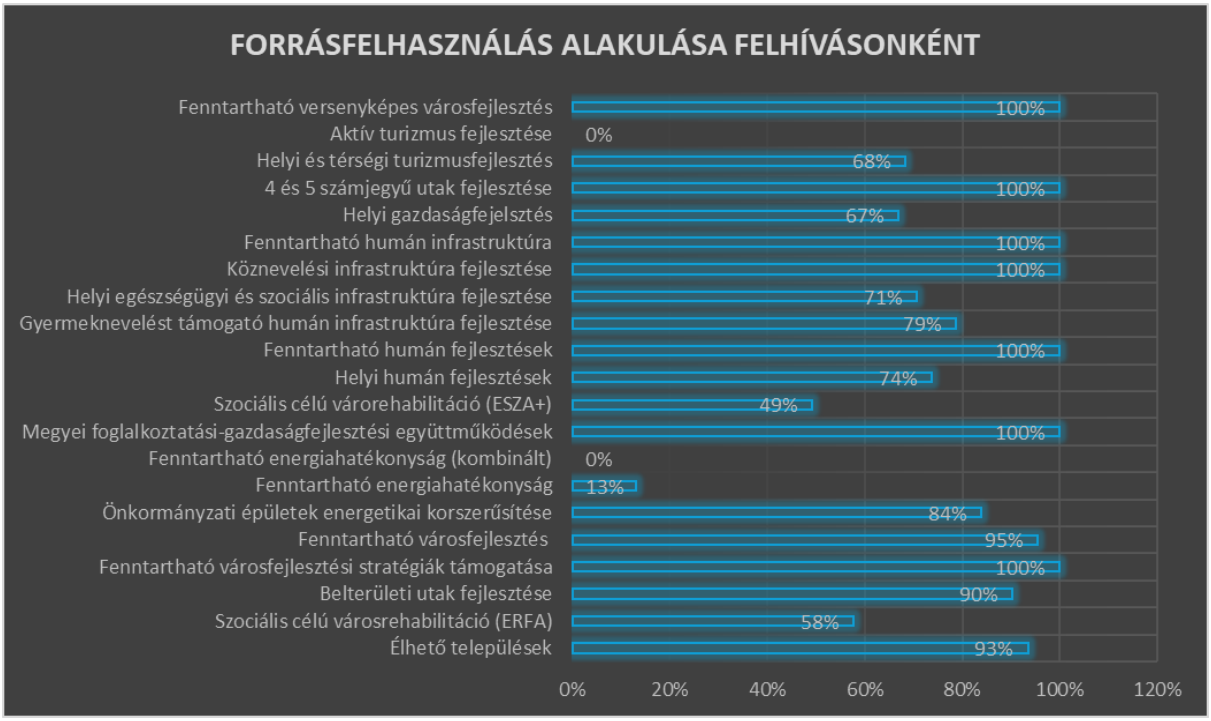
Békés vármegye lakónépessége folyamatosan és országos viszonylatban is kiemelkedő mértékben csökken, amit a természetes fogyás és az elvándorlás együttesen okoz. A térség egyik legnagyobb hátránya a gyorsforgalmi úthálózatba való bekapcsoltság korlátozottsága. Az ITP-ben ezen hátrányokra válaszul a fejlesztési hangsúly a közlekedési összeköttetések (utak) javításán és a települési környezet megújításán van, ami az elérhetőséget javíthatja. A legnagyobb allokáció a vármegyei úthálózat (4-5 számjegyű utak) fejlesztésére lett tervezve, ami egyértelműen mutatja a földrajzi perifériahelyzet és az előirányzás között összefüggést. A második legpreferáltabb tématerület az élhetőség volt. Az „Élhető települések” felhívás főként olyan infrastrukturális beruházásokat támogat, amik a települések vonzerején emelnek, érdemi, látványos fejlettségi felzárkóztatást nem feltétlenül eredményeznek. A belső területi különbségek mérséklésére szolgál, hogy a leszakadó térségek felzárkóztatása a fő irány, ezt erősíti az is, hogy az LHH-s járásokra tervezett források aránya 15% feletti.

Általánosságban megállapítható, hogy a Békés vármegye tervezési dokumentumaiban (koncepció, program, ITP) igyekezett a statisztikai mutatókkal alátámasztott problémákra

reagálni. Ezen túlmenően a tervezési szinten felvázolt célrendszer, beavatkozási logika és a tervezett intézkedések szignifikáns módon a belső területi kiegyenlítődésre irányulnak

Forrásfelhasználás

A TOP Plusz keretében megvalósuló fejlesztések forrásfelhasználásának felhívásonkénti előrehaladásról készült a 22.ábra.

22. ábra- A TOP Plusz keretében megvalósuló fejlesztések forrásfelhasználásának felhívásonkénti előrehaladásról (saját szerkesztés az IH 2026.01.08-i adatai alapján)

A keretfelhasználás tematikus vizsgálatakor **5 kategóriába sorolhatók a felhívások:**

A keretösszeghez viszonyított lekötött források aránya alapján **100%-os értékkel teljes felhasználást mutat 7 felhívás**: a „Fenntartható városfejlesztési stratégiák támogatása”, a „Megyei foglalkoztatási-gazdaságfejlesztési együttműködések”, a „Fenntartható humánfejlesztés”, a „Köznevelési infrastruktúra fejlesztése”, a „Fenntartható humán infrastruktúra”, a „4 és 5 számjegyű utak fejlesztése” és a „Fenntartható versenyképes városfejlesztés”.

80-100 %-kal előrehaladott lekötésűnek minősül 4 felhívás: az „Élhető települések”, a „Belterületi utak fejlesztése”, a „Fenntartható városfejlesztés” és az „Önkormányzati épületek

energetikai korszerűsítése". (Az „Önkormányzati épületek energetikai korszerűsítése" felhívás értékei javulni fognak a 2026 január végéig benyújtott, de még döntéssel nem rendelkező pályázatok révén, ám ez csak a következő értékelés során lesz lekövethető.)

60-80%-os lekötés között 5 felhívásunk jár: a „Helyi humán fejlesztések", a „Gyermeknevelést támogató humán infrastruktúra fejlesztése", a „Helyi egészségügyi és szociális infrastruktúra fejlesztése", a „Helyi gazdaságfejlesztés" és a „Helyi és térségi turizmusfejlesztés".

Kritikusnak tekinthető a **60% alatti érték** 4 felhívásnál tapasztalható: a „Szociális célú városrehabilitáció (ESZA+)", a „Szociális célú városrehabilitáció (ERFA)", a „Fenntartható energiahatékonyság", valamint és az „Aktív turizmus fejlesztése" felhívás.

Külön kategóriába sorolandóak azon felhívások, amelyek **végül vagy eddig nem kerültek meghirdetésre**. Ide tartozik a „Fenntartható energiahatékonyság (kombinált)" konstrukció, amelyre a Gyulai várostérségünk tervezett projektet benyújtani, de végül nem került meghirdetésre ez a hitellel kombinált támogatási konstrukció.

Megállapítások, következtetések

- **A 100%-os abszorpciót mutató felhívások eredménye mögött kiemelt eljárásrend és kiemelt kedvezményezetti kör áll, ami a hatékonyságot erősítő tényezőnek minősíthető a humán erőforrás mennyisége, minősége és az eljárásrend egyszerűsége miatt.**
- **Kiemelkedik 2 felhívás forrásfelhasználása az abszolút számszaki paraméteren túl is azért, mert a megcélzott fejlesztések kiemelt érdeklődéssel jártak.** A „Élhető települések" felhívásnál a 93%-os forráslekötés és a 62 db hatályos szerződés azt mutatja, hogy a települési infrastruktúra és az életminőség javítása a ciklus egyik legfontosabb motorja. A „Belterületi utak fejlesztése" felhívás magas abszorpciós mutatója pedig a települések közlekedési infrastruktúra megújítása iránti hatalmas igényét jelzi.
- **A kritikusnak minősített felhívások közül kettőnél biztató jövőbeli folyamatokat látunk, vagyis a kép csupán pillanatnyinak minősíthető:** az „Aktív turizmus fejlesztése" felhívás értékei hamarosan feljavulnak, mivel a késői, 2023-as indításából következően az értékelés készítésének időszakára esik a szerződéskötési fázis, másrészt a „Fenntartható energiahatékonyság (kombinált)" felhívás keretösszegére átcsoportosítási szándékot jelzett a Gyulai várostérség az Irányító Hatóság felé, ami

előrevetíti, hogy más konstrukción felhasználásra kerülhet a kritikus keretösszeg, ezzel megszüntetve a forrásfelhasználás problémáját.

- A kritikusnak minősített felhívások másik csoportjánál – a **„Szociális célú városrehabilitáció (ESZA+)", a „Szociális célú városrehabilitáció (ERFA)" esetén kevés biztató információval rendelkezünk,** hiszen a kedvezményezetti igény, adottságszintű alkalmasság és hajlandóság terén komoly hiányosságokat tapasztalunk a vármegyében, ráadásul az új szakasznyitási kezdeményezésüket elutasította a támogató, mivel a felhívok újraértékelés alatt álltak egészen 2025. év végéig.
- A 60-80%-os lekötésű konstrukciók közül **a „Helyi gazdaságfejlesztés" és a „Helyi és térségi turizmusfejlesztés" felhívásoknál** egyértelműen javítható lett volna a helyzet, ha az Irányító Hatóság - előbb az újraértékelés, majd az akkori Nemzetgazdasági Minisztérium állásfoglalása alapján - nem utasította volna el második, maradványforrásokra betervezett 1,8 Mrd Ft-nyi meghirdetési kérelmünket. Amennyiben a TOP Plusz források vármegyei felhasználásnak blokkolása feloldódik, itt is érdemi előrehaladást várunk, tekintettel a felhívásos célok iránti nagyfokú érdeklődésre. **Amennyiben a TOP Plusz források vármegyei felhasználásnak blokkolása feloldódik, itt is érdemi előrehaladást várunk tekintettel a felhívásos célok iránti nagyfokú érdeklődésre.**
- Az energiahatékonysági és turisztikai projektek elmaradása arra utalhat, hogy ezeken a területeken **a pályázati feltételek túl szigorúak voltak és hiányzott a megfelelő szakmai előkészítés/pályázói kedv** a vizsgált időszakban.
- A „Fenntartható humán infrastruktúra" konstrukció ugyan későn, 2023-ban került meghirdetésre és relatíve rövid idő állt rendelkezésre a benyújtásra, mégis 100%-os a lekötést produkált, ami **a humán szolgáltatások (oktatás, egészségügy) fejlesztésének sürgető jellegét tükrözi.**
- Általánosságban megállapítható, hogy a **Békés vármegye tervezési dokumentumaiban** (koncepció, program, ITP) **igyekezett a statisztikailag kimutatott hiányosságokra, problémákra reagálni.** Ezen túlmenően a tervezési szinten felvázolt célrendszer, beavatkozási logika és a tervezett intézkedések szignifikáns módon a belső területi kiegyenlítődésre irányulnak.
- A forrástervezést és felhasználást tematikus oldalról vizsgálva látványos összefüggést látunk a fejlettségi mutatókkal, azaz a **kedvezőtlenebb társadalmi-gazdasági**

mutatókkal rendelkező térségek a bázis-infrastruktúra hiánypótlására fókuszálnak és ezért alacsonyabb az igény a humán szolgáltatások fejlesztésére.

- A legtöbb területen a források több mint 75-80%-a már hatályos szerződéssel rendelkezik, ami a ciklus közepéhez közeledve **intenzív megvalósítási szakaszt** jelez.
- A **programelfogadás és a vele járó újraértékeléssel járó adminisztratív folyamat hosszú időre leterhelte az intézményrendszer minden szereplőjét**, ezen túlmenően nem tette lehetővé a maradványforrások meghirdetését. Általános következtetés, hogy az adatok szerint a források lekötése összességében magas szintű, ugyanakkor rendkívül heterogén is, hiszen vannak teljesen lekötött keretek és alig elkezdett programok is. **A szociális városrehabilitáció és a gazdaságfejlesztés területén a félidei értékelés idejében maradtak felhasználható források a programok keretein belül, amely felhasználása jelentős mértékben függ a TOP Pluszt érintő forráscsökkentéstől.**
- Az infrastrukturális fejlesztések (utak) és a humán szolgáltatások láthatóan prioritást élveztek és gyorsan elérték a 100%-os szerződöttséget. E tématerületeken **további igények esetén keretemelésre vagy más (alulfinanszírozott) területekről történő átcsoportosításra lehet szükség a jövőben.**

c.) A forrásfelhasználás hatékonyságát akadályozó tényezők

- **jogállamisági, kondicionalitási eljárás következményei**

A kondicionalitási eljárásfeltételeinek nem teljesítése következtében elszenvedett **forráscsökkentés és egyes források felfüggesztése negatív hatással van a program előrehaladására, a maradványforrások rugalmas újragondolására, a költségnövekmények finanszírozásának lehetőségére**.

- **hazai többletforrások**

A vármegyei tervezés és monitoringozás folyamatát alapjaiban borította fel az a 2025 nyarától tapasztalt módszertan, ami szerint a TOP_Plusz forrásfelhasználásába a maradványösszeg megállapítás révén beszámítódnak az addig nem, de az újraértékelést követően már támogatandó projektek. Ez a forráslekötés a vármegyei maradványok letervezése során nem került figyelembevételre és nem ismert, hogy az ITP-ben rögzített felhívások-, illetve forrásfelhasználási módok kereteinek figyelembevételével lettek e

kitámogatva az érintett igények. Mindez a területi szereplő mozgásterének és szakmai célkitűzéseinek durva beszűkítését jelenti.

Az újraértékelést követően a források felfüggesztése miatt **hazai forrásra átterelt projektek** köre adminisztratív oldalon külön kerül kezelésre, mivel nem a TOP Plusz keretéből finanszírozódnak; így az ITP forrásösszesítő táblái nem tüntetik fel őket. Emiatt ezek a projektek **nem kerülnek vizsgálat alá sem forrásfelhasználás, sem a teljesítménymutatók szempontjából** annak ellenére, hogy vármegyénként eltérő, de bizonyos esetekben jelentős forrás kötöttek le, Békés vármegyében cc.10 Mrd Ft-ot.

- **szabálytalansági eljárások**

Érdemes elemezni, hogy milyen okból és számossággal fordulnak elő a szabálytalansági eljárások a vizsgált időszakban.

A 2026.január 8-i EUPR adatszolgáltatásból megállapítható, hogy vármegyénkben szabálytalansági eljárásban mindössze 6 projekt, azaz projektek elenyésző %-a volt érintett, összesen 27.362.812 Ft támogatási összeget érintően. Ezek közül - az eljárás lefolytatásának eredményeként- 4 esetben került megállapításra a szabálytalanság vétsége. Az észlelésének módja 4 esetben dokumentum ellenőrzés volt, 1-1- esetben egyéb okból indult eljárás. A megállapított szabálytalanságok 3 felhívást (a szociális városrehabilitációs, a fenntartható városfejlesztési stratégiájának elkészítését célzó, valamint az energetikai fejlesztéseket célzó felhívásokat) és 4 kedvezményezettet. érintettek (Kötegyán, Mezőgyán, Gyula és Gyomaendrőd). **Az eljárások megindításáról, okáról és a felszabaduló, ún. visszahulló forrásról a vármegye hivatalosan nem kapott tájékoztatást, így a monitoring szempontú vizsgálatban és a felszabaduló forrás letervezésben semmilyen mozgástere nem volt.**

- **költségnövekmények kezelése**

Az előző uniós ciklustól eltérő, **kedvezőtlen újdonság, hogy a költségnövekményekre nem lehetséges az ITP-ben forrást lehatárolni és az árfolyamkülönbözet sem finanszírozza ezen igényeket**. Számos projektben ugyanakkor valószínűsíthetően az elhúzódó támogatói döntések miatt merülhetett fel a többlettámogatás igénye, amelyekre a vármegyei forrásból nem volt lehetőség az allokációs elkülönítés révén forrást biztosítani.

A költségnövekmények más forrásból történő finanszírozásáról a vármegyék nem kaptak tájékoztatást.

2.2 Az ITP végrehajtásának hozzájárulása a TOP Plusz Operatív Program elvárásaihoz

A TOP Plusz programdokumentum a programszintű célkitűzésekhez való illeszkedés mellett rögzíti a főbb tématerületek TOP Plusz szintű minimum allokációját (tematikus vállalások), valamint további szakmai és pénzügyi elvárásokat fogalmaz meg, amelyeknek ugyan program szinten kell teljesülniük, azonban az ITP útmutatóban rögzítetteknek megfelelően a vármegyei ITP-k tervezése során a területi szereplőknek is szükséges volt a minimum allokációkat figyelembe venni.

A TOP Pluszban rögzített tematikus, valamint szakmai és pénzügyi elvárásokhoz való hozzájárulás szempontjából fontos bemutatni a vármegyei ITP végrehajtásának sikerességét, mely elemzéshez az IH-tól adatszolgáltatásként kapott, 2026.január 8-i EUPR-adatokat használtuk fel.

Fontos, hogy a több tématerületet magába foglaló felhívásoknál – FVS-ek felhívásai - kizárólag a tematikus elvárás szempontjából releváns tématerületre vonatkozó keretösszeget vettük figyelembe a hatályos FVS-ek alapján.

Megállapítások, következtetések

A vállalások teljesítése az 5.táblázat összegzése alapján két jól elkülöníthető kategóriába sorolható, melyek kapcsán az alábbi fő megállapítások és következtetések fogalmazhatók meg.

A kiválóan teljesülő területek (185-234% között) a komplex programmal fejlesztendő járásokhoz kapcsolódó tematikus elvárásokban mutatkoznak. A vármegyére jutó forráskeretek LHH járásokban történő felhasználásnak országosan legalább 10%-os arányát egészen biztosan felfelé húzza a Békés vármegyei keret 10%-ához képest várt 197%-os arányszám. Hasonló mértékben járul hozzá az egészségügyi és szociális infrastruktúra fejlesztést célzó forráskereteik LHH járásokban történő felhasználásnak országosan elvárt legalább 15%-os arányához a vármegyei szinten 185 %-os teljesülést mutató tényadatunk. Még ezeknél is nagyobb mértékű hozzájárulást jeleznek előre a köznevelési fejlesztéseket célzó forráskereteik LHH járásokban történő felhasználásnak országosan elvárt legalább 15%-os arányához a

vármegyei adatok, melyek szerint vármegyénkben a szerződéses vállalások teljesülése esetén a köznevelési keret 15%-ának 234 %-át használják fel a tankerületek a Sarkadi és a Mezőkovácsházai járások intézményeiben. Ezek a **kimagaslóan jó LHH-s arányok jó visszacsatolást adnak a területi kiegyenlítődés érdekében tett erőfeszítéseink sikerességéről**. A törekvéseink a tervezés során megnyilvánultak egyrészt abban, hogy eltökéltek voltunk az előző ciklusban alkalmazott lehatárolás mellett, másrészt az allokációban a lakosságarányhoz képest jelentős pozitív eltérítést alkalmaztunk. Ezeken túl a tematikus elvárások teljesülése érdekében ITP-ben rögzítettük azon minimumokat, amelyet teljesülése szolgálhatja a hátrányok enyhítését. Ahol lehetőségünk volt, ott egyeztettük az érintett kedvezményezetti körrel a témában, így a köznevelési felhívásnál a tankerületek nyilatkozatukkal biztosították az elvárás szerinti arány teljesítését az LHH-s intézményekben történő felhasználással.

A 90-100%-osan teljesülő elvárások sikeressége több tényező együttes eredményeként könyvelhető el, de a **kiemelt eljárásrend és a kiemelt kedvezményezetti kör precíz, tudatos tervezése biztosan kedvezett a forráslehívás hatékonyságának**. A foglalkoztatás javítása terén a Kormányhivatalok és Vármegyei Önkormányzatok célszerű feladat-, és forrásmegosztása, a 4 és 5 számjegyű utak fejlesztésében a Magyar Közút Nonprofit Zrt., a köznevelés fejlesztésében a tankerületek jártassága és projekt-tapasztalata semmihez nem fogható előnyt jelentett.

Előzőek okán kiemelkedik a „Humánfejlesztési programok" és a „Foglalkoztatás javítása" felhívások 100%-os teljesülése (ESZA+ források). A „4 és 5 számjegyű állami tulajdonban levő közutak" téma szintén 100%-os teljesülést hozott, ám itt szükséges megjegyezni, hogy a TOP Plusz-6.2.1 „Fenntartható versenyképes városfejlesztés" felhívás keretösszege nem került figyelembevételre, mivel az fenntartható várostérségeink tervezési dokumentumaikban megtehették volna, de nem allokáltak erre a tématerületre forrást. Lényeges továbbá, hogy az újraértékelés után hazai forrásból finanszírozásra átterelt projektek sem kerültek figyelembevételre.

Erőteljesen előrehaladottnak tekinthető a „Köznevelési intézmények fejlesztése", valamint a „Humán infrastruktúrafejlesztés (ERFA)" elvárások teljesülése is az előbb leírtak mellett a **felhívások céljaink fontossága és népszerűsége okán.**

A közepesen teljesülő területek (50-71%) tekintetében több tényező árnyalta a kialakult képet. A „Szociális városrehabilitáció” ERFA és ESZA lábának gyengébb előrehaladása mögött a 2.1 fejezetben ismertetett okok állnak, azaz **a kedvezményezetti igény, adottságszintű alkalmasság és hajlandóság terén komoly hiányosságokat tapasztalunk** a vármegyében, ráadásul az **új szakasznyitási kezdeményezésüket a folyamatban levő újraértékelések miatt elutasította a támogató**, ezzel befagyasztvaaz abszorpciós problematikát. Az önkormányzati energetikai vállalás 65%-os aránya rövid időn belül látványosan javulni fog köszönhetően a 2025 legvégén meghirdetett 1,244 Mrd Ft-os keretnek és a folyamatban levő döntéshozatalnak.

Kiemelt hangsúlyt érdemelnek a komplex programmal fejlesztendő járásokhoz kapcsolódó tematikus elvárásokban való rendkívül magas teljesüléseink, melyek jó visszacsatolást adnak a területi kiegyenlítődés érdekében tett erőfeszítéseink sikerességéről.

Szükséges felhívni a figyelmet arra az országos tendenciára, hogy **az ESZA+ célterületek közül a marginalizált közösségek, így például a romák társadalmi-gazdasági integrációjának előmozdítását szolgáló ESO4.10. tematikus, egyedi célkitűzés esetében érdemi, 1%-ot meghaladó forrásallokációs arány országosan kevés, mindössze négy vármegyében, köztük Békés vármegyében fordult elő.**

5. táblázat-A forrásfelhasználás TOP Plusz tematikus, valamint szakmai és pénzügyi elvárásokhoz való illeszkedésének vizsgálata

1.	2.	3.	4.	5.
Tematikus elvárások az OP-ban	**Figyelembevételre kerülő TOP Plusz felhívások**	**ITP-ben szereplő tervadatok (Ft)**	**Tényadatok támogatói döntés alapján (Ft)**	**Teljesülés aránya[2] (%)**
Humán infrastruktúra: vármegyei ERFA legalább 20%-a (3. prioritás ERFA)	3.3.1, 3.3.2, 3.3.3, 3.4.1	15 386 221 460,00	13 356 963 784,00	87%
Humánfejlesztési programok: vármegyei ESZA+ legalább 27%-a (3. prioritás ESZA+)	3.1.3, 3.2.1	4 081 638 565,00	4 077 740 575,00	100%
Szociális városrehabilitáció (1. prioritás): vármegyei ERFA legalább 1,5%-a	1.2.2, 1.2.4, 1.3.2	1 614 983 737,00	1 140 633 314,00	71%
Szociális városrehabilitáció (3. prioritás ESZA+): vármegyei ERFA-t kiegészítik a társadalmi felzárkózás tematikus koncentrációhoz hozzájáruló beavatkozások a vármegyei ESZA+ legalább 10%-ával	3.1.2, 3.2.1	3 567 816 886,00	1 970 842 798,00	55%
"Fenntarthatóság, klímacélok: • zöld és kék infrastruktúra: megyei ERFA legalább 11%-a (1. prioritás)	1.2.1 ; 1.3.2 (zöld és kék infra)	10 701 378 150,00	7 725 051 438,00	72%
Fenntarthatóság, klímacélok: önkormányzati energetika (2. prioritás) a vármegyei ERFA legalább 10%-a	2.1.1, 2.1.2, 2.1.4, 2.1.6	10 247 607 362,00	6 688 737 657,00	65%
Foglalkoztatás javítása: vármegyei ESZA+ legalább 33%-a; (3. prioritás ESZA+)	3.1.1	4 248 982 999,00	4 248 982 999,00	100%
A megyére jutó indikatív forráskeret legalább 10%-át a komplex programmal fejlesztendő járásokban (36 LHH járás) szükséges felhasználni. (amennyiben releváns)	minden felhívás	9 479 800 000,00	18 659 859 597,00	197%
A 4 és 5 számjegyű, állami tulajdonban lévő közutak fejlesztésére a TOP Plusz 1. és 6. prioritások együttes keretösszegének legfeljebb 15%-a fordítható.	6.1.2, 6.2.1	11 310 379 362,00	11 310 379 362,00	100%
TOP Plusz az alap és középfokú köznevelési intézmények, illetve kollégiumok fejlesztésére tervezett források legalább 90%-át az állami intézmények támogatására fordítja.	3.3.3, 3.4.1	4 754 585 495,00	4 719 079 483,00	99%

A program a 36 komplex programmal fejlesztendő járás területén megvalósuló beruházások támogatására fordítja az alap- és középfokú köznevelési intézmények fejlesztésére tervezett, TOP Plusz keretösszeg legalább 15%-át.	3.3.3	333 407 942,25	779 457 285,00	234%
A program a 36 komplex programmal fejlesztendő járás területén megvalósuló beruházások támogatására fordítja a helyi egészségügyi és szociális infrastruktúra fejlesztésére tervezett, TOP Plusz keretösszeg legalább 15%-át.	3.3.2	770 995 563,75	1 425 987 237,00	185%

3 Az eredményességet befolyásoló folyamatok értékelése

3.1 Az indikátorvállalások nyomonkövetése

A TOP Plusz előrehaladása szempontjából fontos vizsgálni a hatályos vármegyei ITP-ben rögzített indikátorok teljesülését, mely elemzéshez az IH-tól kapott, 2026.01.08-i EUPR-adatokat használtuk fel. A programciklus félidejében ugyan az indikátorteljesítések még nem mérhetők, a támogatási szerződések alapján rögzített indikátorvállalások azonban nyomon követhetők. A félidei monitoring célja tehát, annak feltárása, hogy történt-e előrelépés az indikátorvállalások tekintetében. Ehhez igyekeztünk bemutatni az ITP-ben rögzített vállalások és az EUPR-adattáblából kiszűrhető vállalások eltérését és azok lehetséges okait.

Az értékelés lefolytatásához az ITP 5.0-ban 2029-re rögzített indikátor célértékeket a támogatási szerződéssel rendelkező projektekhez rögzített kumulált vállalási értékekkel vetettük össze a 6.táblázatban. Hozzá kell fűzni, hogy az ITP 6.0-ban kis mértékben változott az indikátor készlet, törlésre került két indikátor.

Az eredmények mélyebb értékelése a lezárt projektek teljesítései alapján a programciklus zárásakor (az időszak végi értékelésben) lesz esedékes.

[2] A ténylegesen felhasznált forráskeretre vetített (és nem az ITP-ben tervezett) értékek kerülnek ide.

6.. táblázat: Indikátorvállalások

Prioritási tengely	Indikátor		Mértékegység	Mérföldkő 2024	Forrásarányos célérték (2024	Vármegye által vállalt mérföldkő (2024)	Célérték 2029	Forrásarányos célérték (2029)	Vármegye által vállalt célérték (2029)	TSZ-ben rögzített vállalások összesen
	Azonosító	Megnevezés								
TOP_Plusz-1	RCO26	Az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodás céljából épített vagy felújított zöld infrastruktúra	ha	7,15	0,39	0,39	72,22	3,94	3,94	18,42
TOP_Plusz-1	RCR35	Árvízvédelmi intézkedésekkel érintett lakosság	fő	nem releváns	0,00	0,00	152 735,00	5 400,00	5 400,00	22 800,00
TOP_Plusz-1	RCO58	Támogatott célzott kerékpáros infrastruktúra	km	21,75	1,38	1,38	435,13	27,48	27,48	25,51
TOP_Plusz-1	RCR64	A célzott kerékpáros infrastruktúra éves felhasználói	fő/év	nem releváns	0,00	0,00	1 926 590,00	121 628,00	121 628,00	680 493,00

Prioritási tengely	Indikátor		Mértékegység	Mérföldkő 2024	Forrásarányos célérték (2024	Vármegye által vállalt mérföldkő (2024)	Célérték 2029	Forrásarányos célérték (2029)	Vármegye által vállalt célérték (2029)	TSZ-ben rögzített vállalások összesen
	Azonosító	Megnevezés								
TOP_Plusz-1	TPO08	A rehabilitált talaj összkiterjedése	ha	*törölt indikátor*	*törölt indikátor*	*törölt indikátor*	7,03	1,00	1,00	0,00
TOP_Plusz-1	TPO10	Kialakított új, forgalomcsillapított övezetek száma	db	7,00	0,00	0,00	69,00	4,00	4,00	0,00
TOP_Plusz-1	TPO11	Fejlesztéssel érintett közösségi területek nagysága	m^2	0,00	0,00	0,00	80 870,00	4 664,00	4 664,00	46 837,21
TOP_Plusz-1	TPO12	Megvalósított megyei szemléletformáló és tudatosságnövelő programok száma	db	0,00	0,00	0,00	19,00	0,00	0,00	0,00
TOP_Plusz-1	TPO35	Bel- és csapadék-vízvédelmi létesítmények hossza	m	*törölt indikátor*	*törölt indikátor*	*törölt indikátor*	1 199 619,00	42 408,00	42 408,00	0,00
TOP_Plusz-1	RCO65	Az új vagy korszerűsített szociális lakások kapacitása	fő	0,00	0,00	0,00	815,00	149,00	149,00	71,00

Prioritási tengely	Indikátor		Mértékegység	Mérföldkő 2024	Forrásarányos célérték (2024	Vármegye által vállalt mérföldkő (2024)	Célérték 2029	Forrásarányos célérték (2029)	Vármegye által vállalt célérték (2029)	TSZ-ben rögzített vállalások összesen
	Azonosító	Megnevezés								
TOP_Plusz-1	TPR09	A projekt keretében integrált területre költözők száma	fő	nem releváns	0,00	0,00	123,00	23,00	23,00	11,00
TOP_Plusz-1	RCO46	Átépített vagy korszerszerűsített közutak hossza – nem TEN-T	km	13,35	1,07	1,07	133,50	10,63	10,63	85,28
TOP_Plusz-2	RCO19	Jobb energiahatékonyságú középületek	m^2	39 718,31	2 377,95	2 377,95	404 769,30	23 779,49	23 779,49	42 869,00
TOP_Plusz-2	RCR26	Éves primerenergia-fogyasztás	MWh/év	nem releváns	0	0	60 715,32	3 566,92	3 566,92	6 406,26
TOP_Plusz-2	RCR29	Becsült üvegházhatásúgáz-kibocsátások	CO_2t/év	nem releváns	0	0	35 183,98	2 067,00	2 067,00	2 425,54
TOP_Plusz-2	RCO22	Megújuló energiát előállító addicionális termelőkapacitás (ebből: villamos energia, hőenergia)	MW	1,84	0,11	0,11	18,66	1,10	1,10	1,79

Prioritási tengely	Indikátor		Mértékegység	Mérföldkő 2024	Forrásarányos célérték (2024	Vármegye által vállalt mérföldkő (2024)	Célérték 2029	Forrásarányos célérték (2029)	Vármegye által vállalt célérték (2029)	TSZ-ben rögzített vállalások összesen
	Azonosító	Megnevezés								
TOP_Plusz-2	RCR31	Összes előállított megújuló energia (ebből: villamos energia, hőenergia)	MWh/év	nem releváns	0,00	0,00	20 524,41	1 205,78	1 205,78	1 344,38
TOP_Plusz-2	TPO09	Fejlesztéssel érintett fürdők száma	db	1,00	1,00	1,00	11,00	1,00	1,00	3,00
TOP_Plusz-3	TPO05	Programban résztvevő munkanélküliek száma	fő	1 766,00	107,00	107,00	35 320,00	2 136,00	2 136,00	2 333,00
TOP_Plusz-3	TPO06	Programban résztvevő inaktív személyek száma	fő	207,00	13,00	13,00	4 144,00	251,00	251,00	274,00
TOP_Plusz-3	TPO23	Munkaerőpiaci alkalmazkodást segítő támogatásban részesülők száma	fő	128,00	8,00	8,00	2 567,00	156,00	156,00	156,00
TOP_Plusz-3	TPO24	Foglalkoztatást elősegítő szolgáltatásokban és	fő	2 168,00	132,00	132,00	43 362,00	2 622,00	2 622,00	2 622,00

Prioritási tengely	Indikátor		Mértékegység	Mérföldkő 2024	Forrásarányos célérték (2024	Vármegye által vállalt mérföldkő (2024)	Célérték 2029	Forrásarányos célérték (2029)	Vármegye által vállalt célérték (2029)	TSZ-ben rögzített vállalások összesen
	Azonosító	Megnevezés								
		tevékenységekben résztvevők száma								
TOP_Plusz-3	TPR02	Program elhagyásának időpontjában foglalkoztatásban – beleértve az önfoglalkoztatást – álló résztvevők száma	fő	nem releváns	-	-	22 258,00	1 346,00	1 346,00	1 470,00
TOP_Plusz-3	TPO13	Hátrányos helyzetűeket célzó programok száma	db	0,00	0,00	0,00	255,00	54,00	54,00	21,00
TOP_Plusz-3	TPO25	Fejlesztéssel érintett akcióterület száma	db	0,00	0,00	0,00	127,00	27,00	27,00	1,00
TOP_Plusz-3	TPR05	A programokkal elért hátrányos helyzetű személyek száma	fő	nem releváns	-	-	13 716,00	2 884,00	2 884,00	60,00

Prioritási tengely	Indikátor		Mértékegység	Mérföldkő 2024	Forrásarányos célérték (2024	Vármegye által vállalt mérföldkő (2024)	Célérték 2029	Forrásarányos célérték (2029)	Vármegye által vállalt célérték (2029)	TSZ-ben rögzített vállalások összesen
	Azonosító	Megnevezés								
TOP_Plusz-3	TPR15	Program eredményként integrált területre költözők száma	fő	nem releváns	0,00	0,00	188,00	40,00	40,00	3,00
TOP_Plusz-3	TPO13	Hátrányos helyzetűeket célzó programok száma	db	9,00	0,00	0,00	901,00	54,00	54,00	235,00
TOP_Plusz-3	TPO14	Egyéb, nem közösségi célú programok száma	db	3,00	1,00	1,00	338,00	8,00	8,00	18,00
TOP_Plusz-3	TPR05	A programokkal elért hátrányos helyzetű személyek száma	fő	nem releváns	0,00	0,00	1 540 056,00	34 947,00	34 947,00	34 389,00
TOP_Plusz-3	TPR10	Azon települések száma, ahol javult a foglalkoztatáshoz, oktatáshoz, egészségügyhöz, szociális és/vagy lakhatási	db	nem releváns	0,00	0,00	97,00	3,00	3,00	1,00

Prioritási tengely	Indikátor		Mértékegység	Mérföldkő 2024	Forrásarányos célérték (2024	Vármegye által vállalt mérföldkő (2024)	Célérték 2029	Forrásarányos célérték (2029)	Vármegye által vállalt célérték (2029)	TSZ-ben rögzített vállalások összesen
	Azonosító	Megnevezés								
		szolgáltatásokhoz való hozzáférés								
TOP_Plusz-3	TPO26	Fejlesztett, 0-3 éves gyermekek elhelyezését biztosító férőhelyek száma	db	359,00	14,00	14,00	3 597,00	132,00	132,00	0,00
TOP_Plusz-3	TPO27	Újonnan létrehozott, 0-3 éves gyermekek elhelyezését biztosító férőhelyek száma	db	93,00	4,00	4,00	933,00	35,00	35,00	0,00
TOP_Plusz-3	TPO28	Fejlesztett, 3-6 éves gyermekek elhelyezését biztosító férőhelyek száma	db	2 035,00	61,00	61,00	20 352,00	601,00	601,00	542,00

Prioritási tengely	Indikátor		Mértékegység	Mérföldkő 2024	Forrásarányos célérték (2024	Vármegye által vállalt mérföldkő (2024)	Célérték 2029	Forrásarányos célérték (2029)	Vármegye által vállalt célérték (2029)	TSZ-ben rögzített vállalások összesen
	Azonosító	Megnevezés								
TOP_Plusz-3	TPO29	Újonnan létrehozott, 3-6 éves gyermekek elhelyezését biztosító férőhelyek száma	db	75,00	3,00	3,00	753,00	23,00	23,00	0,00
TOP_Plusz-3	RCR70	Az új vagy korszerűsített gyermekgondozási létesítmények éves felhasználói	fő	nem releváns	0,00	0,00	4 415,00	140,00	140,00	1 766,00
TOP_Plusz-3	TPR11	Újonnan létrehozott bölcsődei ellátással rendelkező települések száma (ahol 2020.12.31-én nem működött bölcsődei szolgáltatás)	db	nem releváns	0,00	0,00	42,00	2,00	2,00	0,00
TOP_Plusz-3	TPR12	Fejlesztett óvodai ellátással rendelkező települések száma	db	nem releváns	0,00	0,00	160,00	5,00	5,00	5,00

Prioritási tengely	Indikátor		Mértékegység	Mérföldkő 2024	Forrásarányos célérték (2024	Vármegye által vállalt mérföldkő (2024)	Célérték 2029	Forrásarányos célérték (2029)	Vármegye által vállalt célérték (2029)	TSZ-ben rögzített vállalások összesen
	Azonosító	Megnevezés								
TOP_Plusz-3	TPO01	Fejlesztéssel érintett egészségügyi alapellátást nyújtó szolgálatok (benne: háziorvos, házi gyermekorvos, fogorvosi, védőnői szolgálat és kapcsolódó ügyeleti ellátás, iskola-egészségügyi ellátás) száma	db	56,00	4,00	4,00	560,00	39,00	39,00	111,00
TOP_Plusz-3	RCR73	Az új vagy korszerűsített egészségügyi ellátó létesítmények éves felhasználói	fő	nem releváns	0,00	0,00	4 023 514,00	274 884,00	274 884,00	462 756,00
TOP_Plusz-3	TPO02	A fejlesztés révén létrejövő, megújuló szociális alapszolgáltatások és	db	26,00	3,00	3,00	255,00	25,00	25,00	28,00

Prioritási tengely	Indikátor		Mértékegység	Mérföldkő 2024	Forrásarányos célérték (2024	Vármegye által vállalt mérföldkő (2024)	Célérték 2029	Forrásarányos célérték (2029)	Vármegye által vállalt célérték (2029)	TSZ-ben rögzített vállalások összesen
	Azonosító	Megnevezés								
		gyermekjóléti alapellátások száma								
TOP_Plusz-3	TPR13	Fejlesztett egészségügyi szolgáltatásokkal rendelkező települések száma	db	nem releváns	0,00	0,00	185,00	13,00	13,00	1,00
TOP_Plusz-3	TPR14	Újonnan létrehozott vagy férőhelybővítéssel érintett szociális alapszolgáltatásokkal és gyermekjóléti alapellátásokkal rendelkező települések száma	db	nem releváns	0,00	0,00	32,00	4,00	4,00	0,00
TOP_Plusz-3	RCO67	Az új vagy korszerűsített oktatási létesítmények	db	0,00	0,00	0,00	26 086,00	1 376,00	1 376,00	5 072,00

Prioritási tengely	Indikátor		Mértékegység	Mérföldkő 2024	Forrásarányos célérték (2024	Vármegye által vállalt mérföldkő (2024)	Célérték 2029	Forrásarányos célérték (2029)	Vármegye által vállalt célérték (2029)	TSZ-ben rögzített vállalások összesen
	Azonosító	Megnevezés								
		osztálytermi kapacitása								
TOP_Plusz-3	TPO30	Korszerűsített köznevelési intézmények száma	db	0,00	0,00	0,00	248,00	14,00	14,00	12,00
TOP_Plusz-3	TPO31	Korszerűsített kollégiumok száma	db	0,00	0,00	0,00	6,00	1,00	1,00	0,00
TOP_Plusz-3	RCR71	Az új vagy korszerűsített oktatási létesítmények éves felhasználói	db	nem releváns	0,00	0,00	18 782,00	991,00	991,00	3 027,00
TOP_Plusz-6	RCO04	Nem pénzügyi támogatásban részesített vállalkozások	db	116,00	5,00	5,00	1 168,00	50,00	50,00	219,00
TOP_Plusz-6	TPO07	Támogatásban részesülő önkormányzati tulajdonú vállalkozások száma	db	12,00	1,00	1,00	119,00	6,00	6,00	3,00

Prioritási tengely	Indikátor		Mértékegység	Mérföldkő 2024	Forrásarányos célérték (2024	Vármegye által vállalt mérföldkő (2024)	Célérték 2029	Forrásarányos célérték (2029)	Vármegye által vállalt célérték (2029)	TSZ-ben rögzített vállalások összesen
	Azonosító	Megnevezés								
TOP_Plusz-6	TPO32	Közétkeztetési fejlesztések száma	db	0,00	0,00	0,00	82,00	4,00	4,00	4,00
TOP_Plusz-6	RCO46	Átépített vagy korszerűsített közutak hossza – nem TEN-T	km	26,97	1,97	1,97	269,75	19,65	19,65	28,33
TOP_Plusz-6	RCO77	Támogatott kulturális és turisztikai helyszínek száma	db	27,00	1,00	1,00	215,00	6,00	6,00	16,00
TOP_Plusz-6	TPO09	Fejlesztéssel érintett fürdők száma	db	1,00	1,00	1,00	11,00	1,00	1,00	0,00
TOP_Plusz-6	TPO34	Turisztikai fejlesztéssel érintett nemzeti parkok, geoparkok, natúrparkok száma	db	0,00	0,00	0,00	3,00	1,00	1,00	0,00
TOP_Plusz-6	RCO77	Támogatott kulturális és turisztikai helyszínek száma	db	0,00	1,00	1,00	161,00	6,00	6,00	0,00

Prioritási tengely	Indikátor		Mértékegység	Mérföldkő 2024	Forrásarányos célérték (2024	Vármegye által vállalt mérföldkő (2024)	Célérték 2029	Forrásarányos célérték (2029)	Vármegye által vállalt célérték (2029)	TSZ-ben rögzített vállalások összesen
	Azonosító	Megnevezés								
TOP_Plusz-6	TPO34	Turisztikai fejlesztéssel érintett nemzeti parkok, geoparkok, natúrparkok száma	db	0,00	0,00	0,00	5,00	1,00	1,00	0,00

Tervértékek

Az egyes mutatók célértékeihez történő hozzájárulás mértéke alátámasztja/igazolja az ITP 2021-27 forráskeret felhasználásának prioritásokon belüli százalékos struktúráját. Ezért fontos, hogy a különféle forrásfelhasználási módok esetén várt outputokból levezetve a területi szereplő, jelen esetben a vármegyei önkormányzat intézkedésenként reálisan fel tudja mérni várható teljesítményét. Az ITP 2021-27 tervezés során a kimeneti- és eredmény indikátorok várható értékeinek meghatározása visszacsatolhat a forrásallokációhoz, hiszen kiderülhet a tervezők számára, hogy egy adott intézkedéshez megjelölt forráskeret irreálisan alacsony mértékben járul hozzá az országos értékekhez.

Az ITP 2021-27 a fentiek szem előtt tartásával, a TOP Plusz támogatható tevékenységeit lefedően került összeállításra, tehát valamennyi, a TOP Pluszban megjelenő tématerületre vonatkozóan felhívások kerültek megtervezésre a vármegye területére – az indikátor tervértékek pedig ennek megfelelően lettek megtervezve. A végleges TOP Plusz tartalomnak megfelelő indikátor vállalások az ITP 2021-27 melléklete alapján lettek kialakítva.

Ki kell emelni ugyanakkor, hogy a táblázatban rögzített, az Irányító Hatóság által meghatározott célértékeken nem volt lehetőségünk módosítani, azok kizárólag a forrásarányok figyelembevételével kerültek rögzítésre. Az indikátor célértékek véglegesítése azonban terveink szerint a kedvezményezettek által tett indikátor vállalások előrehaladásának, teljesülésének ismeretében lehetséges lesz.

Megállapítások, következtetések

Az előző programozási időszakhoz képest a TOP Plusz -ban jelentős számú, 56 db indikátor teljesítési kötelezettsége terheli a vármegyéket. A prioritásokon belül nagy eltérés mutatkozik a db számok tekintetében: az összesnek több, mint fele, 29 db a 3.prioritáshoz, negyede az 1.prioritáshoz, majd 9 db a 6-oshoz, végül 6 db a 2-eshez kapcsolódik.

A 3 prioritás felhívásaihoz jelentős számú indikátort tartozik és itt a legnagyobb a TSZ-ekben rögzített vállalások célértékhez viszonyított szórása is. A 29 db indikátor 0-1261% közötti teljesülési arányt hozhatna, ha a vállalások teljesülnének. Fontos, hogy 6 esetben 0%-os teljesülés veszélyét jelzik a szerződések, közülük 3 db bölcsődei férőhelyek fejlesztéséhez, 1-1 db szociális alapellátásokhoz és kollégiumi férőhelyek fejlesztéséhez kapcsolódik és fontos

megjegyezni, hogy minden felhívás esetében lezárult az újraértékelés az adatszolgáltatásokig. A bölcsődei fejlesztések alacsony indikátorteljesülése a felhíváson belül a tématerület (bölcsőde) iránti alacsonyabb érdeklődésnek/szükségletnek köszönhető, hiszen a „Gyermeknevelést támogató humán infrastruktúra fejlesztése" felhívás keretéből támogatott 23 db pályázatból mindössze 6 db szól 0-3 éves gyermekek férőhelyének fejlesztéséről. Mindezt magyarázza, hogy az előző ciklusban a TOP -ból a legtöbb település már tudott bölcsődefejlesztést csinálni, hiszen ciklus közben egy jelentős többletforrás került erre a célra beemelésre a vármegyei keretbe. A TSZ-ek alapján 10% alatti teljesülés várható több szociális városrehabilitációhoz kötődő indikátor terén, ám ezek közül több az OP-ba újonnan beillesztett indikátor, beszédes az országosan alacsony teljesülés ténye is, ami alapján a programszintű elvárások és adottságok elcsúszását vélelmezhetjük. A 100% körüli teljesülések viszont szignifikánsan a foglalkoztatást elősegítő, valamint az óvodai-, és iskolai fejlesztések megalapozottságát és szükségességét bizonyítják. A 200-300 %-osan teljesülő egészségügyi alapinfrastruktúra fejlesztések népszerűségét már az előző ciklusban is tapasztaltuk és nem meglepő az új tématerület, a köznevelés magas vállalási aránya sem, mivel ez kikerült a többi OP-ból, így hiánypótló a finanszírozása. „Az új vagy korszerűsített gyermekgondozási létesítmények éves felhasználói" indikátor irreális 1261%-os értéke országos tendenciát tükröz, okait egyelőre nem ismerjük.

A „TOP_Plusz-3" prioritáshoz tartozó indikátorok kiugróan magas teljesülése a foglalkoztatás, a társadalmi felzárkózás és humán infrastruktúra fejlesztésének fontosságát jelzi. Érdekes ellentmondás, hogy a nagy darabszám és az erőteljes teljesülési tendencia a teljes forráskeret 28 %-ból valósul meg.

Az 1.prioritáson a vármegyei forráskeret 37%-tól várjuk a 12 db indikátor teljesülését, ami lényegesen nagyobb mozgásteret biztosít. Itt a 2 db 0%-os indikátor olyan komplex felhíváson keresztül kellene teljesüljön, ahol nem kötelező ezekre vállalást tenni, ezzel tehát nem kikényszeríthető a vállalás. 50% körül van a szociális városrehabilitáció infrastrukturális részéhez kapcsolódó indikátorok teljesülése, ami a korábban a tématerület ESZA+ lábánál leírtak tendenciáját hozza. Az élhető települések felhíváson népszerű kerékpáros fejlesztések miatt 100 % körül van a „Támogatott célzott kerékpáros infrastruktúra" indikátor. Túlzóan magas arányokat mutat ugyanakkor az élhető település felhívás tevékenyégei révén megvalósuló 3 indikátor is, amelyek emiatt felülvizsgálat alatt vannak. Érthető módon szintén támogató általi felülvizsgálat alatt vannak a 800%, illetve 1004%-os, vélhetően fals teljesülést

mutató „Fejlesztéssel érintett közösségi területek nagysága” és „Átépített vagy korszerszerűsített közutak hossza – nem TEN-T” indikátorok is.

A ciklus erős zöld és klímavédelmi orientációját tükrözi, hogy a 2.prioritáson elvárt, az épületek energiahatékonyságára (kWh/év), a megújuló energiaforrások felhasználására (MW) és az üvegházhatású gázok kibocsátásának csökkentésére vonatkozó indikátorok összeségében kiegyensúlyozott és magas arányú, 100%-és 200%-os teljesüléseket hozhatnak. Mindez abszolút értelemben is remek eredménynek lenne mondható, de annak tükrében, hogy mindez a vármegyei ITP keret mindössze 11%-ból valósulna meg, egyenesen kimagasló hatékonyságúnak tűnik. Hangsúlyoznunk kell, hogy a „Fejlesztéssel érintett fürdők száma” indikátor rendkívül nagy arányban, akár 300%-osan tud teljesülni a vármegye különleges geotermikus adottságaira épülő gyógyfürdők megléte és a települések fejlesztési szándékai miatt. A benyújtott, de még támogatói döntéssel nem rendelkező kérelmek alapján ráadásul további tényérték növekmény várható, ezzel jelentős mértékben hozzájárulva az országos vállalás teljesüléséhez.

A 6.prioritáson a vármegyei TOP Plusz-forráskeret kb. negyedétől várjuk azon 9 db indikátor teljesülését, melyek a gazdaságfejlesztés célú felhívások által valósulhatnak meg. Itt nagyon vegyes a kép, hiszen 4 esetben 0%-os teljesülést látunk a szerződések alapján, 2 esetben pedig irreálisan magas arányt. A 0%-os arányok mögött többféle magyarázat állhat. Egyrészt tény, hogy a helyi és térségi turisztikai fejlesztéseket támogató felhívás elvárásai szakmailag nehezen teljesíthetőek, másrészt nem látjuk a teljes képet, hiszen az adatszolgáltatás idején folyamatban volt az aktívturisztikai nagyprojekt szerződéskötése, továbbá nem került még meghirdetésre a prioritás keretéből cc. 1,7 Mrd Ft, ami a későbbiekben javíthatja a helyzetet. A „Támogatásban részesülő önkormányzati tulajdonú vállalkozások száma „indikátor 50 %-on áll és nem is várható jelentős javulás, mivel a kedvezményezettek sok esetben átcsoportosították az indikátort „kiszolgáló” felhívásról a forrásaikat a megvalósítás nehézségeire hivatkozva. Magasan, 144 %-os mértékben teljesülhet a 4 és 5 számjegyű állami utak fejlesztés révén az „Átépített vagy korszerűsített közutak hossza – nem TEN-T”, ami az országos vállalásokon túl a vármegyei felzárkóztatási törekvéseinket is érdemben támogatja. A helyi gazdaságfejlesztés felhíváson belül sikeresen, 100%-ot mutat a közétkeztetési fejlesztésekhez kötődő indikátor és kiugró 438%-ot a „Nem pénzügyi támogatásban részesített vállalkozások” indikátor. A helyi és térségi turizmus tématerületen belül a „Támogatott kulturális és turisztikai helyszínek száma” indikátor mutat magas teljesülési arányt 267%-os értékével.

A sokszor irreálisan magas értékek oka feltehetően az, hogy az adatszolgáltatás idejében több felhívás újraértékelésnek adminisztrációja, vagy a rosszul értelmezett indikátordefiníciók miatti fals vállalások helyesbítése még folyamatban volt, ám ezek felülvizsgálata később tisztázhatja a képet. Az irreálisan alacsony értékek mögött szintén rendszerszintű anomáliát lehet feltételezni, hiszen pl. az újonnan OP-ba beillesztett indikátorok esetén még nem sikerült vállalásokat tenni vagy azokat átvezetni. Feltételezhetően az sem segíti a kedvezményezettek helyzetét, hogy egyes indikátorok esetén az azok teljesítettségével kapcsolatosan megfogalmazott elvárások a megvalósítás alatt változnak meg.

A vizsgálat szempontjából lényeges, hogy a központi forráskeret módosítások hogyan alakították a vármegyei forráskihelyezést és ezáltal a vármegyei indikátor vállalásokat. Érdemi volt 2022. tavaszán az ESZA+- ERFA források közötti átcsoportosítás, ami során az Irányító Hatóság által meghatározott mértékben került csökkentésre a TOP_Plusz-3.1.1-21 és a TOP_Plusz-3.1.3-21 számú felhívás keretösszege, a központi forráskeret módosításoknak jelentős, negatív hatása volt a vármegyei forráskihelyezésre, valamint az indikátorvállalásokra és -teljesülésekre egyaránt. Hasonlóan központi, de pozitív előjelű módosítás volt a célzottan gyógyfürdők/fürdők energetikai korszerűsítésére fordítandó keretösszeg beemelésének lehetősége a programba. Szintén említést érdemel, hogy a „4-5 számjegyű utak fejlesztése” című konstrukció esetében a programmódosítás miatt több projekt kikerült az uniós finanszírozás alól, ezzel az indikátortáblából.

Fontos megjegyezni, hogy az FVS várostérségek indikátorvállalásai nem forrásarányosan történtek, hanem alulról jövő módon, vagyis a tervezéskori vállalások alapján. A várostérségek aktualizált vállalási számait az ITP 5.0-ba még nem volt lehetőségünk átvezetni.

Békéscsaba FVS indikátorok teljesülésének értékelése

- Összes vizsgált indikátor: 53
- Százalékosan értékelhető indikátor: 33
- 100% vagy annál magasabb teljesülés: 28 db
- 90–99% közötti teljesülés: 2 db
- 90% alatti teljesülés: 3 db

A tábla alapján mindössze néhány indikátor mutat számottevő elmaradást a vállalt célértékhez képest. Ezek elsősorban a TOP_Plusz-2 energiahatékonysági prioritáshoz kapcsolódnak.

7. táblázat: Békéscsaba FVS indikátorvállalásai 1.

Indikátor	Megnevezés	Teljesülés	Értékelés
RCO19	Az energiahatékonyabbá tett középületek alapterülete	**30,16%**	Jelentős elmaradás
RCR29	Becsült üvegházhatásúgáz-kibocsátások csökkentése	**31,88%**	Jelentős elmaradás
RCO58	Támogatott célzott kerékpáros infrastruktúra	**89,21%**	Mérsékelt elmaradás
RCO26	Éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodást szolgáló zöld infrastruktúra	**91,07%**	Kis mértékű elmaradás
RCR70	Új vagy korszerűsített gyermekgondozási létesítmények éves felhasználói	**97,23%**	Gyakorlatilag teljesült

A táblázat alapján több indikátor meghaladja a vállalt célértéket. A jelentős túlteljesítés felvetheti a célértékek téves meghatározását vagy a projektek kiemelkedő eredményességét. A 100%-ot meghaladóan teljesítő indikátorok közül 8 jelentősen meghaladja a terv értéket. Különösen kirívó az RCO67 mutató értéke, ami több mint 37-szeres teljesítést jelent. Az RCR64, RCR35, RCR71, TPR10, TPR12 és RCR73 indikátorok esetében is többszörös érték szerepel a Támogatási Szerződésekben.

8. táblázat: Békéscsaba FVS indikátorvállalásai 2.

Indikátor	Indikátor	Teljesülés
RCO67	Az új vagy korszerűsített oktatási létesítmények osztálytermi kapacitása	**3787,5%**
RCR64	A célzott kerékpáros infrastruktúra éves felhasználói	**800%**
RCR35	Árvízvédelmi intézkedésekkel érintett lakosság	**526,4%**

Indikátor	Indikátor	Teljesülés
RCR71	Az új vagy korszerűsített oktatási létesítmények éves felhasználói	**283,1%**
TPR10	Javuló szolgáltatás-hozzáféréssel rendelkező települések száma	**250%**
TPR12	Fejlesztett óvodai ellátással rendelkező települések száma	**250%**
RCR73	Az új vagy korszerűsített egészségügyi ellátó létesítmények éves felhasználói	**217,3%**
TPO11	Fejlesztéssel érintett közösségi területek nagysága	**171,5%**
TPO28	Fejlesztett 3–6 éves gyermekelhelyezési férőhelyek száma	**123,1%**
RCO04	Nem pénzügyi támogatásban részesített vállalkozások	**116,7%**
RCO46	Átépített vagy korszerűsített közutak hossza	**107,5%**
TPO35	Bel- és csapadékvíz-védelmi létesítmények hossza	**102,4%**

Gyula FVS indikátorok teljesülésének értékelése

- Összes vizsgált indikátor: 53
- Százalékosan értékelhető indikátor: 30
- 100% vagy annál magasabb teljesülés: 17 db
- 90–99% közötti teljesülés: 1 db
- 90% alatti teljesülés: 12 db

A tábla alapján több indikátor jelentős elmaradást mutat a vállalt célértékekhez képest. A legnagyobb eltérések elsősorban az energiahatékonysági fejlesztésekhez, a közösségi infrastruktúra használatához, valamint egyes szociális és egészségügyi fejlesztések eredményindikátoraihoz kapcsolódnak.

9. táblázat: Gyula FVS indikátorvállalásai 1.

Indikátor	Megnevezés	Teljesülés	Értékelés
TPO35	Bel- és csapadékvíz-védelmi létesítmények hossza	0,0%	Jelentős elmaradás
TPR12	Fejlesztett óvodai ellátással rendelkező települések száma	0,0%	Jelentős elmaradás
TPR14	Újonnan létrehozott vagy férőhelybővítéssel érintett szociális alapszolgáltatásokkal rendelkező települések száma	0,0%	Jelentős elmaradás
RCR64	A célzott kerékpáros infrastruktúra éves felhasználói	0,46%	Rendkívül jelentős elmaradás
RCO19	Jobb energiahatékonyságú középületek	2,81%	Rendkívül jelentős elmaradás
RCR29	Becsült üvegházhatásúgáz-kibocsátások csökkentése	15,71%	Jelentős elmaradás
RCR26	Éves primerenergia-fogyasztás csökkenése	18,97%	Jelentős elmaradás
TPO11	Fejlesztéssel érintett közösségi területek nagysága	52,39%	Mérsékelt elmaradás
RCR73	Az új vagy korszerűsített egészségügyi ellátó létesítmények éves felhasználói	61,83%	Mérsékelt elmaradás
TPO02	Megújuló szociális alapszolgáltatások és gyermekjóléti alapellátások száma	66,67%	Mérsékelt elmaradás

Indikátor	Megnevezés	Teljesülés	Értékelés
RCR70	Az új vagy korszerűsített gyermekgondozási létesítmények éves felhasználói	70,0%	Mérsékelt elmaradás
TPO01	Fejlesztéssel érintett egészségügyi alapellátást nyújtó szolgálatok száma	87,5%	Kisebb mértékű elmaradás
RCR71	Az új vagy korszerűsített oktatási létesítmények éves felhasználói	95,03%	Gyakorlatilag teljesült

A táblázat alapján ugyanakkor több indikátor meghaladja a vállalt célértéket. Ez arra utal, hogy bizonyos fejlesztések a vártnál nagyobb hatást eredményeztek, illetve egyes esetekben a tervezés során meghatározott célértékek esetleg hibásak. Az RCO67 és RCO26 indikátorok esetében jelentős eltérés mutatkozik pozitív irányban: előbbi esetében több mint tizenhatszoros, utóbbiban pedig hatszoros a teljesítés. Az RCO58 indikátornál szintén túlteljesítés mutatkozik, de itt csak 28,8%-os a növekmény.

10. táblázat: Gyula FVS indikátorvállalásai 2.

Indikátor	Megnevezés	Teljesülés
RCO67	Az új vagy korszerűsített oktatási létesítmények osztálytermi kapacitása	**1640,6%**
RCO26	Az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodást szolgáló zöld infrastruktúra	**602,7%**
RCO58	Támogatott célzott kerékpáros infrastruktúra	**128,8%**
RCO74	Az integrált területfejlesztési stratégiák keretébe tartozó projektek által érintett lakosság	**106,6%**
RCO46	Átépített vagy korszerűsített közutak hossza	**100,5%**

A Gyula FVS indikátorainak többsége teljesült vagy meghaladta a vállalt célértékeket, különösen az oktatási, közlekedési és zöldinfrastruktúra-fejlesztések területén. Ugyanakkor az energiahatékonysági prioritáshoz kapcsolódó indikátorok jelentős elmaradást mutatnak. Emellett több társadalmi és szolgáltatási eredményindikátor (egészségügy, gyermekgondozás,

szociális ellátás) esetében is további előrelépés szükséges a vállalt célértékek eléréséhez. Az oktatási infrastruktúra és a zöld infrastruktúra fejlesztése ugyanakkor kiemelkedően sikeresnek tekinthető, több indikátor esetében jelentős túlteljesítéssel.

3.2 A partnerség értékelése

Partnerség a tervezésben

Fontos alapvetésként tisztázni kell, hogy az Integrált Területi Programok tervezése nem önálló partnerségi eljárásrend keretében történt, hanem szervesen illeszkedett a vármegyei területfejlesztési tervezés teljes folyamatába. A Területfejlesztési Koncepció, a Területfejlesztési Program és az ITP-k kidolgozása időben és tartalmilag is összekapcsolódott, így a partnerségi egyeztetések sem váltak élesen el egymástól.

2020-ban megkezdődött a 2021-2027-es európai uniós fejlesztési ciklusra irányuló területi tervezés, ennek keretében a vármegyei területfejlesztési koncepció felülvizsgálata, az új területfejlesztési program elkészítése. Az Önkormányzat a tervezés megkezdésétől széleskörű partnerégre törekszik. Az eljárásrend alapjául szolgáló, a 218/2009. (X.6.) Kormányrendeletben leírtaknak megfelelően elkészült „Partnerségi terv a területfejlesztési koncepció és a területfejlesztési program kidolgozásához, illetve módosításához" című dokumentumot a Békés Megyei Önkormányzat Közgyűlése 46/2020 (IX.17.) számú, 69/2020 (XII.10.) határozattal módosított Kgy. határozatával fogadta el, majd alkalmazta a tervezési folyamatok során. A partnerségi körön belül mindvégig kiemelten kezelte a településeket, mint a területi operatív program lehetséges kedvezményezettjeit, de a teljes tervezés keretében megkeresésre kerültek a kistérségi társulások, LEADER-csoportok, helyi akciócsoportok, európai területi társulás, tankerületek, felsőoktatási intézmények, turisztikai szervezetek, nemzetiség önkormányzatok, egyházak, valamint a gazdasági élet szereplői és a civil szervezetek, érdekképviseleteiken keresztül. Az Önkormányzat már a tervezés kezdeti szakaszában, 2020 második felében, a célrendszer kidolgozása során széles körben kérte partnerei véleményét kérdőív formájában, annak érdekében, hogy segítő közreműködésükkel teljesebb kép alakuljon ki a feltárt problémákról, az azokra válaszul adható intézkedésekről, a meglevő adottságokra alapozó fejlesztési javaslatokról. A megalapozó munkaszakasz részeként szakembereink több ízben végeztek felmérést a települések fejlesztési javaslataival kapcsolatosan. A koncepció és a program társadalmasítása során kiemelt figyelmet kaptak a

beérkezett észrevételek és beépítésre került számos hasznos javaslat. Mindezek mellett, a rendszeres, írásos formában történő visszacsatolást is fontos eszközként kezelte és alkalmazta az Önkormányzat, folyamatos tájékoztatást biztosítva az érintettek irányába a 2021-2027-es programozási időszak területi tervezésének aktualitásairól, a TOP Plusz programszintű változásairól, a felhívástervezetekről.

Az ITP tartalmának egyeztetése egyszerre valósult meg a tervezés koordinációért felelős minisztérium és a helyi térségi szereplők irányába. Előbbi körrel a koronavírus előidézte helyzet miatt telefonos és online egyeztetések zajlottak, elsősorban az ITP módszertant érintő tervezés-módszertani kérdésekben. Az ITP tervezésében a megyei önkormányzat elsődleges partnerei a települési önkormányzatok voltak, melyeket jellemzően polgármester vagy általa delegált szakértő képviselt. Az ITP-t megalapozó helyi fejlesztési igények felmérésére 2021 februárjában került sor, amikor a települési önkormányzatok megküldték a 2021-2027-es időszakban megvalósítani tervezett projekt javaslataik főbb adatait. Az igények összegzése és értékelése képezte a kiindulópontot az ITP elkészítéséhez. A helyi térségi szereplők ismételt, közvetlen bevonására az ITP elsőkörös tervezetének elkészültét követően, ugyancsak online egyeztetések keretében került sor. Az e-mailes megkeresést és időpont egyeztetést követően járási bontásban lezajlott megbeszéléseken a résztvevő településvezetők és döntéshozók tájékoztatást kaptak a megyei tervezési folyamat előrehaladásáról, emellett az elsődleges témák a helyi fejlesztési igények és a forráskeretek közötti összhang megteremtése, továbbá a forrás felhasználási módok bemutatása voltak.

2021. január végén a járványügyi helyzet miatt online formában kerültek megszervezésre azok a járási szintű konferenciák, melyek keretében a résztvevők megismerhették az ITP tervezés folyamatát, a releváns szereplőket és feladataikat, valamint azon elvárásokat, amelyek mentén a dokumentum kialakítása történik. Bemutatásra került a koncepció és a program, valamint az operatív program tervezete is. A résztvevők számára, a program prioritásainak súlyozásához, a legfontosabb fejlesztési területek hangsúlyozásához konzultációs lehetőséget is biztosított a koordinációt végző Önkormányzat.

Tovább lépve a tervezésben, 2021. február elején kétfázisú projektgyűjtés került lebonyolításra, a partnerek, elsősorban a települési önkormányzatok közreműködésével. Ezúttal a levélben megküldött adatgyűjtő táblázat kitöltésével jelezték a települések járásuk fejlesztési igényeit, az OP tématerületeihez illeszkedve fontossági sorrendben, ezzel kifejezve adott járás fejlesztési elképzeléseinek prioritásait, hangsúlyait. Az így beérkezett információk alapján sikerült a

tematikus tervezés alapjait megyei szinten is megteremteni. 2021 februárjában folytatódott a járási egyeztetés sorozat, amikor személyes találkozókon a megyei tervezés tematikus és térbeli logikája került bemutatásra a jelenlevőknek, emellett a felmerülő kérdéseik is tisztázva lettek.

2021 áprilisban újabb online konzultációs kört hirdetett a vármegyei önkormányzat az előzetesen beazonosított TOP Plusz kedvezményezettek számára. Ekkor ismertetve lettek a februárban beérkezett járási szintű igények és az ITP útmutatóban foglalt, kötelező érvényű elvárások összhangba hozásának eredményeként elkészült előzetes ITP munkatáblák, valamint a tematikus és a területi allokációra tett megyei javaslatok. A konzultációk nagy érdeklődés mellett, a települési önkormányzatok aktív részvételével zajlottak, ahol a kérdések megvitatása során sikerült finomítani a tervezést.

Az Irányító Hatósággal történő szakmai egyeztetések és a minőségbiztosítási folyamat eredményeként az előzetes ITP 1.0 változata elkészült és 2021 júniusában került társadalmasításra, széles társadalmi bevonást biztosítva az önkormányzat honlapján. A társadalmasítás során kapott észrevételeket beépítve, a véglegesített „Előzetes ITP 2021-2027" 1.0 2021. július 23-án lett a Békés Megyei Önkormányzat Közgyűlése elé terjesztve, amely 9/2021.(VI.23.) KGY.sz. határozatával elfogadta azt.

Partnerség a megvalósítási időszakban

A program megvalósítása alatt területi szereplőként törekedtünk a partnerség, a kialakult szakmai kapcsolódások megtartására, a program előrehaladással kapcsolatos tájékoztatási feladatkör ellátására és a kedvezményezetti kör igényeinek, javaslatainak begyűjtésére, beépítésére.

A tervezés során az Önkormányzat kiemelt szerepet szánt a megyei jogú városnak, Békéscsabának. A város vezetőivel, szakembereivel több alkalommal is sor került egyeztetésre a Békés Megyei Területfejlesztési Konzultációs Fórum keretében, az aktuális területfejlesztési tárgyú döntések előkészítésekor: 2020. szeptemberében a koncepció és program kapcsán, majd 2021. márciusában az ITP tervezése kapcsán. A tervezési folyamat során, figyelembe véve az országos tervdokumentumokban meghatározott súlypontokat, ugyancsak kiemelt figyelem irányult a két LHH-s térség (Mezőkovácsházai járás és Sarkadi járás), valamint a két fenntartható városfejlesztési kategóriába sorolt térség (Békéscsabai járás és Gyulai járás) megfelelő fejlesztési irányvonalának kialakítására.

2021 őszén zajlott a TOP Plusz felhívások társadalmasítása, amelyhez kapcsolódva részvételre buzdítottuk a lehetséges kedvezményezetti kört: települési önkormányzatokat, egyházakat, LEADER-csoportokat és egyéb szereplőket. Ezt követően minden felhívás meghirdetéskor tájékoztatással éltünk a vármegyei kedvezményezettek felé.

Az első felhívások meghirdetését követően 2021 őszén szükség és lehetőség volt a TOP Plusszal és az ITP-vel kapcsolatos újabb járási egyeztetéseket lefolytatni a települési önkormányzatokkal, egyházakkal, nemzetiségi önkormányzatokkal az ITP dokumentum aktuális verziójának visszamutatása és a pályázási szándékok, valamint lehetőségek megvitatása érdekében.

2022-től alapvető része lett a kommunikációnknak az, hogy a programhoz kapcsolódó aktualitásokról, felmerülő rendszerszintű – pl. az EPTK-felületet vagy az eljárásrendet érintő- problémákról és jogszabályi változásokról informáltuk a kedvezményezetteket.

2023 első negyedévében, az ITP 3.0 elkészítése során, a vármegye tájékoztatta a területén lévő járásokat és a településeket azokról a változásokról, amelyek a TOP Plusz 2022. decemberi elfogadása kapcsán érinti őket. 2023. februárban az ITP 3.0 verziójának összeállítása kapcsán külön egyeztetést kezdeményeztünk azon vármegyei kedvezményezettekkel, amelyeket a leginkább érintettek a tervezési irányelvek, elvárások Bizottsági tárgyalásokat követő módosításai. Ezek a békéscsabai és gyulai tankerületi központok, illetve a békéscsabai és a gyulai fenntartható várostérségek voltak. A konzultációk alkalmával az Önkormányzat munkatársai részletes tájékoztatást adtak a változásokról, majd a kedvezményezettek képviselői adatokat szolgáltattak a területi szereplő felé. A tankerületek képviselői írásban nyilatkoztak arról, hogy kívánnak-e pedagógiai szakszolgálat fejlesztésre vonatkozó pályázatot benyújtani, illetve közös nyilatkozatban vállalták, hogy a köznevelési források minimum 15%-át komplex programmal fejlesztendő járásban megvalósuló beruházásokra fordítják majd. A fenntartható térségekkel való egyeztetések alkalmával a tárgyaló felek különös hangsúlyt fektettek az új energetikai feltételrendszer megvitatására, a köznevelés kérdéseire, az új felhívásokra, a tematikus vállalásokra, a közúti fejlesztésekre, valamint az 1. prioritásról a 6. prioritásra történő átcsoportosításra.

2023 őszén a területi tervezésben tovább lépve, az első döntési hullám zárultával megkezdtük a maradványforrások összesítését és a következő ITP-módosítás előkészítését is. Ehhez felmértük a fennálló fejlesztési javaslatokat és kialakítottunk belőlük egy adatbázist. A

felmérésben a járásszékhelyek koordinációs segítségét kértük és a járási stratégiák figyelembevételét.

2024-ben számos egyeztetés került lefolytatásra az ITP 4.0 módosítása kapcsán A fenntartható várostérségek települései több kezdeményezést is megfogalmaztak a vármegye felé módosítási szándékaikról, melyek kapcsán személyes és írásos konzultáció került lefolytatásra. A várostérségek köznevelési keretösszeget érintő módosítása 2023 őszétől 2024 tavaszáig több alkalommal került megvitatásra a települések, a vármegyei tankerületek vezetői és a Klebelsberg Központ képviselői körében, ám ekkor -konszenzus hiányában- az Irányító Hatóság vezetője még nem adott teret a kezdeményezésnek. Az aktív turizmus fejlesztési cél teljesülésének érdekében az Aktív- és Ökoturisztikai Fejlesztési Központ szakértőivel, mint a szakpolitika képviselőivel folytattunk egyeztetéseket és kaptunk iránymutatásokat. A települési önkormányzatok módosítási igényeikkel írásban fordultak hozzánk, az adminisztratív korrekciókról hivatalos levélben kaptak visszacsatolást.

2024 őszén a vármegyei tankerületek képviselői ismét megfogalmazták forrásátcsoportosítási szándékaikat, melyek kapcsán személyes és írásos konzultáció került lefolytatásra a szakpolitikai felelős Klebelsberg Központ és az Irányító Hatóság, valamint a települési önkormányzatok bevonásával a köznevelési tématerület keretösszegének FVS-ek számára kedvező, hatékonyabb felhasználása érdekében. A települési megkeresések nyomán újabb egyeztetésekre került sor a vármegyei szinten koordinált aktív turisztikai fejlesztési lehetőségről is az érintettek és az Irányító Hatóság, valamint az Aktív- és Ökoturisztikai Fejlesztési Központ Nkft. szakértőivel, mint a szakpolitika képviselőivel. Mindkét tématerület esetén támogató álláspontra jutottak a felek az átcsoportosítási szándékok kapcsán és azok átvezetésre kerülhettek az ITP 4.számú módosítása során a dokumentumon.

A 2025.évi újranyitási folyamat hosszú tervezési előzményre vezethető vissza, hiszen önkormányzatunk szakemberei már az első pályázati kiírások után monitorozták, hogy vármegyénkben melyik tématerületen mutatható ki ún. túligénylés, azaz, melyik felhíváson haladta meg jelentősen a beérkezett igények keretösszege a támogatott fejlesztési igényekét. Az összesítések alapján letervezett forrásátcsoportosítási és szakasznyitási kezdeményezéseink egy része a programmódosítás és a vele járó újraértékelési folyamat miatt 2025-ig nem kerültek engedélyezésre. 2025 tavaszán a maradványkeret támogató általi meghatározását követően egy hosszadalmas, sokszereplős és partnerségben lebonyolított előkészítési folyamat kezdődött, melynek eredményeként fogalmaztuk meg az újranyitási szándékunkat. A cc.9 Milliárd Ft-os

újranyitási csomag kialakítása során a kedvezményezett települések átcsoportosítási és szakasznyitási igényei kiemelten kerültek figyelembevételre, de alapelvként minden olyan felhívás újranyitását kezdeményeztük, ahol projekt szempontból értelmezhető forrás állt rendelkezésre.

A kiemelt kedvezményezetti kört érintő partnerséget az alábbiakban mutatjuk be.

- A kiemelt kedvezményezett forrásfelhasználási mód szerint kerül megvalósításra a TOP_Plusz- 6.1.2 számú felhíváshoz kapcsolódóan a 4 és 5 számjegyű utak fejlesztése, melyek esetében a koordinációs feladatokat ellátó, előzetesen nevesített kedvezményezett a Magyar Közút Nonprofit Zrt. A szervezett évente egy alkalommal beszámol a vármegyei közgyűlés előtt az aktuális projektjeiről, azok tervezési szakaszától a megvalósítási problémákon keresztül az átadásokig. Az egyes projektek tervezetéről benyújtás előtt visszacsatolt a területi szereplő felé. 2022-ben élénk kommunikáció során igyekeztünk a programba beemelt plusz forrás vármegyei letervezését hatékonyítani. Ezt követően a programmódosítás miatti újraértékelés hozott változást, tekintettel arra, hogy a tervezés alatt levő projektek hazai finanszírozásba kerültek át és az új, program-kompatibilis kérelmek előkészítése is több körös egyeztetést igényelt, melyek során a területi szereplő a felhívás és az ITP kereteinek ismertetésével tudta segíteni a folyamatot.
- A TOP_Plusz-3.3.3 „Köznevelési infrastruktúra fejlesztése” című felhívás forráskeret felhasználásakor az operatív programban rögzítetten preferált kedvezményezettek, a tankerületek a kiemelt kedvezményezett forrás-felhasználási módként kerültek megjelölésre. A tankerületek 2023-ban, majd 2024-ben kezdeményezték forráskeretük közel fele részének átadását a fenntartható várostérségek számára a köznevelési célok hatékonyabb felhasználása érdekében. A támogató és a szakpolitikai felelős, Klebelsberg Központ által jóváhagyott átcsoportosítás a 4.számú módosítás során került átvezetésre a dokumentumon, melynek eredményeként a TOP_PLUSZ-3.3.3-23 „Köznevelési infrastruktúra fejlesztése" című felhívás keretösszege 4 224 585 495 Ft-ról 2 222 719 615 Ft-ra, a TOP_PLUSZ-3.4.1-23 „Fenntartható humán infrastruktúra" című felhívásé 3 719 210 183 Ft-ról 5 721 076 063 Ft-ra módosult. Az egyeztetések alapján a TOP_PLUSZ-3.4.1-23 „Fenntartható humán infrastruktúra" című felhívás keretéből a várostérségek állami alap- és középfokú köznevelési intézmények, illetve kollégiumok fejlesztésére felhasználandó keretösszegei az ITP mellékletében kerültek rögzítésre. A Klebelsberg Központtal történt külön megállapodás értelmében a várostérségek további –

a Békéscsaba FVS esetén 100 m Ft, a Gyulai FVS esetén pedig 200 m Ft forrással egészítik ki az átcsoportosított keretet. Fontos hangsúlyozni, hogy a korábbi kizárólagos kedvezményezettek, a tankerületek képviselői által nyilatkozatban foglalt vállalás -mely szerint az operatív program elvárásainak megfelelve, a köznevelési források minimum 15%-át komplex programmal fejlesztendő járásban megvalósuló beruházásokra fordítják- továbbra is teljesítendő programszintű elvárás. Mivel a vármegyei komplex programmal fejlesztendő járások a fenntartható lehatároláson kívül esnek, a teljesítés kötelme kizárólag a tankerületi pályázatok révén teljesíthető. Az egyeztetések során a területi szereplő koordinációs feladatokat látott el a felek között és igyekezett őket meggyőzni a program szempontjából legjobb, leghatékonyabb szakmailag megfelelő megoldásról.

- A TOP_PLUSZ -6.1.4 -23 „Aktív turizmus fejlesztése” felhívás eredetileg standard eljárásrendeb került meghirdetésre 2023-ban. A települési megkeresések nyomán azonban több körben egyeztetésekre került sor a vármegyei szinten koordinált aktív turisztikai fejlesztési lehetőségről az érintett önkormányzatok és az Irányító Hatóság, valamint az Aktív- és Ökoturisztikai Fejlesztési Központ Nkft. szakértőivel, mint a szakpolitika képviselőivel. A tárgyalások eredményeként 2025-ben a teljes forráskeret a vármegyei önkormányzat, mint kiemelt kedvezményezett számára elérhető módon került újranyitásra.

Afenntartható várostérségekkel folytatott partnerség vezetői és szakmai szinten a folyamat előrehaladásának függvényében eltérő intenzitásban zajlott. A térségi kijelölést megelőzően a vezetők több alkalommal tartottak megbeszéléseket, majd a szakmai útvonalak is bekapcsolásra kerültek a folyamatba. A Békéscsabai térséggel a megyei jogú város önkormányzatának osztályvezetőjén és fejlesztési ügynökségének vezetőjén, a Gyulai térséggel az aljegyző asszonyon és alpolgármester úron keresztül folyt a szakmai szintű kommunikáció. Mivel a térségek közvetlenül a Fenntartható Városfejlesztési Osztálytól kapták a támogatói iránymutatásokat, a vármegye az alapvető tájékoztatás, a tervdokumentumok harmonizációja és a felmerülő problémák képviselete terén tudott együttműködött velük. Bevonásra kerültek a várostérségek a felhívások meghirdetése előtti véleményezésbe központi városaikon keresztül, az operatív programot érintő módosítások alkalmával tájékoztatást kaptak a főbb változásokról és egyeztetéseket folytattunk az átcsoportosítási igényeikről és a lehetőségeikről. Visszacsatolásra kerültek feléjük a program aktualitásai, az őket érintő állásfoglalások, döntések. A kapcsolattartás elsődlegesen hivatalos levelezés útján zajlott, ezt kiegészítve a

jövőben támogatjuk a rendszeres, személyes egyeztetéseket az előttünk álló közös feladatok még hatékonyabb ellátása és a jó munkakapcsolat ápolása érdekében.

Megállapítások, következtetések

Összegezve megállapítható, hogy bár önkormányzatunk a legszélesebb partnerségre törekedett a ciklus egészében, de a ténylegesen együttműködő partnerek száma a tervezéstől drasztikusan csökkent. Meglepő volt, hogy a Partnerségi Tervben szereplő partnerek egy része - a funkciójuk révén releváns szereplőnek vélt LEADER-ek, kistérségi társulások -csekély információt adtak a feléjük intézett kérdésekre, az egyeztetéseken nem, vagy alig vettek részt, az írásos véleményezések lehetőségével nem éltek. A fenntartható várostérségekkel folytatott kommunikációban célszerű a jövőben szorosabb és lehetőség szerint személyes kapcsolattartásra törekednünk. Célravezetőnek tartanánk továbbá, hogy a már megindított vízügyi kerekasztal mintájára más ágazati tématerületek mentén is együttműködéseket folytassunk a szakmai szervezetek képviselőivel annak érdekében, hogy a kerekasztalok során megvitatott kérdésekben közös álláspontot alakítsunk ki.

3.3 A megvalósítást befolyásoló egyéb tényezők

A megvalósítást befolyásoló tényezőket a 12.táblázatban támogató és akadályozó kategóriákba soroltuk és megkülönböztettük a szabályozási környezetből (jogszabályi, pályázati vagy eljárásrendi keretek) valamint az intézményrendszerből fakadókat.

11. táblázat- A megvalósítást befolyásoló egyéb tényezők

	Szabályozási környezet	**Intézményrendszer**
Végrehajtást támogató tényező		A megyei jogú város és az LHH térségek magas pályázási aktivitása az **előző ciklusbeli tapasztalatok** meglétére utal, ráadásul megfelelő stratégiai megalapozottsággal kiegészülve hatékonyságnövelő

	Szabályozási környezet	Intézményrendszer
		faktornak könyvelhető el a jövőre nézve.
Végrehajtást támogató tényező		Valódi, rendszerszintű, hálózatos kooperációt és működést az egészségügyi és szociális alapellátás fejlesztés területén tapasztalhattunk, ahol a **térségi feladatellátás** indokolta a város-vidék kapcsolódást. A jövőben kiemelt figyelmet érdemes fordítani arra, hogy a fejlesztések a tényleges szolgáltatási és infrastrukturális együttműködéseket szolgálják minél több területen.
		A **projektfelügyeleti rendszer** segített átvilágítani a projektek problémáit, azokra javaslatokkal reagált. Egyúttal tudatosította a kedvezményezettekben a végrehajtás felelősségét. Ezért az „intézmény” megtartását javasoljuk.
Végrehajtást akadályozó tényező		Programszintű kockázatként azonosítottuk, hogy **néhány felhívás** - pl. a „Helyi humán fejlesztések” és az „Aktív turizmus fejlesztése” - **meghirdetése eleve későbbre** tolódott a tervezetthez képest. Mivel ezek később készültek el, ezáltal már az indulásukkor veszélyeztették az n+3 elvének teljesülését.

	Szabályozási környezet	Intézményrendszer
Végrehajtást akadályozó tényező		Az országosan közel egyidőben meghirdetett első benyújtási hullám során a **szakértői kapacitások szűkösségét tapasztaltuk** előbb a tervezői oldalon (különösen. energetikus szakmérnök), majd időben előre haladva a közbeszerzői és minőségellenőri területen is.
Végrehajtást akadályozó tényező		A forráskihelyezés időbeliségére vonatkozó megállapítás, hogy nagy szórás látható az döntéshozatal időbeliségével foglakozó adatokban (átlag vs. maximum), ami az **adminisztratív kapacitás szűk keresztmetszetére utal az értékelési folyamatban.** Bizonyos bonyolultabb, több szereplős vagy nagy volumenű programok elbírálása láthatóan túlterhelte a döntéshozatali rendszert.
Végrehajtást akadályozó tényező		A tervezés és a településekkel folytatott együttműködés szempontjából nehéz helyzetet temetett, hogy az utólagos támogatói döntések miatt az újranyitott felhívások adott benyújtási szakaszban felhasználható keretösszegei a meghirdetéseket követően lecsökkentek, így előfordult, hogy a települési önkormányzatok

	Szabályozási környezet	Intézményrendszer
		olyan pályázatok előkészítésébe öltek időt, energiát és pénzt, amire a meghirdetéskor még volt forrás, de a döntéshozatal idejében már nem. Előfordult olyan eset is, hogy a vármegye által kérelmezett forrásátcsoportosítás adminisztratív okoból időben későn kerül átvezetésre, ezzel akadályozva a támogatói döntés meghozatalát.. Értelemszerűen ez, az amúgy is nehéz anyagi helyzetben levő önkormányzatokat jelentősen megterhelte, a területi szereplő partnerségben lefolytatott egyeztetéseit pedig hiábavalóvá tette.
Végrehajtást akadályozó tényező	Az alulról jövő, területi tervezés, a helyi sajátosságok és felmérések alapján megfogalmazott allokációs javaslatok **korlátjaként azonosítottuk a programszintű tematikus kötöttségeket.**	
Végrehajtást akadályozó tényező	A források hatékony lekötése ellen hatott a **programmódosítással járó kiválasztási kritériumrendszer módosítás és az újraértékelés.** Az ezekhez kapcsolódó adminisztratív folyamat hosszú időre **leterhelte az**	

	Szabályozási környezet	Intézményrendszer
	intézményrendszert és késleltette a projektek megvalósítását.	
Végrehajtást akadályozó tényező	Az előző uniós ciklustól eltérő, kedvezőtlen újdonság, hogy a **költségnövekményekre nem lehetséges az ITP-ben forrást lehatárolni** és az árfolyamkülönbözet sem finanszírozza ezen igényeket.	
Végrehajtást akadályozó tényező	Az **útmutatók és felhívásos elvárások megvalósítás alatti változása** sok esetben komoly nehézséget jelentett. A folyamatba épített újratervezés vagy finomhangolás az egyes szakértői kapacitások elérése miatt jelent kihívást elsődlegesen, másodlagosan annak finanaszírozási kényszere miatt.	
Végrehajtást akadályozó tényező		A **szabálytalansági eljárások megindításáról**, okáról és a felszabaduló, ún. visszahulló forrásról a vármegyék hivatalosan nem kapott tájékoztatást, így a felszabaduló forrás letervezésében sem tudott intézkedéseket tenni.
Végrehajtást akadályozó tényező	A vármegyei tervezési és monitoringozási folyamatot alapjaiban borította fel az a 2025	

	Szabályozási környezet	Intézményrendszer
	nyarától tapasztalt módszertan, ami szerint de az ERFA maradványforrás számításánál figyelembe kell venni a hazaira átterelt és az újraértékelést követően támogatandóvá vált projektek nagyságát Ez a forráslekötés a maradványok letervezése során nem került figyelembevételre és nem volt ismert. Mindez a **területi szereplő mozgásterének és szakmai célkitűzéseinek beszűkítését** jelenti.	
Végrehajtást akadályozó tényező	Folyamatmenedzsmenti szempontból nehezen kezelhető, hogy az újraértékelést követően **hazai forrásra átterelt projektek köre adminisztratív oldalon külön kerül kezelésre,** mivel nem a TOP Plusz keretéből finanszírozódnak; így az ITP forrásösszesítő táblái nem tüntetik fel őket. Emiatt ezek a projektek nem kerülnek vizsgálat alá sem forrásfelhasználás, sem a teljesítménymutatók szempontjából annak ellenére, hogy vármegyénként eltérő, de bizonyos esetekben jelentős forrás kötöttek le.	

	Szabályozási környezet	Intézményrendszer
Végrehajtást akadályozó tényező	A projektmegvalósítás során a kiutalt, majd visszakövetelt 100%-os előleg, valamint a projektek gyenge előkészítettségi foka bizonytalanná tette a lebonyolítást.	
Végrehajtást akadályozó tényező		A programot érintő, a **jogállamisági eljárásból** adódó több körös forráscsökkentés **a programszintű tematikus vállalások és a vármegyei célkitűzések alulteljesítését vonhatja magával**. A feltételek nem teljesítése következtében elszenvedett forráscsökkentés **negatív hatással van a program előrehaladására, a maradványforrások rugalmas újragondolására**.

4 Megállapítások, javasolt beavatkozások, a következő programozási időszak előkészítése

4.1 Megállapítások, javasolt beavatkozások – félidei összegző értékelés

12. táblázat: Megállapítások rendszerezése

Kategória	Megállapítások
Erősségek / Bevált működési gyakorlatok	• Általánosságban megállapítható, hogy **Békés vármegye tervezési dokumentumaiban (koncepció, program, ITP) igyekezett a statisztikai adatokkal alátámasztott problémákra reagálni**. Ezen túlmenően a tervezési szinten felvázolt célrendszer, beavatkozási

	logika és a tervezett intézkedések szignifikáns módon a belső területi kiegyenlítődésre irányulnak. • A **programvégrehajtás összességében előrehaladott állapotban van** (átlag 82% feletti lekötöttséggel), annak ellenére, hogy a ciklus közepén 2 éves rendszerszintű belassulás nehezítette a haladást. • A térségi tervezés logikája mindkét fenntartható eszközzel érintett városunknak új feladat volt és nagy kihívásnak minősült. Ugyanakkor tapasztalataink szerint már a **tervezési szakaszban sikeresen lerakták a partnerség és a térségi gondolkodás alapjait**. Az eszköztől elvárható módon **valódi térségi kihatású projekteket is terveztek**, a helyi adottságokhoz és igényekhez kapcsolódóan több települést összekapcsoló kerékpárhálózati fejlesztéseket. • **Abszorpcióban területileg a legmagasabb arányszámok ott vannak, ahol a tervezése pontos, a humán kapacitása felkészült, projekt-előkészítésük hatékony volt**. Jól kirajzolódik a **kiemelt eljárásrendű és/vagy kiemelt kedvezményezetti körű felhívások** 100%-os abszorpciója is, ami megerősíti az ebbe az irányba mozduló tervezési törekvésünket. A kiválóan teljesülő területek (90-100%) sikeressége több tényező együttes eredményeként könyvelhető el, de a kiemelt eljárásrend és a kiemelt kedvezményezetti kör precíz, tudatos tervezése biztosan kedvezett a forráslehívás hatékonyságának. A foglalkoztatás javítása terén a Kormányhivatalok és Vármegyei Önkormányzatok célszerű feladat-, és forrásmegosztása, a 4 és 5 számjegyű utak fejlesztésében a Magyar Közút Nonprofit Zrt., a köznevelés fejlesztésében a tankerületek jártassága és projekt-tapasztalata semmihez nem fogható előnyt jelentett. • Jelentős pályázási aktivitás figyelhető meg Békéscsaba, Gyomaendrőd, Gyula, Sarkad, illetve Békés esetében, amely **települések térségi központi szerepkörüknek köszönhetően jelentős számú fejlesztési igényt voltak képesek projektformába önteni**, ami nyilvánvaló összefüggésben áll az önkormányzatok

	nagyobb intézményi, valamint szakmai kapacitásával. Ezen adottságra a jövőben is érdemes támaszkodni. • A kohéziós politika területi kiegyenlítő szándékát mutatja a forráslekötésben tapasztalható térszerkezeti kettősség: **az abszolút forrástömeg és a projektek darabszáma a beruházások tőkeigénye és a népességszám okán a fejlettebb gazdasági centrumokban koncentrálódik, az egy főre vetített támogatási intenzitás a periférikus és hátrányos helyzetű járásokban magasabb.** • A programszintű tematikus kritériumok **kimagasló LHH-s teljesülési arányai jó visszacsatolást adnak a területi kiegyenlítődés érdekében tett erőfeszítéseink sikerességéről**. • A legkisebb települések 50%-os sikerrátával dolgoznak, az 500-100 fő közöttiek 60%, a 2000-5000 fő és az 5000-10000 fő népességűek 70% körülivel és -**az igényelthez képest a szerződött támogatás összegét viszonyítva-leghatékonyabbnak az 1000-2000 fő közötti lakosságú kistelepülések mondhatók**. Ezek a települések használják a legcélzottabban a kis önkormányzati kapacitásukat, a hatékonyság érdekében kevesebb pályázatot készítenek és főként olyan pályázatokon indulnak, ahol a településméretük miatt a településdifferenciálási eszköz révén többletpontokat tudnak elérni. • Az 5000 főnél kisebb településeink relatív maga sikerrátáját a felhívásonként és településméret szerint változó, de minimálisan **2-4 többletpontot is biztosító területi kiválasztási rendszer tehát kimutathatóan segíti.** • Szükséges felhívni a figyelmet arra, hogy az ESZA+ célterületek közül a marginalizált közösségek, így például **a romák társadalmi-gazdasági integrációjának előmozdítását szolgáló ESO4.10. tematikus, egyedi célkitűzés esetében érdemi, 1%-ot meghaladó forrásallokációs arány** országosan kevés, mindössze négy vármegyében, köztük **Békés vármegyében fordult elő**.

	• A partnerség terén a jövőben célravezetőnek tartanánk, hogy a már megindított vízügyi kerekasztal mintájára más ágazati tématerületek mentén is együttműködéseket folytassunk a szakmai szervezetek képviselőivel és ezen kerekasztalok során megvitatott kérdésekben közös álláspontot alakítsunk ki.
Gyengeségek / Problémák	• Az alulról jövő, **területi tervezés korlátjaként azonosítottuk a programszintű tematikus kötöttségeket**, hiszen a vármegyék a helyi sajátosságok és a felmért igények alapján fogalmazzák meg allokációs javaslataikat. • A forráslekötés terén **szembeötlő az Orosházi térség gyenge eredménye, ugyanis itt a legalacsonyabb a szerződöttségi arány** (71%), annak ellenére, hogy ez a legnagyobb kerettel rendelkező földrajzi célterület (10,5 milliárd Ft), ráadásul jelentős, közel 3 milliárd forintnyi még le nem kötött forrást is látunk náluk. A lemaradás háttérében vélhetően a nagy méretű, bonyolultabb, több szereplős projektek, valamint a közbeszerzési/szerződéskötési folyamat intézményi akadályai állhatnak. • Az **FVS várostérségeinknél a forráskihelyezés időben lassabban haladt** a térségi tervezésből következő tervezési komplexitás és a felhívások későbbi meghirdetése miatt. • **Az FVS-ek pályáztatási folyamatának támogató általi ,előre nem látható felgyorsítása (2025.december 31-ről 2025.március 31-re módosultak a benyújtási határidők) felgyorsítása - - hátrányosan befolyásolta az abszorpciót**, hiszen a kapkodásban nem kellően átgondolt pályázatok is benyújtásra kerültek, emellett több átcsoportosítási kezdeményezésről tudunk, amelyek a programmódosítás és a források blokkolása miatt ezidáig kezeletlenül maradtak. • Szintén **a források hatékony lekötése ellen hatott a programmódosítás miatt a kiválasztási kritérium rendszer módosítása és az újraértékelés, valamint az ezt követő forrás-**

	blokkolása, hiszen meghosszabbodott a projektek megvalósítása és számos átcsoportosítási/újranyitási szándékról tudunk, amelyek az említett okok miatt ezidáig kezeletlenül maradtak. ➢ **Külön figyelmet érdemelnek a pályázati aktivitás és eredményesség szempontjából térképen is feltűnő, „fehér folttal" jelezett települések**, ahol az adatigénylés időpontjáig nem történt pályázatbenyújtás. A gyenge aktivitás oka lehet a szakmai előkészítési kapacitás hiánya, a társulási együttműködések gyengesége, illetve a pályázati konstrukciókhoz való korlátozott illeszkedés, melyek kiküszöbölése fontos jövőbeli feladatként kerül megjelölésre. A kistelepülések önkormányzatai a mindennapos fennmaradással küzdenek, évről évre gazdálkodnak és sokszor plusz állami beavatkozáson múlik a minimális működési költségek finanszírozása is. Így tehát érthető, hogy TOP Plusz fő céljai, pl. a zöld átállás és a megújuló energiák elsődleges hasznosítása nem talál fogadókészségre ebben a településkategóriában, de a Magyar Falu Program járdaépítési, temetőfelújítási, vagy a versenyképes Járások Program térfigyelő kamerarendszereket és köztéri világítást célzó forrásaira annál nagyobb az igény. ➢ A forráskihelyezés időbeliségét vizsgálva megállapítható, hogy kiemelkedően **lassú döntéshozatal** jellemezte az újraértékelési folyamat miatt a "Helyi gazdaságfejlesztés", a "Helyi és térségi turizmusfejlesztés", valamint a "Szociális célú városrehabilitáció" (mind ERFA, mind ESZA+ forrásból) konstrukciókat, ahol a leghosszabb folyamatok meghaladják az 1300 napot (kb. 3,5 év). Ez azt jelenti, **hogy egyes pályázók a ciklus elején benyújtott igényükre csak évekkel később kaptak választ** vélhetően a bonyolultabb, több szereplős vagy nagy volumenű projektjükre vonatkozóan. A hosszú várakozási idő alatt az építőanyag-árak és munkadíjak jelentősen emelkedhettek. **A 3-4 évvel ezelőtt tervezett költségvetések a döntés pillanatában már gyakran nem fedezik a**

	tényleges költségeket, ami plusz forrásigényt vagy a műszaki tartalom csökkentését teszi szükségessé. ➢ Az előző uniós ciklustól eltérő, kedvezőtlen újdonság, hogy a **költségnövekményekre nem lehetséges az ITP-ben forrást lehatárolni** és a program országos kerete vagy az árfolyamkülönbözet sem finanszírozza ezen igényeket. ➢ **Fontos hangsúlyozni az indikátorok vállalási értékei kapcsán, hogy az Irányító Hatóság által meghatározott célértékeken nem volt lehetőségünk módosítani, azok forrásarányosan lettek meghatározva**. A 2029-es célértékek terveink szerint a kedvezményezettek által tett indikátor vállalások előrehaladásának, teljesülésének ismeretében lehetséges lesz. ➢ A fenntartható várostérségekkel folytatott kommunikációban célszerű a jövőben szorosabb és lehetőség szerint személyes kapcsolattartásra törekednünk.
Lehetőségek	• Megállapítható, hogy mindkét várostérségünk teljesítette a funkcionális várostérségi logika szerinti térségi tervezés kritériumát, **a város-vidék kapcsolódások és az együttműködések terén lehetőségük lesz még fejlődni a jövőben.** • Láthatóan a megyei jogú városunk, mint FVS térség, a **2014-2020-as ciklusban szerzett programtervezési és végrehajtási tapasztalata révén** (TOP 6.prioritás és Modern Városok Program) **rutinosabban vette a tervezési és megvalósítási akadályokat** a térségi tervezésben kevés tapasztalattal bíró, másik várostérségünkhöz képest. • Pozitívum és a jövőre nézve bizakodásra ad okot, hogy **a komplex programmal fejlesztendő járások járásszékhelyei a legnagyobb darabszámban pályázatot benyújtók közé tartoznak**, ami a kapacitások célzására és az előző ciklusbeli tapasztalatok meglétére is utal, ráadásul **megfelelő stratégiai megalapozottsággal kiegészülve hatékony felzárkózást segítő faktorként könyvelhető el.**

	• A közepes abszorpciójú konstrukciók közül a „Helyi gazdaságfejlesztés” és a „Helyi és térségi turizmusfejlesztés” felhívásoknál egyértelműen javítható lett volna a helyzet, ha az Irányító Hatóság - előbb az újraértékelés, majd a költségvetési szakterület állásfoglalása alapján - nem utasította volna el második, maradványforrásokra betervezett 1,8 Mrd Ft-nyi meghirdetési kérelmünket. • A fejlesztési ciklusban preferált térségi alapon szerveződő fejlesztések a gyakorlatban nem minden felhívás esetén követhetőek le. Valódi, rendszerszintű, hálózatos kooperációt és működést az egészségügyi és szociális alapellátás fejlesztés területén tapasztalhatunk, ahol a kistérségi szintű feladatellátás indokolta a város-vidék kapcsolódást. **A jövőben kiemelt figyelmet kell fordítani arra, hogy a fejlesztések a tényleges szolgáltatási és infrastrukturális együttműködéseket szolgálják minél több területen.** • A TOP Plusz-ban tapasztalt város-vidék egyenlőtlenség valójában valamennyi ágazati programra is igaz, hiszen ezek célcsoportja jellemzően nem az falvakban található és céljaik sem esnek egybe a kistelepülések céljaival. Mindez **egy kistelepülésekre célzottan kialakított, hazai és az uniós forrásokat mixelő fejlesztési modell szükségességét vetítik előre stratégiai szinten és a megvalósítás segítésével.** • **Vármegyénk legsúlyosabb problematikájára a népesség csökkenésére, ezen belül az elvándorlásra vélhetően a város-vidék kapcsolatok megújítása, a forrástervezés során új stratégiák kialakítása lehet a megoldás.** Itt többek között a kistelepülések térségi szempontból hiánypótló funkcióval történő feltöltése, a fiatalok szempontjából vonzó szolgáltatások biztosítása (pl, home office-hoz szükséges minőségű internetkapcsolat), valamint az időseket érintő szolgáltatások helyben történő

	megszervezésére és volumennövelése lehet megoldás, ezzel tematikusan súlyozva a kistelepülésekre kialakított forráselosztást.
Kockázatok	• Nehezen áthidalható akadályt jelent **a jogszabályi környezet diszharmóniája**. Igaz ez az uniós jogszabályokkal történő harmonizáció késedelmére, folyamatba épített jellegére (pl. Alapjogi Charta utólagos figyelembevétele) és a tagállami jogforrások egymáshoz való viszonyára egyaránt. (Ábtv.- Közbeszerzési tv.- végrehajtási rendeletek ellentmondásai). • A **végrehajtást nehezítő tényező a felhívások végrehajtási szakasz alatti változtatása, a szakmai elvárások módosítása**. • A programot érintő, **a jogállamisági eljárásból adódó több körös forráscsökkenés** egyes felhívások keretének csökkentése vagy a meg nem hirdetése révén a a programszintű tematikus vállalások alulteljesítését vonhatja magával és veszélyeztetheti a vármegyei szintet is. • Azzal, hogy a **TOP Plusz félidei felülvizsgálata keretében módosításra került**, változások történtek az egyes indikátorok célértékeiben, valamint új tevékenységek és indikátorok beemelése is történt. Mindez jelentős időközi újratervezési feladatot és adminisztratív terhet rótta minden szereplőre. • A programmódosítás után **következő kritériumrendszer módosítással és újraértékeléssel járó adminisztratív folyamat** hosszú időre leterhelte az intézményrendszert, ami lassította a megvalósítást és azáltal, hogy nem tette lehetővé a maradványforrások meghirdetését, a források egy részének beragadáshoz is vezetett. • Folyamatmenedzsment oldalról nehezen értelmezhető, hogy az újraértékelést követően **hazai forrásra átterelt projektek köre** adminisztratív oldalon külön kerül kezelésre, mivel nem a TOP Plusz keretéből finanszírozódnak; így az ITP forrásösszesítő táblái nem tüntetik fel őket. Emiatt ezek a projektek nem kerülnek vizsgálat alá

	sem forrásfelhasználás, sem a teljesítménymutatók szempontjából annak ellenére, hogy vármegyénként eltérő, de bizonyos esetekben jelentős forrás kötöttek le. • A vármegyei tervezési és monitoringozási folyamatot alapjaiban borította fel az a **2025 nyarától tapasztalt módszertan**, ami szerint a TOP_Plusz maradványösszeg megállapításába beszámítódnak az újraértékelést követően már támogatandó projektek.. Ez a forráslekötés ugyanis a maradványok letervezése során nem került figyelembevételre és nem ismert, hogy az ITP-ben rögzített tematikus korlátok és a forrásfelhasználási módok kereteinek figyelembevételével lettek-e kitámogatva. Mindez **a területi szereplő mozgásterének és szakmai célkitűzéseinek beszűkítését jelentette**. Előfordult ugyanis, hogy adott forrásfelhasználási mód keretének részleges vagy teljes kimerülése mellett került kitámogatásra egy vagy akár több projekt hazai forrásból, így csökkentve a vármegyében még felhasználható ERFA keretet. • A **partnerségi tervezés szempontjából kezelhetetlen helyzetet teremtett, hogy az utólagos hazai forrásos támogatói döntések az újranyitások keretösszegeit a meghirdetéseket követően csökkentették le,** tehát a települési önkormányzatok sokszor olyan pályázatok előkészítésébe öltek időd, energiát és pénzt, amire a meghirdetéskor még volt forrás, de a döntéshozatal idejében már nem. Értelemszerűen ez, az amúgy is nehéz anyagi helyzetben levő önkormányzatokat jelentősen megterhelte, a területi szereplő partnerségben lefolytatott egyeztetéseit pedig hiábavalóvá tette. • Programszintű kockázatként azonosítottuk, hogy **néhány felhívás** –a „Helyi humán fejlesztések” és az „Aktív turizmus fejlesztése” címűek- **meghirdetése eleve későbbre eltolódott** a tervezetthez képest, mivel később készültek el, ezáltal veszélyeztetve az n+3 elvének való megfelelést. • Abszorpciós kockázat továbbá, hogy bár 2023 tavaszától a **maradványforrásainkat új szakasznyitások keretében fel szerettük volna felhasználni,** erre a programmódosítás és az

	újraértékes miatt végül **csak részben volt lehetőségünk**. Ehhez kapcsolódik, hogy a több ütemre tervezett felhívásoknál – „Élhető települések”, „Helyi gazdaságfejlesztés”, „Helyi és térségi turizmusfejlesztés” - a második vagy harmadik szakasznyitás is akadályba ütközött az újraértékelési folyamat miatt. • Az adatszolgáltatásig **fel nem használt forrástömeg** sorsa „bizonytalan”. Veszélyként azonosítható, hogy ez a forrás kedvezőtlen inflációs környezetben folyamatosan veszíthet az értékéből és minél később kötnek rá szerződést, annál kevesebb műszaki tartalom valósítható meg belőle az emelkedő építőanyag- és munkadíjak miatt. • A forráskihelyezés időbeliségére vonatkozó azon megállapítás miszerint az újraértékelés miatt nagy szórás látható a **döntéshozatal időbeliségét** bemutató adatokban (átlag vs. maximum), az **adminisztratív kapacitás szűk keresztmetszetére** utal. • A **forráslekötés szempontjából kritikusnak minősített felhívások** egy csoportjánál – a „Szociális célú városrehabilitáció (ESZA+)”, a „Szociális célú városrehabilitáció (ERFA)” esetén- kevés előremutató információval rendelkezünk, hiszen **a kedvezményezetti igény, adottságszintű alkalmasság és hajlandóság terén komoly hiányosságokat tapasztaltunk** a vármegyében, ráadásul az új szakasznyitási kezdeményezésüket elutasította a támogató, ezzel rögzítve az abszorpciós problematikát és nem segítve az akadás szakmai aspektusának feloldását. • Különösen szembetűnő az **FVS-ek energiahatékonysági beavatkozásainak alacsony lekötési aránya,** amely arra enged következtetni, hogy a városi fejlesztési prioritások nem voltak szinkronban a programban tervezett energetikai célokkal és az sem segítette az előrehaladást, hogy a pénzügyi eszköz kapcsán a program megvalósítása közben születtek stratégiák (ESCO finanszírozási logika), amelyek utólag elvetésre is kerültek.

	• Láthatóan a források jelentős része a városi területekre és a járásközpontokba áramlik, ami a **városhiányos ún belső perifériák leszakadásának kockázatát hordozza**, konzerválva ezzel az elmúlt évtizedekben tapasztalt területi különbségeket. • A **szabálytalansági eljárások** megindításáról, okáról és a felszabaduló, ún. visszahulló forrásról **a vármegyék hivatalosan nem kaptak tájékoztatás**t, így sem szakmailag, sem forrástervezésileg nincs ráhatásuk a folyamatokra.

4.2 Javaslatok a 2028-2034 programidőszak területfejlesztési szakpolitikai tervezéséhez

13. táblázat: Javaslatok a következő programidőszak tervezéséhez

Szempontok	Javaslatok
Tartós problémák	A régóta és/vagy **tartósan fennálló térségi alapproblémákat** - mint pl. a népességcsökkenés, elérhetőség okozta működőtőke hiány, vízhiány- **érdemes volna területi-ágazati komplex beavatkozási logika** mentén megközelíteni az ágazati tervezéssel párhuzamosan. Erre a 2028-2034-es ciklus finanszírozási struktúrája jó lehetőséget teremthet, tekintve, hogy a KAP forrásai egyben lesznek kezelve a kohéziós csomaggal. A **folyamatot támogató munkacsoportok létrehozása, működtetése** platformot teremthet a szakmai vitákhoz és a közös javaslatok megfogalmazásához. **Vármegyénk legsúlyosabb problémája a népességcsökkenés, ezen belül az elvándorlás, melyre a város-vidék kapcsolatok megújítása, a forrástervezés során új alapokra épített stratégiák kialakítása lehet a megoldás.** Itt többek között a kistelepülések térségi szempontból hiánypótló funkcióval történő feltöltése, a fiatalok szempontjából vonzó szolgáltatások

Szempontok	Javaslatok
	biztosítása (pl, home office-hoz szükséges minőségű internetkapcsolat), valamint az időseket érintő szolgáltatások helyben történő megszervezésére és volumennövelése lehet megoldás, ezzel **tematikusan súlyozva a kistelepülésekre kialakított forráselosztást.** A TOP-ban és a TOP Plusz-ban tapasztalt város-vidék egyenlőtlenség valójában valamennyi ágazati programra is igaz, hiszen ezek célcsoportja jellemzően nem a falvakban található és céljaik sem esnek egybe a kistelepülések céljaival. --Mindez **egy kistelepülésekre célzottan kialakított, hazai és az uniós forrásokat mixelő fejlesztési modell szükségességét vetíti előre stratégiai szinten és a megvalósítás segítésével.** A feladatra stratégiai szinten alkalmas lehet a Területfejlesztési Szolgálat vármegyei munkaszervezete, a projektgenerálás, koordináció és menedzsment megfelelő színvonalát pedig a vármegyék menedzsment szervezetei biztosíthatják.
Sikeres beavatkozási formák továbbvitele, megtartandó tématerületek	Célravezető lenne nagyobb arányban alkalmazni **egyszerűbb felhívásokat** a komplexek mellett, ahol a kisebb léptékű, egyszerűbb megvalósítású projektek gyorsabban eljutnak a megvalósulásig, ezzel sikerélményt teremtve az intézményrendszer minden szintjén, főként a kisebb településeken, továbbá jelentős kapacitásokat felszabadítva. Jó gyakorlatként tovább vinnénk a **térségi tervezésen alapuló forrásfelhasználást.** Békés vármegyében az LHH-s és az FVS-térségeknek volt eddig ilyen előzménye, melyhez értelemszerűen szakami segítségnyújtás és finanszírozás is kell kapcsolódjon és mindez kiegészülhetne a kistelepüléseket, belső perifériákat célzó támogatási csomagokkal.

Szempontok	Javaslatok
	A ciklus forráslekötésében **alapvető fontosságú tényező az előkészítettség foka és minősége**. -- Jó gyakorlatként továbbfejlesztése és kiterjesztésre javasolt az előkészítés finanszírozásának pl. pályázati előkészítő alappal, képzési és mentorálási programokkal, munkacsoportok működtetésével.
Új fejlesztési irányok	A területi szereplők stratégiai tervezési és monitorozási képességének javítása érdekében nélkülözhetetlen a **területi tervezést segítő információs háttér megerősítése**. Ehhez kapcsolódóan javasoljuk az **automatizált adatszolgáltatási megoldások alkalmazását**, amelyek hozzájárulhatnak a területi tervezési és nyomonkövetési folyamatok megalapozottságának javításához. A hiánypótló beruházások esetében érdemes lehet a bírálati szempontrendszerben **nagyobb súllyal megjeleníteni a statisztikailag igazolt kapacitáshiányt**, szemben a puszta projektelőkészítettséggel. **A kistelepülésekre kialakított forrásallokáció és a forráselosztás tematikus súlyozása** a valós igények szem előtt tartásával és a népességmegtartás érdekében**.** **A kistelepülésekre célzottan kialakított, hazai és az uniós forrásokat mixelő fejlesztési modell** kialakítása stratégiai szinten és a megvalósítás segítésével a meglevő intézményrendszer kihasználásával. Az öregedő társadalom és a fiatalok elvándorlása miatt kifejezetten nagy igény mutatkozik az eddig nem támogatható bentlakásos idősgondozás fejlesztése, férőhelykialakítása terén.

Szempontok	Javaslatok
Javaslatok a szabályozási, intézményi keretek javítására	Nehezen áthidalható akadályt jelent **a jogszabályi környezet diszharmóniája**. --A következő ciklusra készülve szükségszerű **az uniós és hazai jogforrások szinkronjának időben történő megteremtése** és törekvés arra, hogy ciklus közben csak a nélkülözhetetlen esetekben és mértékben kerüljenek módosításra a szabályozás elemei. Szükséges lenne arra, hogy **felhívásokba és a mellékletekbe foglalt szakmai elvárások fixek maradjanak a meghirdetések után.** A program megvalósítása során **a területi szereplő számos információról nem kap rendszerbe illesztett visszacsatolást**, így sem szakmailag, sem forrástervezésileg nincs ráhatása az érintett folyamatokra. pl. elállások, szabálytalansági eljárások forrásfelszabadulása. –-Fontos részletszabályokban rögzíteni az egyes szereplők feladatait és hatáskörüket. Érdemi **abszorpciós eltéréseket tapasztalunk** az egyes tématerületeken a túl-, és aluligénylések miatt. – Célszerű lenne a **félidei felülvizsgálatkor a rugalmassági keret és belső maradványok felhasználásával** a magas abszorpciós képességű és valós igényt tükröző prioritások javára átcsoportosítani a gyengébben teljesítő vagy adminisztratív okokból „beragadt” konstrukciókról. A jövőbeni felhívásoknál **javasolt az egyenletesebb ütemezés**, a piaci kapacitások figyelembevételével az árfelhajtó hatás mérséklésére. Ez növelné a tervezhetőséget mind kedvezményezetti, mind elbírálói oldalról. A rendszerszintű **komplexitás és merevség** nehezíti a hatékony működést. –

Szempontok	Javaslatok
	Egyszerűsített eljárást, rugalmas indikátorkezelést javasolunk a kis értékű fejlesztések esetén vagy területi differenciálás alapján. Az intézményrendszer minden szegmensére elmondható, hogy **országosan eltérő felkészültségi szintet** lehet tapasztalni. – Indokolt minden szereplő szakmai megerősítése **képzések, workshop-ok, szakmai útmutatók** segítségével.

5 Önellenőrzési lista - félidei értékelés ellenőrzéséhez

14. táblázat: Önellenőrzési táblázat

Ellenőrzési szempont	Megfelel (igen/nem)	Megjegyzés
1. Teljesség és szerkezet	I	
Minden kötelező fejezet szerepel a dokumentumban (1–4. fejezet)	I	
2. Tartalmi megfelelőség	I	
Az ITP verziók értékelése megtörtént	I	
A forrásfelhasználás adat-alapúan bemutatott	I	
A forrásfelhasználás területi mintázatának térképes ábrázolása elkészült	I	
Az indikátorvállalások értékelése az elérhető adatok alapján lezajlott	I	
A partnerség értékelése megtörtént	I	
A megvalósítást befolyásoló egyéb tényezők azonosítása megtörtént	I	

Ellenőrzési szempont	Megfelel (igen/nem)	Megjegyzés
Az értékelés összegzése elkészült és a következő programozási időszakra vonatkozó javaslatok megfogalmazásra kerültek	I	
3. Formai megfelelőség	I	
Az értékelés megfelel a sablondokumentumnak és az értékelési útmutatónak	I	

6 Mellékletek